

**KENT KİMLİĞİ VE KENTSEL
DEĞİŞİMİN KENT KİMLİĞİ BOYUTU:
ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ**

Evren İLGAR
Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı
Kasım-2008

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Evren İLGAR'ın “**Kent Kimliği Ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği**” başlıkla Mimarlık Anabilim Dalındaki, Yüksek Lisans Tezi 15/10/2008 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard. Doç Dr. Osman TUTAL
Üye	: Yard. Doç Dr. Berna ÜSTÜN
Üye	: Yard. Doç Dr. Nuray BAYRAKTAR

Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... tarih ve sayılı kararıyla
onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KENT KİMLİĞİ VE KENTSEL DEĞİŞİMİN KENT KİMLİĞİ BOYUTU: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Evren İLGAR

Anadolu Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Ana Bilim Dalı

Danışman: Yard. Doç. Dr. Osman TUTAL

2008, 144 sayfa

Bu çalışma, Eskişehir'in kent kimliği ve kimlik öğelerinde zaman içinde meydana gelen değişimleri, mimarlar ve mimari eğitim alan öğrenciler açısından ele almaktadır. Bunu yaparken, kuramsal ve deneysel araştırmaların incelenmesi, bulguların değerlendirilmesi, tasarımcı görüşlerinin alınması, analiz edilmesi, böylece kentin kimlik yapısı ve bu yapıyı etkileyen faktörlerin ortaya konulması ile tartışılması hedeflenmektedir. Kent kimliği belirleyicileri, Eskişehir'de aktif olarak mesleki çalışmalarını sürdüren Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi'ne kayıtlı mimarlar ile Anadolu Üniversitesi ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde mimari eğitim alan mimarlık bölümü öğrencilerine uygulanan anketler ile belirlenmeye çalışılmaktadır. Uygulanan anketler ile Eskişehir kentinin mimarlar ve mimarlık öğrencileri tarafından hangi öğelerle tanımlandığı; kentin, kentte yaşayanlar üzerinde herhangi bir kentsel imge etkisi bırakıp bırakmadığı; mimarların ve mimarlık öğrencilerinin belirli bir kent kimliği bilincinde olup olmadıkları; kent kimliğinin şekillenmesinde mimarların rolü ve kent kimliğini oluşturan öğeler belirlenmeye çalışılmaktadır. Anket verileri, SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular kentin kentsel değişim süreci ile birlikte ele alınarak değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kimlik, Kent Kimliği, Kentsel Değişim, Eskişehir

ABSTRACT

Master of Science Thesis

CITY IDENTITY AND CITY IDENTITIY DIMENSION OF URBAN TRANSFORMATION: EXAMPLE OF ESKISEHIR

Evren İLGAR

**Anadolu University
Graduate School of Sciences
Architecture Program**

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Osman TUTAL

2008, 144 pages

This thesis investigates the city identity of Eskisehir and the transformations of city elements that occur in the course of time from the prospect of architects and the students of architectures. The purpose of this is to look over the theoretical and experimental researches; to read the findings; to take and analyse the opinions of the designers; and thus to determine and discuss the identity structure of the city and the elements that affects this structure. The identifiers of the city identity are decided with the help of the survey that applied to the architectures working in Eskisehir (who are also the members of Architecture Chambers of Eskisehir) and the architecture students of Anadolu and Osmangazi Universities. With the surveys, thorough which elements the architectures and the students of architecture identify the city of Eskisehir; if the city leaves an effect of city image on the people living in Eskisehir; if the architectures and the students of architecture are aware of a certain city identity; the role of the architectures in the formation of the city identity and the elements that compose the city identity are determined. The survey data had assessed by SPSS program and the findings are criticized considering the process of urban transformation of the city.

Key Words: City, Identity, City identity, Urban Transformation, Eskisehir

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlanmasında değerli önerileriyle çalışmamı yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Osman TUTAL'A, her zaman bana destek olan anneme, babama ve kardeşlerime ayrıca anket çalışmamda bana yardımcı olan inşaat müh. Sayın Murat KAĞITCI' ya sonsuz teşekkürler ediyorum.

Evren İLGAR

Kasım 2008

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
RESİMLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. KENT, KENT KİMLİĞİ VE BELİRLEYİCİLERİ	4
2.1. Kent.....	4
2.2. Kent Kimliği	7
2.3. Kent Kimliğini Belirleyen Faktörler.....	11
2.3.1. Sosyo-kültürel yapı	12
2.3.2. Sosyo-ekonomik yapı.....	15
2.3.3. Fiziki çevre.....	16
2.3.4. Kent kimliği ve imaj	21
2.4. Kentin Kimliksizliği.....	22
3. ESKİŞEHİR KENTİ	24
3.1. Eskişehir'in Tarihsel Gelişimi	24
3.2. Eskişehir'de Kentsel Değişim Süreci.....	26
3.2.1. İlk Çağdan XVIII. Yüzyıla kadar Eskişehir.....	26
3.2.2. XVIII. Yüzyılda Eskişehir	28
3.2.3. 1923 ve 1956 yılları arasında Eskişehir	31
3.2.4. 1956'dan günümüze kadar olan dönemde Eskişehir.....	33

4. ESKİŞEHİR’DE KENT KİMLİĞİNİN DEĞİŞİMİ ve BU DEĞİŞİMİ BELİRLEYEN ETMENLER	38
4.1. Sosyo-Kültürel Yapı	38
4.1.1. Sanayi ve kültür	38
4.1.2. Eğitim ve kültür	41
4.2. Sosyo- Ekonomik Yapı	44
4.3. Fiziki Çevre.....	45
4.3.1. Kentsel kimlik doğal bileşenler ilişkisi.....	46
4.3.2. Kentsel kimlik yapay bileşenler ilişkisi	50
4.4. Kentin İmaj Ögeleri	59
4.4.1. Yollar	59
4.4.2. Bölgeler.....	59
4.4.3. Odak noktaları.....	60
4.4.4. Sınırlar.....	61
4.4.5. Nirengiler	61
4.5. Eskişehir’de Yapılan Kentsel Tasarım Projelerinin Kent Kimliğine Etkisi	62
4.5.1. Porsuk Çayı Düzenlemesi’nin Eskişehir kent kimliğine etkisi.....	62
4.5.2. Kent içi ulaşım ağının Eskişehir kent kimliğine etkileri.....	64
4.5.3. Tarihi çevrelerin korunmasının Eskişehir kent kimliğine etkisi.....	64
4.5.4. Kentsel mobilyaların Eskişehir kent kimliğine etkisi	67
5. ESKİŞEHİR’DE KENT KİMLİĞİNİN ve BELİRLEYİCİLERİNİN TASARIMCILAR ve TASARIM ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	69
5.1. Araştırmanın Amaçları.....	69
5.2. Araştırmanın Yöntemi	70
5.2.1. Evren ve örneklem	70
5.2.2. Araştırmanın varsayımları	71
5.2.3. Soru kağıdı, veri toplama ve veri işleme.....	72

5.3. Araştırmanın Bulguları ve Yorum	73
5.4. Bulguların Değerlendirilmesi.....	107
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	108
KAYNAKLAR	115
EK-1 Soru Kağıdı Örneği (Mimarlar İçin)	125
EK-2 Soru Kağıdı Örneği (Öğrenciler İçin)	130

RESİMLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
2.1. Afyon Emirdağ Adliye Sarayı	20
2.2. Aydın Kuşadası Adliye Sarayı	20
3.1. Minyatür-Matrakçı Nasuh Beyan-ı Menazil-i Sefer-i İrakeyn'in (16yy) yaptığı Eskişehir Manzarası	25
3.2. 13.yy sonunda Eskişehir	27
3.3. 1896 tarihli Eskişehir haritası	30
3.4. Eskişehir'in 1896, 1956, 1986 ve 2002 imar durumunu gösterir harita ..	37
4.1. Eskişehir'de sanayinin kapladığı alanlar	39
4.2. Espark ve önünde yeniden canlandırılan fabrika binaları ve bacaları	40
4.3. Haller ve eski silolar	40
4.4. Fabrikalar Bölgesi'nde eski fabrika binalarından dönüştürülmüş eğlence mekanları.....	40
4.5. Eskişehir'de yüksek öğretim kurumlarının kapladığı alanlar	43
4.6. Eskişehir lokasyon haritası	46
4.7. Sıcak Sular Mevkii ve Bademlik bölgesine yapılması planlanan Hidroterapi Merkezi	47
4.8. Eskişehir Porsuk Çayı ve köprüleri	48
4.9. 892 yılında Servet-i Fünun Gazetesi'nin kapağında yayınlanan Eskişehir'e ait bir Roma Köprüsü	48
4.10. Çukur Çarşıdan çekilmiş bir Roma Köprüsü.....	48
4.11. Adalarda bulunan köprünün eski ve yeni hali	49
4.12. Porsuk Çayı üzerinde farklı caddelerde bulunan yeni köprüler.....	49
4.13. Anadolu Üniversitesi Atatürk ve Cumhuriyet Müzesi ve Taşhan	52
4.14. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binası ve Atatürk Lisesi.....	52
4.15. Osmanlı Bankası ve Eskişehir Şeker Fabrikası	52
4.16. Eskişehir Hükümet Konağı ve Merkez Bankası.....	52
4.17. Kent içinde Odunpazarı Bölgesi	53
4.18. Odunpazarı Bölgesi	54
4.19. Odunpazarı'nda bir konut ve sokak.....	55
4.20. Odunpazarı'nda konut	55

4.21. Kent içinde Taşbaşı Bölgesi'nin yeri.....	57
4.22. Taşbaşı Bölgesi.....	58
4.23. Taşbaşı'nda ki dükkanlar ve bir sokak	58
4.24. İkiyeöl Caddesi'nden Reşadiye Camisi.....	62
4.25. Doktorlar Caddesi'nden Yeni Yapılan Fabrika Bacası	62
4.26. Porsuk Çayı ile kent halkının eski ve günümüzdeki su ilişkisi	63
4.27. Doktorlar Caddesi'nin hafif raylı sistem gelmeden önceki ve sonraki hali	64
4.28. Odunpazarı Bölgesinde Beylerbeyi Konağı'nın onarılmadan önceki ve sonraki hali	65
4.29. Odunpazarı Bölgesindeki bir sokağın onarılmadan önceki ve sonraki hali	66
4.30. Odunpazarı Bölgesindeki bir sokağın onarılmadan önceki ve sonraki hali	66
4.31. Seyitgazi Caddesi üzerinde yapıların yeniden yapılmasından önceki ve sonraki halleri	67
4.32. Seyitgazi Caddesi üzerinde yapıların yeniden yapılmasından önceki ve sonraki halleri	67
4.33. Kentin çeşitli yerlerin yerleştirilen havuz ve heykeller	68
4.34. Taksii durakları ve Es-Ulaş bilet büfeleri	68
5.1. Eskişehir'deki değişimin medyadaki yansıması.....	92
5.2. Eskişehir'deki değişimin medyadaki yansıması.....	93

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

4.1. Eskişehir’de halkın okuryazarlık durumu.....	42
4.2. Eskişehir ilinde eğitim düzeyine göre nüfus oranı (25+) 2000	43
4.3. Eskişehir’e gelen göçmenlerin geldikleri ülkelere göre dağılımı(1960) .	44
4.4. Eskişehir kenti şehrsel nüfusu ile Türkiye’deki şehrsel nüfus miktarı..	45
5.1. Katılımcıların yaş durumları.....	73
5.2. Mimarların eğitim durumları	74
5.3. Mimarların şu anda buldukları çalışma durumları	74
5.4. Katılımcıların doğum yerleri	75
5.5. Katılımcıların Eskişehir’de bulunma süreleri.....	75
5.6. Mimarların Eskişehir’e sonradan gelme nedenleri.....	77
5.7. Katılımcılardan Eskişehir’e sonradan gelenlerin kent hakkında bildikleri	78
5.8. Katılımcıların Eskişehir’e ilk geldiklerinde kent hakkında bildikleri ile kent arasında farklılık bulma durumları	80
5.9. Mimarların Eskişehir’de buldukları dönem boyunca etkilendikleri yerler	81
5.10. Katılımcıların Eskişehir’de kaldıkları süre boyunca onları olumlu etkileyen şeyler	83
5.11. Katılımcıların Eskişehir’de kaldıkları süre boyunca onları olumsuz etkileyen şeyler	85
5.12. Katılımcıların Eskişehir’de en belirgin ve en çekici buldukları yerler....	87
5.13. Mimarların Eskişehir’i hiç görememiş bir arkadaşlarına kenti karakterteristik özellikleri ile anlatmaları	88
5.14. Mimarların Eskişehir’e dışardan gelen ve kenti tanımayan birine kenti tanıtmak amacıyla götürmeyi tercih ettikleri yerler	90
5.15. Mimarların Eskişehir’i bildikleri diğer kentler ile karşılaştırdıklarında Eskişehir’de buldukları farklar.....	91
5.16. Mimarların günümüz Eskişehir’i tanımladıkları özellikleri	93
5.17. Mimarların günümüz özellikleri kazanmadan önce Eskişehir’i tanımladıkları özellikleri	95

5.18. Mimarların günümüz Eskişehir'in sahip olduğu özelliklerin daha önceki dönemlerde sahip olduğu özellikleri ne ölçüde değiştirdiğine dair yorumları.....	96
5.19. Mimarların karar veren yönetici konumunda olsa idi Eskişehir ile ilgili öncelik verecekleri durumlar	97
5.20. Mimarların son yıllarda kentte görülen değişimlerin kent kimliğini değiştirdiğine dair yorumları	98
5.21. Mimarların Eskişehir'in kimliğini olumlu değiştiren durumlara dair yorumları	99
5.22. Mimarların Eskişehir'in kimliğini olumsuz yönde değiştiren durumlara dair yorumları	101
5.23. Mimarların Seyitgazi Caddesi üzerinde yakın dönemde inşa edilen Büyükşehir Belediyesi'nin Odunpazarı Evleri Uygulamasının kent kimliği açısından değerlendirmeleri.....	102
5.24. Mimarların günümüz çağdaş yapılardaki geleneksel cephe karakteristikleriyle biçimlendirilmesini mimari kimliğin sürdürülmesi açısından değerlendirmeleri	104
5.25. Mimarların meslek hayatlarında kentsel mekana sundukları yapılarla kentsel kimliğe katkıda bulunma durumları.....	105
5.26. Mimarların meslek hayatlarında kentsel mekana sundukları yapılarla kentsel kimliğe katkıda bulunamama nedenleri	105
5.27. Mimarların Eskişehir'in kentsel kimliği hakkında düşünceleri.....	106

1. GİRİŞ

Ortaya çıkmaya başladıkları dönemden itibaren kentler, uygarlıkların geçmişten miras aldıkları tarihle, ona katılan kültürle, içinde yoğruldukları coğrafyayla biçimlenirler. Bu yüzden kentler, bu somut ortama, toplumsal hayata ve hayattaki ilişkilere ev sahipliği yaparken, diğer yandan bu etkileşimle karakterlerini kentin kimliğinden, kentin profilinden ve kentin imgesinden alarak karakteristiklerini oluştururlar.

Kent kimliği, dahil olunan coğrafya, kültür, zaman bileşenlerinin yanı sıra kentte barınanların yaşamı, bu yaşamı tarifleyen gelenekler, yaşama ev sahipliği yapan binalar ve bu binaların mimarileriyle şekillenmektedir. Kentin profili, doğal, sosyo ekonomik ve yapılaşmış çevrenin görüntüsü olarak bütünleşmiş bir yapıyı ifade etmektedir. Kentin imgesi ise, en basit haliyle Lynch'in kavramsal tanımlaması içinde bölgeler, sınırlar, anıtsal öğeler, düğüm noktaları ve işaretler olarak kimlik ve profil elemanlarının karışımlarının yansıması olarak kentsel mekanda yerini alır.

Tarihi, kültürel ve coğrafi koşullarda ortaya çıkan bu şekillenme, bir yandan o toplumun kolektif hafızasını oluştururken öte yandan toplumsal ilişki biçimlerinde yaşanan değişimlerle birlikte kentte değişim ve dönüşüme neden olur. Zaman ve mekânın, toplumsal süreçlerin yansıması olduğu konusunda paylaşılan görüşler geçen yüzyılın başından bu yana kentsel mekandaki değişim ve dönüşümün kaynağı olarak gösterilirken, kapitalizmin yeni açılım noktaları da bu dönüşümle birlikte ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri, üretim-işletme ve tüketim türleri ile zaman ve mekân içinde sonsuz bir çeşitlilik sunan kentlerdeki yerini almaktadır.

Kentlerin kimlikleri uzun dönemlerde, toplumda yaşanan her değişim ve dönüşümden etkilenerek meydana gelmektedir. Bu nedenle kent, sadece kendi kimliğini değil aynı zamanda içinde yaşayan toplumun da kimliğine sahip olmaktadır. Bu yüzden gerek toplumdan kente, gerekse kentten topluma yansıyan her durum, her farklılaşma kent kimliğini etkilemekte ve aynı zamanda bu değişime neden olan benzer durumlar olarak kimliği oluşturan değerleri kent için

öz olandan uzaklaştırmaktadır. Böylece, toplumların çoğu sahip oldukları kimlik yapılarının büyük bölümünü kaybederek birbirlerine benzemeye başlamaktadır.

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar toplumlarda yaşanan değişim ve dönüşümler, kentte farklı gereksinimlere ve bunlara verilen yanıtların oluşmasına neden olmaktadır. Kente katılan mekansal değerler bu yanıtların somut örneklerini oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı bu değerlere yönelik olarak mesleki çalışmalarını Eskişehir’de aktif olarak sürdüren mimarlar ve mimarlık eğitimi alan öğrencilerle birlikte kendi çevreleri ile olan ilişki düzeyinin saptanması, tasarımcı bakış açısıyla kent kimliği ve öğelerinin belirlenmesidir. Bunu yaparken, kuramsal ve deneysel araştırmaların incelenmesi, bulguların değerlendirilmesi, tasarımcı görüşlerinin alınması, analiz edilmesi, böylece kentin kimlik yapısı ve bu yapıyı etkileyen faktörlerin ortaya konulması ile tartışılması hedeflenmektedir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi, kentteki kimlikli çevrenin korunmasına yönelik olarak, kentte tasarım yapan mimarların, kenti ve kent kimliğini nasıl algıladıklarını ve değerlendirdiklerini içine almaktadır. Bu amaçla hazırlanan alan çalışmasında, literatür araştırması, gözlem ve anket teknikleri kullanılmıştır. Kullanılan yöntemler kentin kimlik elemanlarını anlamaya ve kavramaya, bunun yanında mimarlar ve mimarlık öğrencileri tarafından kentin nasıl değerlendirildiğini belirlemeye yöneliktir.

Alan çalışması Eskişehir’in tamamı için düşünülerek, kentin kimliğini etkileyen olaylara göre incelenmiştir. Yapılan çalışmada, kent ve kimlik kavramları açıklanmış ve kavramlaştırılmıştır. Sonraki bölümlerde üzerinde araştırma yapılan kentin tanımı yapılarak, tarihi geçmişi, fiziki yapısı, sosyal yapısı ve bugünkü durumu açıklanmıştır.

Alan çalışması bölümünde kullanılan anket formları, kentteki iki üniversitenin Mimarlık Bölümleri’nde eğitim gören hazırlık sınıfı öğrencileri ve hazırlık sınıfı bulunmayan Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde 1. sınıf öğrencileri ile kentte belli bir dönem yaşamlarını geçiren mimarlık 4. sınıf öğrencilerine ve kentte aktif olarak meslek hayatlarını sürdüren mimarlara uygulanmıştır. Anket çalışmasına, kente ilk kez gelen ve geldikten sonraki izlenimlerini ifade eden birinin gözüyle kentin algılanmasını anlamak için mimarlık öğrencileri, kentte geçirdikleri süre boyunca kenti algılama düzeylerini

belirleyebilmek içinse kentte aktif olarak mesleki yaşamlarını sürdüren mimarlar dahil edilmiştir. Anketler, Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi'ne kayıtlı 252 mimar arasından adresleri belli olan ve Eskişehir'de yaşayan 170 mimar arasında ulaşılabilen 113 (%66.4) mimara, mimarlık bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinden 84 öğrenciden 69'una (%82.1), Anadolu Üniversitesi Hazırlık Sınıfı ve Osmangazi Üniversitesi 1. sınıflarından da toplam 88 öğrenciden 83 (%94.3)'üne öğrenciye uygulanmıştır. Anket yapılan katılımcılar içinde %42 sini mimarlar, %26 sını dördüncü sınıf öğrencileri ve %32 sini de Anadolu Üniversitesi hazırlık sınıfı öğrencileri ile Osmangazi Üniversitesi 1.sınıf öğrencileri oluşturmuştur.

Anket sorularında, kişilerin yaşadıkları kenti ne kadar tanıdıkları, ne kadar anladıkları ve Eskişehir'in onlar için ne ifade ettiği üzerine sorular sorularak, Eskişehir'in kent kimliğinde ve zaman içinde geçirdiği değişimde etkili olan faktörler kentteki tasarımcılar ve tasarımcı adayları üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır.

2. KENT, KENT KİMLİĞİ VE BELİRLEYİCİLERİ

Kentler uzun zaman dilimleri içinde oluşur ve bu oluşum süreci içinde pek çok değişim ve dönüşüm geçirir. Kentin oluşum süreci, zamanla kente ait değerlerin gelişmesini sağlar ve bu aitlik kente kimlik kazandırır. Bu nedenle, kimlik açısından kent ve kent kimliği kavramları çalışmanın bundan sonraki bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

2.1. Kent

Kent, en dar anlamıyla “nüfusun çoğu ticaret, sanayi ya da yönetimle ilgili işlerle uğraşan, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2007).

Bir yere kent denilebilmesi için o birimde tarımdışı üretimin ağırlık kazanması, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun orada yoğunlaşması, bir örnek olmama ve bütünleşme derecelerinin yükselmiş bulunması gerekmektedir (Hasol, 2002).

Kent, yönetsel örgüt birimleri, nüfus, ekonomik ve toplumsal ölçütlere göre de tanımlanabilmektedir. Bu tanımlarda belirleyici ölçüt olarak nüfusa vurgu yapılmaktadır. Bu yüzden bir yerin kent olarak tanımlanması için öncelikle o bölgenin nüfus yoğunluğuna bakılmaktadır. Bununla birlikte kent-köy ayırımında -kentsel özyapı kazanmasına rağmen nüfus yoğunluğu fazla olmayan bölgeleri kent saymamak da yanlış olabileceğinden- nüfus ölçütünün yanında diğer ölçütlerde kullanılmaktadır. Bunlar ekonomik ve toplumbilimsel ölçütlere dayanılarak yapılan kent tanımlarıdır. Nüfusun büyük bölümünün tarım dışı kesimlerde çalışması kenti belirleyen ekonomik etmenlerdendir. Toplumbilim ölçütüne göre yapılan kent tanımları ise farklılık gösterebilmektedir. Yine de bu tanımlarda da *belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, işbölümü, uzmanlaşma ve türdeş olmama gibi kavramlar ortak özelliklerdendir* (Keleş, 2002).

Sosyologlar, kenti köy topluluğunun karşıtı olarak tanımlayan bir yaklaşımı benimsemektedirler. Bu yaklaşımın temeli, kavramsallaştırılmış olan “cemaat” (gemeinschaft) ve “cemiyet” (gesellshaft) olgularına dayandırılmaktadır.

Bu kavramsallaştırmada cemaat “köyü”, cemiyet ise “kenti” karşılamaktadır. Bu yaklaşıma göre genel bir tanımlamayla kent; *“sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik etkinliği, tarımsal ürünler de dâhil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleksel rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin gittikçe arttığı, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel kurumların bulunduğu, yerel, bölgesel ya da uluslar arası ilişki ağlarına sahip heterojen bir toplumdur”* (Bal, 1999). Tanıma göre kentin köyden ayrımında pek çok özellik etkin olmakta ve bu özelliklere göre kent-köy ayrımı yapılabilmektedir. Bu özellikler her kentte aynı etkinliğe sahip olmayabilir. Yine bu özelliklerin bir ya da bir kaç kentte hiç ortaya çıkmamış ya da yeni gelişmeye başlayan bir yapıda olabilir. Bu durum, her kentin farklı bir gelişim sürecine sahip olmasına ve kentler arasında farklı karakterlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Üretilen ve tüketilen bir mekân olarak ele alındığı kimi yaklaşımlarda ise kent, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli ve en büyük bir fiziki ürün, hatta insan hayatını yöneten ve çerçeveleyen bir yapı olarak görülmektedir (Cansever, 1996). Diğer bir görüşe göre ise kent, toplumsal olarak birbirleri ile aynı özellikleri gösteren bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu, nispeten büyük, nüfusu yoğun ve kalıcı bir yerleşim yeridir (Wirth, 1938).

Yapılan farklı bir yorumlamada da kent, bir kitap olarak algılanmakta ve kenti oluşturan elemanların ise halk mimarlığından oluştuğu düşünülmektedir. Halk mimarisinde duvarların genel güzellikleri; çeşitlilik, ilerleme, özgünlük, zenginlik ve sürekli devinimdir. Bunlar, kendi güzellikleri üzerinde düşünecek, onu özenle koruyacak, heykel ya da arabesk süslerini kesintisiz düzeltecek ölçüde ayrılmaktadır. Buradan da bu elemanlar simgeleşerek halkın her kesimindeki ve her yaştaki ya da bilgideki insanların anlayabileceği yapılara dönüşmektedir (Hugo, 1996).

Kent, dinamik, teknik, ekonomik, politik ve kültürel pek çok unsurun etkilediği bir yerleşme olmasından dolayı farklı bilim alanlarında farklı tanımlamalarla açıklanmaktadır. Yukarıda yapılan kent tanımlarına ek olarak,

kent;

- *başkent, il, ilçe merkezi gibi belli yönetmelik sınır ölçütüne göre,*
- *bazı araştırmacılar tarafından benimsenen insan gruplarının mekândaki yoğunluk ölçütüne göre,*
- *ekonomistlerin sanayi kenti, liman kenti, ticaret kenti, rekreasyon ve turizm kenti, maden ya da petrol kenti, üniversite kenti, turistik kent vb. işgücü ve üretim kriterleri gibi ekonomik ölçütlere göre,*
- *yerleşmenin belli nüfuslara hizmet edecek donatım tesislerini kapsamalarına, bunların şehir organizasyonu yönünden belli bölgelere yerleştirilmesi ve bu alanların dengeli ilişkilerinin planlama ölçütüne göre tanımlanabilmektedir (Özer, 1998).*

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere kentler tek bir ölçüte dayandırılmayacağı gibi tanımlamanın yapıldığı disipline göre de farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar, bakış açısına göre disiplinleri kendi alanlarına ya da ortak çalışma alanlarına yöneltirken bazı ölçütler tanımlar için ortak değerler taşımaktadır. Bu durumda kent, insanların içinde yaşadığı, kendi yaşam biçimine göre şekillendirdiği, sosyal ve kültürel gibi birçok durumu da içinde barındırdığı bir yerleşme, büyük ve karmaşık bir yer olarak tanımlanabilir.

Tanımların vurgu yaptığı temel ölçütlerden birisi de kentlerin süreçle var oldukları ve değişimleridir. Süreç, değişimi ortaya koyarken değişim de kimi zaman üretim ve tüketimin, kimi zaman da kentte yaşayanların yaşamlarını düzenlemeye yönelik düzenlemelerin ürünü olarak kentsel mekana yansımaktadır. Bu yüzden kentler, var oldukları süre içinde sürekli değişim gösteren bir yapıdadırlar. Bu değişken yapı zamana, coğrafyaya ve özellikle içinde yaşadığı kentlilere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kent de bu etkileşimlerin bir ürünüdür. Bu etkileşimi ortaya çıkaran faktörler her kent için geçerliliğini korusa da her kentte farklı bir etkiye ve oluşum sürecine bağlı olarak geliştiğinden kentlerde birbirinden farklı özellikler gösterir. Bu durumda, onlara kent olma özellikleri kazandıran durumların yanında farklı kültür ve sosyal yapılara sahip olmaları da kentlerin farklılaşmasına neden olur. Bu farklı karakterler kent kimliği kavramı ile açıklanmaktadır.

2.2. Kent Kimliği

Lynch (1960), kimliği bir objenin diğer objelerden farklı ve özgün olma durumu olarak açıklamakta ve kimliğin, hiçbir şeyle eşit olmadığını, tek, biricik olduğunu savunmaktadır. Deniz (2004) ise kimliği, *doğada varlığını sürdüren herhangi bir canlıyı ya da objeyi, diğer canlı ve objelerden ayıran, öncelikle görsel, işitsel ve diğer duyularla algılanan kendine özgü olma durumu, teklik ve özgünlük* olarak ifade etmektedir.

Prohansky, Fabian ve Kaminoff, kentin bir yer olarak sahip olduğu kimliğini, kişisel bir kimliğin temeli olarak kurgular ve onu, anların, düşüncelerin, yorumlamaların, fikirlerin ve özelleşmiş bazı fiziksel yerleşmeler hakkındaki duyguların bir derlemesi olarak tanımlarlar. Yerin kimliğini, bir anlamda yerin sahip olduğu kimlikten dolayı bir ait olma duygusu olarak nitelendirirler (Ponti, 2007).

Bir başka yaklaşımda ise, bir yerin gerçekten “yer” olabilmesi için özelleşmiş bir anlama sahip olması gereği üzerinde durulur. Yani “yer” boşluk ve anlamın bütünleşmesi ile ifade edilir (Affiliations, 2007). Bu da yerin “bir yer” olarak tarif edilebilmesi için kimlik kazanmış, bir karaktere sahip ve anlamı olan bir yer olması gerektiğini göstermektedir.

Relp de (1976) yerin anlamını insanların yer üzerindeki deneyimlerini inceleyerek açıklamaktadır. İnsanların dünyada temel davranışları üzerine araştırma yaparak boşluk ve yer arasındaki ilişkiyi tanımlamaya çalışan Relph'e göre bir yerin kalitesi, büyük ölçüde insan düşünceleri, davranışları ve deneyimlerine bağlı olarak oluşur. Bu yüzden bir yerin kimliğini, tek tek yerlerin farklılıkları ile değil, aynı zamanda farklı yerler arasındaki benzerliklerle de ifade etmektedir. Farklı coğrafyalarda kültürel özellikler benzer etkiler gösterebilmektedir. Coğrafyaların benzer özellikler gösterdiği yerlerde de farklı kültürel özellikler görülebilmektedir. Dolayısıyla bir yerin kimliği, bir yeri diğerlerinden farklı kılan devamlı benzerlikler ve birlikteliklerdir. Bu benzerlik ve birliktelikte oluşun kimlik ise, büyük ölçüde insanların o yerle kurduğu etkileşim ve deneyimlere bağlı olarak gelişir.

Norberg-Schulz(1979) ise her mekânın farklı bir ruha sahip olduğunu vurgular ve yerin kimliğinin de aslında zorunluluklardan ortaya çıktığını öne sürer. Mekânın ya da bir yerin karakteri, çevresel etkenlerle birlikte oluşan renk, doku, biçime bağlı olan bir durumdur. Bu özellikler bir araya geldiklerinde o yere ait karakteristik bir çevreyi oluşturur. Genel olarak yerin sahip olduğu bir atmosferi vardır. Fiziki özelliklere ait her durum, iklimlerin, güneşin, gece ve gündüz farklılıklarının yerde yarattığı renk, doku, ışık-gölge, binanın durumu gibi birçok etken birleşerek kente ait bir ruh olarak yansır ve bireyde de bir bellek oluşmasını sağlar. Çevresel faktörler kentin büdüğü kimliği etkileyen en önemli etkenlerden biridir ve bu çevrede yaşayan insanlarda zamanla kente kendi kültür ve yaşayış biçimlerini ekleyerek kentin bellekte yer almasını sağlamaktadır. Schulz, yerin kimliğinin yanında bireyin kimliğinin de aslında yaşadığı doğal çevreden etkilenerek geliştiğini vurgulamaktadır. Bu kimlik, yere bağlı olarak gelişen yetenekler ve alışkanlıklardan meydana gelebilmektedir.

Bott Cantrill ve Myers (2003)'de Schulz gibi, yerin fiziksel ve kültürel karakteristiklerin bireysel etkileşimler ve ihtiyaçlarla birlikte birbirleri içinde erimesi, kaynaşması sonucu oluştuğunu vurgular. Bott'un kimlik yaklaşımlarında, yer kimliğinin duygusal bazı nedenlerden dolayı oluşan özellikli ve farklı semboller olarak ifade edildiği yaklaşımlara da rastlanmaktadır Yer kimliğine yönelik bu yaklaşımlarda ortaya çıkan semboller, bir yerin ilk defa görülmesi durumunda o yere ait ilk izlenim ya da deneyimleri ifade etmektedir.

Ardoin de (2007), Schulz gibi yerin ruhuna vurgu yapmakta ve dört farklı boyutu olduğunu dile getirdiği yerin ruhunun boyutlarını;

- Yapıların ve doğal çevrenin etkilendiği biyofiziksel yapı ya da fiziksel yapılanmalar,
- Yerin fiziksel durumuna bağlı olarak gelişen bireysel psikolojik bir durum,
- Sosyal topluluklarda ve kültürel kavramlara bağlı sosyo-kültürel elementler,
- Yerel işlemlerin yansıması olarak gelişen politik ve ekonomik elementler, olarak tanımlamaktadır.

Carter ve Dyer& Sharma (2007)'da yerin ana kimliğinin, çevrenin insanları etkilemesi ile güçlü bir anlam kazandığını belirtir. Bireylerin davranışları

ve kendi kimlikleri (kendilerine ait olan duygular) ya da kolektif bir grup içindeki ait olma duyguları, bir yere bağlı davranışları ve performansları bu etkileşimi sağlar.

Dixon ve Durrheim'de (2000) "biz kimiz" sorusunun sıklıkla "biz nerdeyiz" sorusu ile yakından ilişkili olduğunu savunur ve yer kimliği kavramını fiziksel çevrenin bir parçası olarak görürler.

Ardoin, Carter ve Dixon'un yaklaşımlarındaki ortak nokta ise, kimlikle bireysel arasındaki ilişkilerin ön plana çıkmasıdır. Ardoin, yerin fiziksel durumuna bağlı olarak gelişen bireysel psikolojik bir durum ile sosyo-kültürel elementlere vurgu yaparken, Carter daha çok çevre ile insanlar arasındaki etkileşime bağlı olarak ortaya çıkan anlam üzerinde durmaktadır. Dixon ise, bu etkileşimi "biz"e ait sorularla açıklamaya çalışarak yer kimliğini fiziksel çevreyle ilişkilendirmektedir.

Bir kenti diğer kentlerden ayıran en önemli özellik, o kentin kendine ait bir karaktere sahip olmasıdır. Bu karakter, üzerine yerleştiği coğrafyadan içinde barındırdığı insanlara kadar uzanan bir ağın içinde zamanla gelişir ve o kentin etiketi haline gelir. Etiket, o kentin kimliğidir ve üzerinde sadece o kenti tanımlayan ibareler bulunur. Bu ibareler bir kente ilk defa gittiğimizde algıladığımız ya da zamanla belleğimizde oluşan izlerdir.

Kentin kimliği uzun bir zaman dilimi içinde oluşur ve şekillenir. Kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi kenti biçimlendirir. Bu nedenle kente kimlik kazandıran alanlar tek tek değil bir bütün olarak ele alınır (Suher, 2006). Bununla birlikte, bu bütünlüğün kente kimlik kazandıran tek tek alanlardan oluştuğu da unutulmamalıdır. Tarihsel bir birikim olmasının yanı sıra zaman içinde değişen toplum kültürü nedeni ile de bulunduğu her dönemde üzerine bir şey ekleyerek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Kentte bir katmanlaşma vardır ve kentin sahip olduğu bu her tabaka farklı bir özelliğe sahiptir.

Daha genel bir yaklaşımla, kentte var olan her şey bu kimliğin oluşumuna dâhildir. Sonuçta kente ait değerler o kentin tanımını da belirlemiş olur. Yani her kent aslında bir imgeye sahiptir ve bu imgede o kentin kimliğidir (Erton, 1995). Kentler, sahip oldukları kimliklerini uzun zaman süreçleri boyunca içinde

barındırdığı insanların yaşam biçimleri, değerleri, kültürleri ve bu öğelerin değişimleri ile oluşan yeni öğelerden kazanırlar ve bu nedenle her kentin kendine ait bir kimliği oluşur. Zaman içinde oluşan özgünleşme ve bireyselleşme kente de 'tek olma' niteliğini kazandırır (Tezcan, 1999). İşte bu tekillik kentlerin sahip oldukları özgün karakterler olarak kimliğin belirleyicileri arasında yerini alır. Mimari ve kentsel açıdan ise özgün ya da bilinen karakterlerini kaybeden ya da değiştiren kentler, kimliğin öz olan ve sonradan kazanılan belirleyiciler nedeniyle kimlik karmaşasına düşmektedirler.

Tanımlarda vurgu yapıldığı gibi her kentin kimliği, içinde bulunduğu kültür ve bölgeye bağlı olarak farklı değerlerinin ön plana çıkması ile farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bir kentin bulunduğu coğrafyadan dolayı farklı iklimsel ve fiziksel özelliklere sahip olması ya da başka bir kentin tarihi özellikleri ile ön plana çıkması o kentin kimlik elemanlarını büyük ölçüde etkiler. Buna karşın, bu kimlik biçimlenmesinde sadece fiziki faktörler değil aynı zamanda sosyal ve ekonomik faktörlerde etkili olmaktadır. Kentlilerin sahip oldukları kültür ve yaşama biçimleri, kentin sahip olduğu geçmişi, kentlilerin kentle kurdukları ilişki düzeyleri, kent ve mekânlarına yükledikleri anlamları, kentin sanayisi, ekonomisi, yerel yönetimler ve politik kararları, gelenekleri ve görenekleri kentin kimliğinin ortaya çıkmasında etkili durumlardandır. Bu durumlar, Ardoin, Carter ve Dixon'un kent kimliği yaklaşımlarıyla da örtüşmektedir.

Bir kentin kimliğinin oluşmasında şüphesiz kent mimarisinin de büyük etkisi vardır. Kent mimarisi zamana ve bulunduğu dönemin özelliklerine göre tasarımcı ve kullanıcı isteklerinin de etkili olduğu pek çok faktöre bağlı olarak gelişir. Bu gelişmede tasarımcıların rolü önemlidir. Dönemin mimari özellikleri, kullanılan malzemeler, toplumun sosyal ve ekonomik yapısı, yerel yönetimlerin siyasi baskıları ve tasarım ölçütleri bu rolün oynanmasında yönlendirici faktörlerdir. Bu yüzden, tasarımı etkileyen kararlar ve tasarımcının tasarım yaklaşımlarıyla yoğrularak yapılaşmış çevreye katılan her türlü tasarımın kent kimliğini etkilemesi bu süreçte tasarımcıyı önemli hale getirir.

2.3. Kent Kimliğini Etkileyen Faktörler

Kent kimliği, bir kenti diğerlerinden ayrı kılan, tekilleştiren, ona özgü nitelikler yaratan, bu özel niteliklerinin oluşumunu ve gelişimini etkileyen bazı etkenlere bağlıdır. Bu nedenle kent kimliği çevresindeki doğal ve yapay elemanlar ile tanımlanabilmektedir. Doğal ve yapay çevrenin ortak etkileri ile toplum üzerinde yarattıkları psikolojik durumlar, sosyo-kültürel öğeleri oluşturmaktadır. Her toplumun değerleri ve yaşam biçimleri, çevreye bağlı olarak birbirinden farklı özelliklere sahip olduğundan kimliği oluşturan öğeler de her bölgeye göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Doxiadis çevre sınıflandırmasında, kimliği etkileyen doğal ve yapay öğelerin yanında, bireylerin ve toplumların yerleşme ve yaşama biçimleri üzerindeki sosyo-kültürel özelliklerin ve psikolojik gereksinmelerinde önemini vurgulamaktadır. Toplumların bazı dönemlerindeki siyasal, ekonomik, askeri ve özellikle dinsel yapılanmaları dönemin siyasal kimliğini oluşturmakta ve kenti, kent kimliğini etkilemektedir (Uçkaç, 2006). Kentlerin, belli dönemlerde geçirdikleri sosyal değişimler kentteki sosyal yaşamı da etkileyerek kentte yaşayan halkın yaşam biçimini değiştirmektedir. Değişen sosyal yaşama bağlı olarak kent de bu değişimleri göstermeye başlamaktadır.

Çevre, doğal ve insan eliyle yapılmış nesnelerin aralarındaki etkileşimler sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Doğal şartlar, bu etkileşimde insan eliyle yapılan nesnelere etkilemektedir. Bir yerin sahip olduğu doğal çevre özellikleri, o çevrede yaşayan insan ihtiyaçlarıyla da birleşerek çevreyi oluşturur. Oluşan çevre, doğal şartlara ve insan davranışlarına göre şekillendiğinden her yerde farklı bir özellik gösterecektir. Bu farklılık o çevrenin sahip olduğu karakter ile açıklanır. Karakter aynı zamanda çevreye kimliğini veren bir durumdur.

Bu çalışmada kentsel kimliği oluşturan öğeler sosyo-kültürel yapı, sosyo-ekonomik yapı, fiziki çevre ve imaj öğeleri olarak dört grupta incelenmiştir. İnsanlık var olduğundan beri doğal elemanlarla ilişkiler kurup üretken bir özellik kazanmıştır. Bu ilişkilerde doğal ve beşeri çevrenin etkileşimi ile de insan eliyle oluşturulmuş yapay çevre oluşmuştur.

2.3.1. Sosyo-kültürel yapı

Beşeri çevre, insan ve toplum öğelerinden oluşur. Kent kimliği kavramı da bireyin yani insanın bulunduğu çevreyi algılaması, yorumlaması ve tanımlaması ile oluşmaya başlar. Buna karşın, kent gibi bütünsel bir yapı söz konusu olduğunda, kent kimliğinin oluşabilmesi için bireylerin tek başlarına oluşturdukları algılarından çok toplumsal olarak oluşturulan bir algıya ihtiyaç vardır (Uçkaç, 2006).

Bireysel kimlik, grup ve toplum kimliğini oluşturur. Kent içinde yaşayan insanlar aynı ortamı paylaştıkları için aralarında bazı paylaşımlar yaparlar ve ortak hareketler oluştururlar. Bu ortak hareketler yaşadıkları çevreye yansıdığından dolayı onlara ait olur ve onların kimliği kente geçmiş olur.

İnsan eliyle yapılmış çevreden kaynaklanan kimlik elemanları yapma çevre elemanları, şehirlerde süregelen insan gereksinimlerinden kaynaklanan eylem alanları ve bu eylem alanlarının karşılıklı ilişkileri ile biçimlenen, insan eliyle yapılmış objelerden oluşur. Nesnenin formu, strüktürü, oranları, dokusu, simgesel durumu, kullanılan malzeme gibi açılardan oluşturduğu özgün görsel etki görüntüyü oluşturur (Önem ve Kılınçaslan 2005). Kent, doğal ve beşeri öğelerin yanında en çok içinde yaşayan insanlar tarafından şekillendirilir. Kent halkı buldukları şartlara göre özgün bir hareket yaratır ve bu hareketi yaptığı her objeye aktarır. Bir yapıyı kullanacak olanların, neye gereksinimleri olduğunu herkesten iyi bildikleri gibi, bir kentte yaşayacak olanlar da kendilerinin bir uzantısı olacak kentin nasıl olması gerektiği sorusuna en iyi cevabı verecek olanlardır. P.H. Chombar de Lauwe bu durumu “*insanlar bir kenti doldurmak için değil, kentler insanları barındırmak için varsa; değişik kültürden insanlar oturacakları konutlar ve yaşayacakları kentler üzerinde söz sahibi olmalıdırlar*” şeklinde açıklamaktadır (Bumin, 1990).

İnsanın kendisi ve diğerleri arasındaki sınırları yönetme biçimi mekanı temsil eder ve cemaat veya toplulukların yaşamıyla veya topluluklar arası ilişkilerle ilişkilendirilir. İnsanın mekanla ilişkilerini devingen hali, mekanın farklı noktaları veya bölgelerini birbirinden ayırmaya dayanır. Yerin kimliği kavramı, insanın mekansal yaşam çerçevesini (ev, sokak, mahalle, köy, kent. vs) ayırt edici

özelliklerini ifade etmektedir bu özellikler, belirli bir yerin objektif özelliklerinden daha çok, bireyler tarafından algılanan nitelikleriyle ilgilidir. Bu anlamda bir yerin kimliği, o yere bireyler tarafından yüklenen ve o yeri diğerlerinden ayırt eden özelliklerin ve anlamların bir bütünüdür (Bilgin, 2007).

Toplum içindeki bireyin kimlik oluşumu ve gelişimi sadece bu toplum içindeki diğer bireylerle kurulan ilişkiler sonucu oluşan bir kimlik değil, aynı zamanda bireyin çevresinde bulunan nesnelere, mekânlarla ve çevresiyle kurduğu ilişkilerin de bir sonucudur. Bireyin yaşadığı ve sahip olduğu bilinçli-bilinçsiz tüm algıları, bilgileri, deneyim ve birikimleri, düşünceleri, davranışları, gelecekle ilgili kaygıları ve beklentileri, ihtiyaçları ve isteklerinin yanında içinde bulunduğu toplumun inanç, gelenek, örf-adetleri ve toplumun beklentileri de bu kimlik oluşumunun içinde düşünülmelidir (Ponti, 2007).

Toplumsal ilişkiler, çevre ve içinde bulunan yaşam biçimi ile birlikte bir bütünü oluşturarak ve toplumsal olarak yeniden üretilerek, sürekli değişim ve gelişim içinde bulunarak kent kimliğinin yeniden tanımlanmasına neden olur. Toplum içinde yaşanan her şey, deneyimler, görüşler, inanışlar, davranışlar toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturur. Kişinin toplum içindeki davranışlarını yönlendiren bu öğeler kentsel kimliğin oluşmasını da büyük ölçüde etkiler. Bu nedenle, tamamen yeni veya geçmiş öğelerin yeniden yorumlandığı kültürel bir olgu olarak da tanımlanabilir. Kenti geçmişten geleceğe bir süreklilik içinde algılamak ve kavramak gerekir (Güvenç, 1991).

Bireyin kimliği, içinde bulunduğu toplumun kimliğinin oluşmasında belirleyici bir roledir ve aynı zamanda toplumun kimliği de bireyin kimliğinin oluşmasında etkilidir. Bu nedenle beşeri çevreden kaynaklanan kentsel kimlik elemanları, birey ve toplum öğelerinin **demografik, kurumsal ve kültürel** yapıdaki alt öğelerinden oluşmaktadır (Ocakçı, 1993). Birey ve toplum öğelerinin demografik yapı elemanlarını; Nüfusun büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, artış oranı; Yaş gruplarının dağılımı, toplam nüfus içindeki oranları; Çalışan nüfus oranı, niteliği; Doğum-ölüm oranı; Belirgin, ortak fizyolojik özellikler vb. karakteristikler oluşturmaktadır. Kent ile kentin bulunduğu ülkenin kurumsal yapı elemanlarını ise; Politik, yönetsel, hukuksal yapısı; Ekonomik yapı teknoloji düzeyi; Askeri yapısı; Dini yapısı; Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler yapısı ve bu

yapıyı oluşturan kurumsal ilişkiler belirlemektedir. Kültürel yapı elemanları da bir anlamda yaşamın kendisi olduğu için kendine özgü, yaşama dair özelliklere sahiptir. Kaldı ki kültür, toplumun bir parçası olan bireyin yaşamı boyunca kazandığı bilgi, beceri, gelenek, görenek, yetenek, alışkanlık vb. özellikleri de kapsayan karmaşık bir bütündür. Kültür bir grubun yaşam tarzıdır. Grubun, çevre ile ilişkilene biçimidir. Bir semboller ve anlamlar sistemidir. Nesillerden nesillere aktarılır. Yani kültür, bir grubun özgün durumudur ve o grubu tanımlar, gruba kimlik verir. Kentsel kimlik elemanı olarak ise kültür; insan çevre ilişkilerinin hareket noktası olan eylemlere kaynak oluşturur.

Kültür → Dünya Görüşü → Değerler → İmge-Şema → Yaşam Şekli → Eylemler

Kültür eyleme doğru giderken statik bir durum göstermez. Şema içerisinde değişen değerler imgeler; yaşam şeklini, dünya görüşünü ve eylem biçimini değiştirir. Kültür de bu değişimden etkilenir ve aynı zamanda bireyin çevreyi algılamasında temel filtre görevi görür (Ocakçı, 1993).

Gelişim süreci şemada da belirtildiği gibi soyut bir kavram olan kültür, sonuçta bir eylem özelliği kazanarak somut bir görünüm kazanmakta ve bireyin çevresini biçimlendirmesi, temelinde kültürel kimlik olan eylemler ile gerçekleşmektedir.

Kimliğin sürekliliğinin, “kolektif bellek ve ortak gelenekler, ortak ve yaşanmış bir tarih duygusu” ile sürdürülebileceğini savunan kültürü kimlikle ilişkilendiren kimi yaklaşımlar (Morley ve Robins 1997), kimliğin belli bir kültür birikimine dayandığını ortaya koymaktadır. Kültür temelli yaklaşımlarda, bir yapının oluşturulmasında iklim ve teknoloji gibi çevresel etkenlerin yanında, kültürel etkenler de yer almaktadır. Yapı çevresini etkileyen kültürel etkenler içinde aile yapısı, akrabalık ilişkileri, alışkanlıklar, dil-din özellikleri, çevresel mahremiyet ve yoğunluk sayılabilir. Bu değişken faktörler çevreyi özgün kılar ve o çevrenin kültürel kimliğini oluşturur.

Sahip oldukları kültürlerini benimseyen toplumlarda oluşan ve gelişerek sonraki nesillere aktarılan kültürel kimlik, özünü kaybetmemesi için sürekliliğini sağlamalıdır. Bu ise, ancak toplumların kendi kültürlerini ne ölçüde

yaşatabildiklerine bağlıdır (Tezcan 1999). Kaldı ki, yeni nesillerin özlerini bilmesi ve sürekliliğin sağlanması açısından kültür gelecek nesillere aktarılan bir miras olarak düşünülmelidir (Bayart 1999).

Kentsel kimlik çerçevesi içinde yapay çevreden kaynaklanan kültür; kentsel yaşam kalitesini ve değerlerini, kentleşmeyi ve kentli olma durumunu, kentteki yaşam şeklini de belirlemektedir. İşte bu yüzden kültür, aynı zamanda kentlerin geçmişleri ile gelecekleri arasındaki sürekliliği sağlayan en önemli öğedir (Güley, 2001).

2.3.2. Sosyo- ekonomik yapı

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak kentler de gelişmekte ve değişmektedirler. Bu durum, kentlerin ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeyleri, kentlilerin yaşama şekillerini değiştirmektedir.

Teknoloji ve teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan sanayileşme, büyük toplumsal değişimlere neden olmuştur. Tarımdaki makineleşme ile tarımsal nüfusun bir bölümü kentlere göç etmiş ve kentleşmeyi hızlandırmıştır. Sanayileşme sonucu ile aile yapısı değişmiş, gelenek ve görenekler değişmiştir (Tezcan, 1984).

Bu değişime paralel olarak ticaret, ziraat ve sanayi ile ilgili faaliyetlerin merkezi olmaları ile ortaya çıkan ekonomik işlevler, o kentin farklı şekillerde gelişmesi ve özellik kazanmasına neden olmaktadır. Ticaretin ön plana çıktığı bir merkezde ulaşımın ön plana çıkması ya da diğer kentlerle olan ilişkisi kenti ticaret merkezi olmaya da itebilmektedir. Böylece tarım kentlerinde üreticilerin yoğun olduğu bir toplumla karşılaştığı gibi genelde kent çevresinde küçük üretim yerleşmelerinin oluşması da doğal karşılanmaktadır. Sanayi kentlerinde ise, üretim ve madencilik olarak farklı alanlarda gelişebilmektedir. Özellikle madencilikte çıkarılan kaynak(lar) yakınında bu üretime bağlı olarak yeni ya da yan sanayi dalları ile buna bağlı hizmet sınıfının gelişmesi bunun sonucudur (İsbir ve Açma, 2005).

Her kent bulunduğu coğrafyaya bağlı olarak farklı potansiyellere sahiptir. Bu nedenle kentler birbirinden farklı faaliyet alanlarında gelişme

göstermektedirler. Bu farklılık ekonomik gelişmeleri de etkileyerek kentlerin birbirinden farklı özellikler göstermelerine neden olmaktadır. Ekonomik gelişime bağlı olarak kentlerde değişim süreci içine girer ve sonuçta farklı kimlik elemanlarına sahip olurlar.

2.3.3. Fiziki çevre yapısı

İnsanın içinde yaşadığı, varlığını, özelliğini ve niteliğini fiziksel olarak algıladığı ortama fiziksel çevre denir (Güley, 2001). Çevre bir ilişkiler ağıdır ve fiziksel çevrede bu ilişki ağı ve uzun zaman dilimleri içinde karşılıklı iletişim ve insan eylemleri, birbirinden kesin çizgilerle ayrılamayan doğal ve yapay ortamlardan oluşur (Erton, 1995).

Doğal çevre, doğanın bir parçası olmasına rağmen, oluşumunda insan faktörünün etkili olmadığı çevredir. İnsan faktörü etkili olmasa bile, insanın doğayla karşılıklı bir etkileşimi vardır ve sürekli doğayı kontrol altında tutma gibi bir eğilimi vardır. İnsan eliyle yapılandırılmamış olmasına rağmen, kentte doğal çevre yaratmak adına yapılan bazı fiziksel durumlar insanın doğayı kontrol altına alma ve kendi istediği gibi şekillendirme duygusuna yönelik çalışmalardır.

Doğal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri kentin doğal çevre verileri ile ilgilidir. Doğal çevre verilerini topoğrafik durum, iklim koşulları, su ögesi, bitki örtüsü, jeolojik durum ve genel konum oluşturur. Bu faktörlerin farklılığı, kentleri birbirinden ayırır, tanımlar, özgün kılar ve kente kimlik verir (Önem ve Kılınçaslan, 2005). Bu doğal öğeler, kentin atmosferi olarak tanımlayabileceğimiz bir olguyu da ortaya çıkarır. Örneğin bazı kentler içinden geçen bir akarsu ile daha romantik görünürken, bazı kentler daha hareketli gibi gelir ya da kış mevsiminin daha çok yaşandığı bir yer bize farklı gelirken yaz mevsiminin daha çok yaşandığı bir yer daha farklı gelir. Bu nedenle bu doğal öğeler kenti şekillendiren, ona öncelikli kimliğini kazandıran öğelerdir (Schulz, 1980). Doğal çevreden kaynaklanan kimlik elemanlarında bazı benzerlikler olduğunda ise, kentleri sınıflamak veya belirli bir tipoloji anlayışı içinde benimsemek, doğayla ve kent kimliği kapsamında çelişen bir durum olmaktadır (Ocakçı, 1993).

Durum topografik açıdan ele alındığında, kentlerin büyük ölçüde üzerine konumlandıkları toprak parçasının topografik özelliklerinden etkilenecek biçimsel özelliklerini kazandıkları söylenebilir. Karadeniz bölgesi sahil yerleşimleri ile bir yamaç yerleşimi olan Muğla ve Mardin gibi kentlerde topografyanın egemenliği açıkça hissedilir. Yüzeydeki farklılaşmaların tümü her kent için farklı formlar oluşmasını sağlar. Doğal olarak kent içlerinde var olan nehirler, dereler, sahiller ve tepeler kentin aldığı formu da şekillendirmektedir. Kent ile yüzey verileri birbirleri ile ne kadar denge içinde olurlarsa, kentlerin kimlikleri de o kadar özgün ve kalıcı olmakta ve insanların doğayı algılaması ve kentle bütünleşmesi kolaylaşmaktadır (Can, 1999).

İklim ya da atmosferik etkiler de (yağış, ısı, nem ve rüzgâr) fiziki çevrenin oluşumunda etkindir. Farklı yağış alan bölgeler, farklı bitki örtüsüne sahip olacakları gibi, ısı farklılığı da bitki ve canlı varlıkların farklılaşmasına neden olmaktadır. İklimde ki çeşitlenmeler kentin fiziki yapısı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Kentlerdeki iklimlerden kaynaklanan farklılıklar her kentin farklı yapıda algılanmalarına neden olmaktadır. Sert iklime sahip bir yerleşim yeri ile daha ılıman bir iklime sahip olan yerleşim yeri arasında, mimari tasarım, malzeme seçimi, yapı rengi ve yapıların farklı şekillerde konumlanmasından oluşan kent dokularında farklılıklar meydana gelmektedir. Bu farklılıklar kentteki kimliğin farklılaşmasında önemli etkenlerdir. Tipolojideki farklılaşmalar yerine ülkenin her yerinde farklı dönemlerde uygulanan tip projeler bu kimliği olumsuz yönde etkilese de egemen dokunun oluşmasını engellemez. Bu yüzden atmosferik etkiler ya da iklimsel veriler, kentsel dokuların görünüşlerinin farklı algılanmalarına neden olmaktadır. Sıcak ve soğuk iklim bölgelerinde kentsel mekânlar, içine kapalı, yoğun bir organizasyon gösterirken; iklimleri daha ılıman olan bölgelerde, açık, az yoğun bir yapılaşma meydana gelir. İklim özellikleri nedeni açısından kentler farklı çözümlenmelerden, farklı yapısal elemanlardan, yapı biçimlerinden ve malzemelerden oluşmaktadır (Can, 1999).

İklimin, bölgelerin flora hatta faunasına kadar uzanan tanımlayıcı özelliği bölgelerdeki bitki örtüsünün farklılaşmasını sağlamaktadır. Yağışın çok olduğu bölgeler daha fazla yeşil alan sahiptir, buna karşın yağışın az olduğu bölgelerde bitki örtüsü seyrelirken aynı zamanda bitki türü de değişmektedir. Bitki örtüsünün

farklılaşması kentlerin farklı algılanmalarına neden olarak kente özgü bir kimlik oluşturur. Karadeniz bölgesinin yeşil dokusu bölgesel farklılıkların bitki örtüsüne yansımalarının sınırsız örneğini sunar. Bu yüzden, kentlerin iklimsel ve jeolojik farklılıklardan dolayı, özellikle iklimsel olarak farklı bölgelerde Ege’de zeytin ağaçları, Akdeniz’de narenciye ağaçları, sıcak iklim bölgelerinde hurma ve palmiye ağaçları gibi farklı bitki örtüsüne rastlamak doğaldır. (Uçkaç, 2006). Kentsel mekânlarda yer alan bitki örtüsü, kent için bir kimlik ögesi olarak karşımıza çıkmakta ve kimi zamanda Cansever’in Demir Tatil Köyünde yaptığı gibi yapıların içinde kaybolduğu doğal bir atmosfere ya da İzmir terminalinde stilize palmiye motiflerine dönüşebilmektedir.

Kentsel yerleşimler, buldukları coğrafi konum itibariyle farklı jeolojik özelliklerin yer aldığı bölgelerde konumlandıkları durumlarda da farklı bir yerleşim yapısı göstermektedirler. Bu tür bir bölgede farklı imar yönetmelikleri uygulanarak gabarilere sınırlamalar getirilebilir (Güley, 2001). Bu yüzden jeolojik yapı, kentte genel olarak kullanılan yapı malzemesini ve yapı boyutlarını da etkilemektedir. Yapı boyutlarının farklılaşması kentin genel görünümünü etkileyerek o kentte ait bir silüet oluşmasına neden olmakta, kentin dokusal karakterini ve silüetini kimliğin bir parçası haline getirmektedir.

Kentin kimliğini etkileyen doğal bileşenlerden bir başkası da yerleşimin sahip olduğu yer üstü ve yeraltı su kaynaklarıdır. Bu kaynaklar kentin gelişimini etkilemekte, kentte özgü yapılaşmaların oluşmasına neden olmakta ve kente bir işlev vermektedir. Bir kentte yeraltı su kaynaklarının çokluğu o kentte kaplıca ve hamam yapılarının artmasına neden olmaktadır. İç batı Anadolu bölgesindeki kentlerde olduğu gibi, su kaynaklarının farklılığı kentin niteliğini değiştirdiğinden kentin kimliğini de etkilemektedir. Eskişehir, Afyon, Kütahya, Bursa, Pamukkale gibi yerleşimlerin bu kaynaklarla anılması ya da termal turizm açısından gündemde kalmasının arkasındaki gerçek de budur.

Bütün kentler dünya üzerinde farklı bir coğrafi konuma sahiptir. Farklı kıtalarda, farklı ülke sınırları içerisinde yer almakla birlikte kendilerine ait bir konumları vardır. Her yerleşim yeri güneş ışığından farklı şekillerde etkilenmektedir. Bu da iklim verilerini aynı zamanda kentin gelişimini de etkiler. Kentin stratejik konumu da kenti etkileyen önemli bir durumdur. Yine aynı

şekilde kentin, çevresindeki diğer kentlerle etkileşimi ve ilişkileri kentin sahip olduğu özellikleri de etkileyebilmekte ve dolayısıyla da kent kimliğinde de etkili olmaktadır.

Coğrafi konum, doğal bileşenler arasında belki de kimliği etkileyen en belirleyici etkenlerden biridir. Kimliği etkileyen birçok doğal bileşen, coğrafi konuma bağlı olarak farklı özelliklere sahip olmaktadır.

Yapay çevre ise, kentte yaşamlarını sürdüren insanların gereksinimlerinden ortaya çıkan eylem alanları ve bu eylem alanlarının karşılıklı ilişkileriyle biçimlenen, insanlar tarafından oluşturulmuş öğelerden oluşur. Yapay bileşenler olarak yapılaşmış çevrenin kent dokusu içinde kimlik öğeleri olarak değerlendirilmesinde görüntü, konum ve anlam ön plana çıkmaktadır (Ertürk, 1996).

Yapay çevre, kentsel ya da kırsal olma özelliğine bakılmaksızın bütün yerleşim yerlerini içerir. Yapay çevre oluşturulduğu dönemdeki toplumların bilgi, teknoloji, toplumsal değerlerini ve toplumun ortak kültürünü yansıtır. Kentteki anıtlar, konutlar, yollar kısacası kentteki yapay yolla oluşturulmuş her şey yapay çevrenin ve toplum kültürünün bir parçasıdır (Keleş ve Harmancı, 1993).

Kentteki yapay elemanların oluşturduğu yapı grupları ve yerleşimlerin görsel karakterleri, bu yapıların bir araya geliş modeline ve mekânsal ilişkilerine bağlıdır. Toplumun yapısını yansıtması bakımından yapıların yapı grupları olarak bir araya geliş modeli ve mekânsal ilişkileri önemlidir. Böyle bir durumda yapısal yoğunluk, yapılar arasındaki boş alanlar oranı, büyüklük, yapı sayısı göz önünde bulundurulur. Bir araya geliş modeli ise serbest ya da belirli bir düzene göre olabilir. Buna bağlı olarak mekânsal ilişkiler farklılaşır (Erton, 1995).

Yapılar, içinde buldukları toplumun çeşitli gereksinimlerine cevap verme amaçlı, yapıldığı dönemin inşaat tekniğine dayalı malzemelerle bir fiziksel mekânın etrafını çeviren kütlelerdir (Özer, 1998). İçinde yaşayan, onları kullanan insanların dünya görüşünü, yaşam şekillerini, estetik tercihlerini; kısacası, kültürel kimliklerini ifade edebilmektedir.

Yapılar; toplumların yönetim şekillerini, ideolojilerini ifade etme görevini de yüklenirler. Bu yolla mimari, siyasi rejimin kimliğinin anlatılması için hem araç hem de amaç olarak kullanılabilir. Özellikle son yıllarda tekil yapı ölçeğine

uygun belediye yapıları, adliye sarayları ve önemli kamu yapıları gibi mimari yapılar, pratik fonksiyonlarının yanı sıra, kent içinde psikolojik fonksiyonları da yerine getirerek önemli yapıların simgesel kimliklerini belirlemektedir (Kortan 1996). Son yıllarda adliye saraylarında gözlenen biçimsel dilde vurgulanmak istenen simgesellik geçmişle kurulmak istenen etkileşimi açıkça ortaya koymaktadır (Resim 2.1, 2.2).

Resim 2.1: Afyon Emirdağ Adliye Sarayı
(www.tidb.adalet.gov.tr)

Resim 2.2: Aydın Kuşadası Adliye Sarayı
(www.tidb.adalet.gov.tr)

Kentteki yapıların mimari biçimlenmeleri ve kullanılan üslup kentte önemli bir kimlik ögesidir. Bir kentte belirgin bir şekilde bir mimari biçim ve tarzı hâkimse o kentin kimliğinden söz edilebilir.

Kentteki mimari biçimleniş, stil, malzeme ve kullanılan yapı teknolojisi, kent için verilmiş kent planlaması kararları, yapılan imar ve koruma planları ve uygulamalarında belirlenir. Bu anlamda kentlerin mimari ve kentsel açıdan yeni yapılanma özellikleri ile kentsel ve mimari ölçekte koruma özellikleri kentsel kimliğin oluşumunda çok etkilidir.

Kent kimliğini oluşturan insan yapısı çevresel öğeler, kentleri oluşturan sokak dokusu, vista noktaları ve anıtsal yapılarıdır. Yapı öğeleri kentlerde, özellikle binlerce yıllık geçmişe sahip Anadolu Kentlerinde, kentin kültür mirasını oluşturan, kentlere kimlik kazandıran mimari öğelerdir. Kentlerde yoğunlaşan, kültürel ve sanatsal eylemler, kentsel dokunun oluşmasında önemli bir etkidir. Kentlerin anıtsal ve sivil yapılarında, çevresel değerlerinde kültür ve sanat özellikleri gözlenebilir. Kentsel mekânlarda yapılan düzenlemelerde sanat ve mimari nitelikler ön plandadır (Tuncer, 2007).

Kentsel dokunun oluşumunda yer alan yapı ve çevreleri baskın yerel mimari özellikler, doğal çevre, insan davranışları ve yapısal biçimler arasındaki bir dizi karşılıklı ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır. Yapılı çevreyi oluşturarak kentin özgün kimliğini belirleyen üç grup etkenden söz edilebilir. Fiziksel nitelikli olan **iklim, malzeme ve teknoloji**, yerleşme ve yapılanma biçimlerinin oluşmasında en önemli belirleyicidir. Diğer yandan, yerleşme-yapılanma biçimi üzerinde, aile yapısı gibi sosyal organizasyonlar ile davranışlar-istekler olarak ortaya çıkan sosyo-kültürel belirleyicilerin etkileri daha azdır. Üçüncü grup ise, biçimlenmeyi en önemli şekilde etkileyen fakat gerçekte iyi çalışmayan ve tanımlanamayan, psikolojik gereksinimlerdir. Bireyin barınma ve korunma içgüdüğü gibi psikolojik durumlar yapıları çevreyi tanımlar (Bilsel, 1994).

2.3.4. Kent kimliği ve imaj

Kelime anlamı olarak imaj kavramı (imge), duyularla algılanan, bir uyaran olmadan bilinçte var olan nesne ve olayları ifade ederken, (Türk dil kurumu) kentsel imaj kavramı ise, imaj kavramının şekil ve görünüş ile bütünleşerek görsel ve algısal bir özellik kazanması olarak nitelendirilmektedir (Erton, 1995).

Evresel algılama, bireyin içinde bulunduğu fiziki çevreyi tanımlarken kullandığı, fikirler, düşünceler, hisler, değerler, tercihler, anılar bütünü çerçevesinde oluşmaktadır. Kent imgesi, gerçek çevrenin zihinsel bir temsildir ve bu temsil, kısmi(tüm şehri kapsamaz), basitleştirilmiş(kapsanan bölgelere ait birçok bilgiyi atlar), kişiye özgü(her kişinin kente ait imgesi, o kişiye özgüdür) ve çarpıtılmış(öznel uzaklık ve yöne dayalıdır) özellikler taşır (Prohansky 1983, Ponti 2007).

Lynch (1960), bir çevrenin imgesini kimlik, yapı ve anlam olarak üç bileşene ayırmaktadır: İşlevsel bir imge, öncelikle bir nesnenin ne olduğunun belirlenmesini gerektirir, bu da o nesnenin öteki nesnelere ayırt edilmesi, bağımsız bir bütün olarak tanınması demektir. Buna bireysel ya da benzersiz olma anlamında kimlik denir. İkincisi ise, imge, nesnenin gözlemciyle ve başka nesnelere olan uzamsal ya da biçimsel bağımlı içerir. Anlam ise; objenin gözleyen için duygu ve düşünce bakımından ne ifade ettiği ile açıklanabilir.

Lynch'in (1960) çevresel imgenin üçlemesi olarak nitelediği kimlik, yapı ve anlam, Wiberg (1993) tarafından kentlerin karakterini tanımlayan kimlik, profil ve imaj kavramına dönüştürülür. Bir kenti karakterize eden bu kavramlardan **kimlik**, uzun bir zaman dilimi içinde şekillenirken kentin coğrafi şartları, kültürel değerleri, mimarisi, yöresel gelenekler ve yaşam biçimi harmanlanmış özgül bir nitelik oluşturur. Kentin sosyal ve ekonomik yapısı ise, kentin **profilini** şekillendirmektedir. Kentin **imajı** da kimlik ve profil elemanlarının karışımlarının kentteki yansımadır ve kentin çekiciliği özellikle kentin imajına bağlıdır. Lynch, kent imgesi konusunda yaptığı çalışmada kent imgesinin içeriğini yollar, kenarlar, bölgeler, sınırlar ve referans noktaları olan beş öge ile tanımlamıştır.

İnsanların çevreleri hakkındaki düşünceleri gibi, buna benzer öznel konuları ve insanların algılamalarının çevre tasarımında nasıl kullanılabileceğini anlamaya çalışan Lynch'e göre (1960), kentte her an gözün görebileceğinden, kulağın duyabileceğinden fazlası vardır. Kentte her zaman keşfedilmeyi bekleyen bir dekor, bir manzara vardır. Hiçbir şey kendi başına algılanmaz, çevresiyle, kendisini doğuran olaylar zinciriyle, geçmiş yaşantıların anısıyla ilintili olarak algılanır. Her yurttasın, oturduğu kentin bir yeriyle uzun süren ilişkisi olur, o kentle ilgili imgesi anılar ve anlamlarla yüklüdür. Kent sadece birbirleriyle büyük farklılıklar gösteren çeşitli sınıflardan gelen, çok farklı kişilikteki milyonlarca insanın algıladığı ve belki de zevk aldığı bir nesne değil, aynı zamanda kendilerine özgü nedenlerle kentin yapısını sürekli değiştiren inşaatçıların da ürünüdür. Kentin genel hatları bir süre değişiklik göstermese de ayrıntılar sürekli değişir.

2.4. Kentin Kimliksizliği

İnsan eliyle yapılsın ya da doğa tarafından şekillendirilmiş olsun bütün yerler farklılaşmış özelliklere sahiptir. Bu farklılaşmada öncelikli olan bu iki bileşen arasındaki etkileşimin buldukları konumlar tarafından yönetiliyor olmasıdır. İnsanlar nerelere yerleşimlerini kurarlar ya da nasıl tür yerleşim yerleri insanları barındırır. Her iki sorunun da cevabı “yer” ve “karakter” terimleriyle

açıklanabilir. Bir yerin karakteri öncelikli olarak o yerin bulunduğu konuma ve doğal şartlara bağlıdır. Daha sonraki aşamalarda ise doğal şartlara da bağlı olarak gelişen insan yaşayışları ve davranışları tarafından şekillendirilen çevreye bağlıdır. Bir yerin sahip olduğu karakteri o yerin ruhunu yansıtır ve bu ruh aynı zamanda o kentin kimliğidir (Schulz, 1979).

Bütün kentler dünya üzerinde farklı konumlara ve özelliklere sahiptir. Bu farklı konum ve özellikler kentleri birbirinden ayıran ve onlara ait bir özellik kazandıran bir durumdur. Kent içinde yaşayan insanların davranışları, inanışları ve kültürleri, kentteki binalar, kentte bulunan her şey bir anlama sahip olmalıdır. Bu anlam o kentin aynı zamanda ruhunu da yansıtmaktadır. Kente ait bir ruhun olmadığı durumlarda kentin kimliksizliğinden bahsedilebilir (Moore, 1962).

Kültür ve coğrafyanın dışında kent kimliği etkileyen başka faktörlerde vardır. Örneğin Antik Yunan Uygarlığı, Roma İmparatorluğu, Hıristiyanlık ya da kentleri etkileyen benzer yayılımlarda farklı kültür ve yerlerde, aynı tür davranışlar ortaya çıkmıştır. Bu durum uygarlıkların ya da inançların belli başlı özelliklerinin bir düşünce ve yaşayış biçimi olarak benimsenmesinden dolayı her yerde aynı homojenliği göstermesinden kaynaklanmaktadır (Relp, 1976).

Kentlerdeki en büyük sorun kimliksizleşme sorunudur. Kentlerin çoğu sahip olduğu kimliği ya kaybetmekte ya da yeni kimlikler üretememekte ve bunun sonucu olarak belirsizlikler yaşamaktadır. Kentlerde ki bu kimlik sorunu kentin ekonomik, fiziksel ve kültürel her boyutunda yaşanılmakta ve bu durumda kentte yaşayanlara kente karşı bir yabancılaşma hissi vermektedir. Yabancılaşma hissi ile bireyin kente kattığı anlam ve bireyin kentten anladığı anlam ilişkisi azalmakta ve kente ait olmama hissini doğurmaktadır (Can, 1999).

Ekonomik, kültürel ve fiziksel olarak kentin her alanında kendini gösteren kimliksizlik aynı zamanda kentte bir parçalanma ve bölgeleşme durumu yaratmaktadır. Bu durumda kentte yaşayan insanlar için kent sadece içinde bazı etkinliklerin yapıldığı bir yer olarak görülmektedir. Oysa kişiler kente ilişki kurmaya başladıklarında, kentsel mekanlar onlar için bir şeyler ifade etmeye başlar ve böylece kent bir kimlik kazanmaya başlar (Bingül, 2004).

3. ESKİŞEHİR KENTİ

Kent, insanların içinde yaşadığı, kendi yaşam biçimine göre şekillendirdiği, sosyal ve kültürel gibi birçok durumu da içinde barındırdığı bir yerleşme, büyük ve karmaşık bir yer olarak tanımlanabilir. Kentler süreçle var olurlar ve değişime uğrarlar. Bu nedenle kentler, var oldukları süre içinde sürekli değişim gösteren yapıdadırlar. Bu değişken yapı zamana, coğrafyaya ve özellikle içinde yaşattığı kentlilere bağlı olarak oluşmaktadır. Bu yüzden, kent bu etkileşimlerin bir ürünüdür ve bu etkileşim her kentte farklı bir etkiye ve oluşum sürecine bağlı olduğundan kentler birbirinden farklı özelliklere ve karakterlere sahip olurlar. Bu farklı karakterler kent kimliği kavramı ile açıklanmaktadır.

Kentlerde yaşanan değişim süreci onların kentlileşmesini sağlarken aynı zamanda kent kültürünün oluşmasına da neden olur. Kentleşme sürecinde pek çok faktör rol almaktadır. Kentin coğrafi konumu, iklimi, zaman içinde değişen ve gelişen sosyal ve ekonomik durumu, kültür yapısı ve nüfusu gibi pek çok faktör kentin gelişim sürecini etkileyerek kentin kendine ait bazı değerler yaratmasına neden olur. Kente ait olma ya da özgü olma durumu kentin kimliğini oluşturur ve bu değerlerle ifade edilir. Eskişehir kenti de varoluşundan günümüze, pek çok kültürün etkisinde kalmış ve bu kültür öğeleri de kente bu anlamda bazı değerler kazandırmıştır.

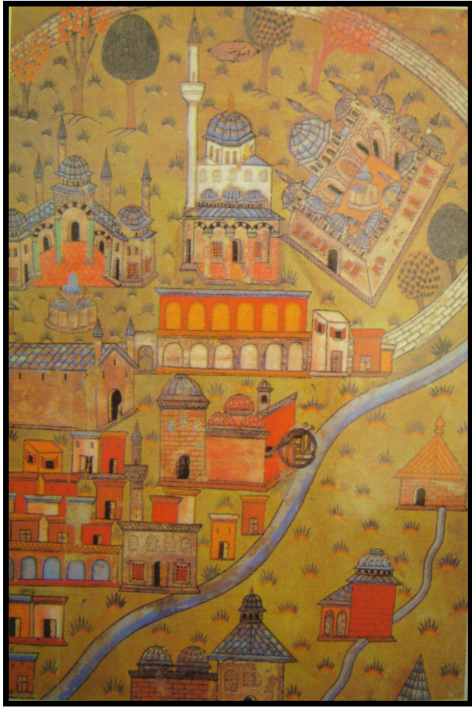
3.1. Eskişehir'in Tarihsel Gelişimi

Kentin ilk yerleşim yeri ilkçağda Frigler dönemine ait Dorylaion yerleşmesidir. Kentin bu bölgede kurulmasının en önemli sebebi ise Porsuk gibi bir kaynak suyuna dolayısıyla tarımsal açıdan verimli ovaya ve uygun bir iklime sahip olmasıdır (Doğru, 2005). Frig devletinden sonra kent Lidyalıların ve Perslerin daha sonraki dönemde Romalıların eline geçmiş ve Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma(Bizans) İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır.

Selçuklu Devletinin himayesine girmesi ile birlikte kentte dönüşüm başlamış ve Türkler ticaret ve mülk sahipliğine, Hıristiyan halk ise daha çok sanat

ve zanaatla uğraşmaya devam etmiştir. Bu dönemde kentte çeşitli mimari yapılar yapılmaya başlamıştır. Eskişehir, Selçuklu Devletinin sonlarına doğru, Osman Bey'in kurduğu Osmanlı Devletinin yönetimi altına girmiş ve bu dönemde Bizanslılara karşı kullanılan bir üs olduğu için kente Sultanönü Sancağı denmiştir.

XIII. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Moğol baskısı nedeniyle doğudan gelen kentli göçmenlerin yerleşmesi ile Eskişehir kent kültürüne ulaşmış ve kentte entelektüel bir grup oluşmuştur. Askeri bakımdan etkinliğini kaybeden Sultanönü, Orhan Bey zamanında kültür merkezi haline gelmiştir. Yavuz Sultan Selim

döneminde, Eskişehir ve Sultanönü sancağı en büyük imar faaliyetlerini yaşamış ve bu dönemde Kurşunlu Camii ve Külliyesi yapılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde sakin bir taşra hayatı süren kent, Sultanın Irak seferine gidiş ve dönüşünde konaklama yeri olmuştur. Bunun yanında Sultanla birlikte sefere katılmış olan Matrakçı Nasuh'da son minyatür olarak Eskişehir'i çizip eserini tamamlamıştır. Minyatürde, kentin o dönemdeki hali resmedilmiştir (Resim 3.1).

Resim 3.1: Minyatür-Matrakçı Nasuh Beyan-ı Menazil-i Sefer-i İrakeyn'in (16yy) yaptığı Eskişehir Manzarası (Doğru, 2005)

XVIII. yüzyılın başlarında Osmanlı Devletinin toprak kaybetmeye başlamasıyla kent etrafında göçmenler çoğalmış, artan işgücüne paralel olarak toprağın işlenmesi ve dolayısıyla ticarete ilerlemeler kaydedilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılma döneminde kent yabancı kuvvetler tarafından işgale uğramış ve işgalin birinci yılı sonunda 2 Eylül 1922 de işgalden kurtarılmıştır (İşcan, 2003).

Kent, cumhuriyetin ilanı ile birlikte toparlanmaya başlamış ve bu gelişimde günümüze kadar devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde

zaten bakımsız olan kent kurtuluş savaşında da çok fazla tahribata uğramıştır. Bu halde cumhuriyete dönemine giren kent yeniden yapılanma sürecine girmiştir.

3.2. Eskişehir’de Kentsel Değişim Süreci

Eskişehir, tarihi çok eski dönemlere kadar uzanan bir kenttir. Kent, ilk çağ dönemlerinden günümüzdeki dönemlerine kadar birçok kültüre evsahipliği yapmıştır. Kenti oluşturan her kültür farklı bir katman olarak düşünüldüğünde Eskişehir, bu katmanların üst üste gelmelerinden oluşmuştur. Her katmanın kente kattığı bir biçim ve değer vardır. Katmanların oluşturduğu bu durum, kente özgü bir biçimlenme yaratmıştır. Kent içinde zamanla oluşan bu biçimlenme ilk çağlardan günümüze değin her dönemde farklı faktörlerin etkisinde meydana gelmiştir.

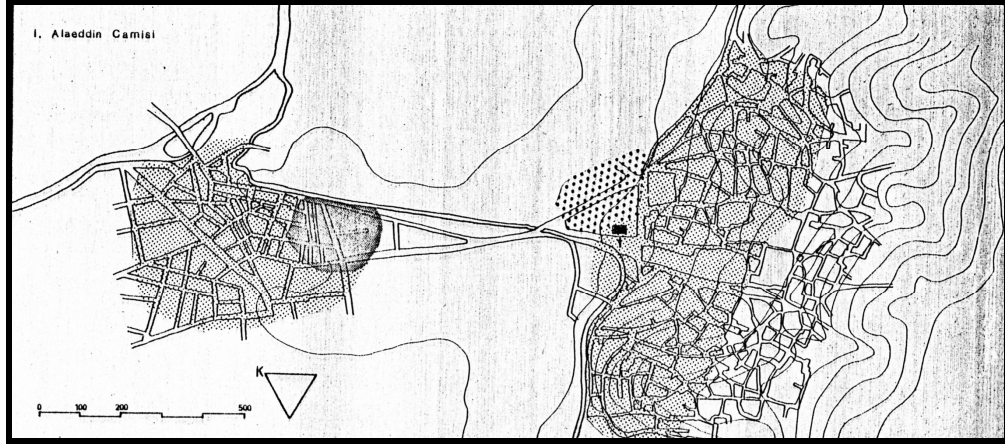
3.2.1. İlk çağdan XVIII. Yüzyıla kadar Eskişehir

Kentin ilkçağlardaki yerleşim sahasının büyüklüğü ve sınırları ile ilgili olarak tam bir bilgi bulunmamaktadır. İlkçağlardaki yerleşmenin niteliği, kullanım biçimi ve fonksiyonel özellikleri de günümüzden farklı bir özellik göstermektedir. Kent hakkında bilgi veren eski kaynaklarda, ilk ve ortaçağ döneminde, Dorylain adı ile tanımlanan kentin önemli yolların düğüm noktasında bulunan ve kaplıcaları ile ünlü bir yer olduğu yazılmaktadır (Ertin, 1994). Frigler, ileri tarım yöntemleri, dokumacılık, orman ürünleri, madencilik alanında da ileri düzeyde bir toplumdur ve bu nedenle, Doryleum tarımsal özellikleri daha çok ön planda olan bir kent yapısına sahipti. Tarım ürünlerinin üretiminin yanında, kentin ulaşım bakımından da uygun bir yerde bulunması, elde edilen ürünlerin değerlendirilmelerini sağlayarak ticareti de geliştirmişti.

Bizanslılar döneminde kent ilkçağda taşıdığı özellikleri ortaçağda da devam ettirmiş ve zamanın değişen koşullarına bağlı olarak yeni bir takım fonksiyonlarda kazanmıştır. Kentte yeni bir dinin, Hıristiyanlığın, yayılması ile birlikte kentin sosyal yapısında önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bu değişimlerin etkisi ile imalat, tarım ve ticaret gibi kentsel fonksiyonlar önemli

ölçüde kiliselerin kontrolü altına girmiştir. Bizanslılar döneminde kent, tarım ve imalat faaliyetlerini devam ettirerek ticari ekonomik yapının temelini oluşturmuş bunun yanında rekreasyonel bir özelliğe kazanmıştır. Sıcak su kaynaklarının olması bu özelliğin ortaya çıkmasının en önemli nedenidir. Kentin bu huzurlu durumu Arap istilalarına kadar devam etmiş sonuçta tahrip ve istilalar sonucu kentin ticari hayatı önemli ölçüde zarar görmüştür.

Kentin Anadolu Selçukluları'nın eline geçmesinden sonra, kentte önemli değişimler yaşanmıştır. Odunpazarı'nda bulunan Alâeddin Camii'nin bu dönemde yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Yapı, sadece Selçuklular döneminde yapılmış olmasından değil, aynı zamanda bulunduğu yer açısından da önemlidir. Yapı Odunpazarı'nda yer aldığından bugünkü kentin ilk çekirdek yerleşme alanını da göstermektedir (Resim 3.2).

Resim 3.2: 13.yy sonunda Eskişehir (Tanyeli 1987)

Osmanlı'ların eline geçtiğinde kent, Moğol istilalarından dolayı büyük tahribata uğramıştır. Kent, Osmanlılar da merkezi Kütahya olan Anadolu eyaletine bağlı Sultanönü sancağının merkezi olmuştur. 17.yy.a doğru kent, bir duraklama dönemine girmiş, gelişme hareketlerini kaybederek kirli, fakir ve küçük bir kasaba haline dönmüştür. Bu dönüşümde Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş döneminde bir uç beyliği özelliğinde olan kentin, savaşların bitmesi ile bu özelliğini yitirmesi de önemli bir etkidir. Kent bu hali ile bir kaza olarak Bursa Valiliği'nin Kütahya Sancağına bağlı olmuştur.

3.2.2. XVIII. Yüzyılda Eskişehir

XVIII. yy de Osmanlı-Rus savaşından sonra kente yerleşen göçmenler ve 1894 yılında işletmeye açılan Berlin-Bağdat demiryolunun etkisi ile kentin görünümü de yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Her iki olayda kentin idari yapısını etkilemiştir. Nüfusun artış içinde olması ve finans alanındaki gelişimler, kentin daha büyük bir idari birim haline gelmesinde etkili olmuştur. Kentin daha sonraki dönemlerinde vilayetten ayrılarak bağımsız bir sancak olması da bu etkenlere bağlıdır.

1894 yılında demiryolu Eskişehir'e ulaştığında kent küçük bir kasaba görünümündeydi. Kentin gelişmesindeki en önemli ve ilk adım demiryolu hattının kentten geçmesi ve bir istasyona sahip olmasıdır. İstanbul-Bağdat Demiryolu kentten geçerek, kentin sosyal ekonomik yapısında olduğu gibi sosyal kültürel yapısında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Özellikle bölgede sanayileşme döneminin başlamasının ve gelişmesinin en önemli nedenlerinden biri de yine demiryoludur.

Demiryolu Anadolu topraklarına geldiğinde amaç, Avrupa devletlerinin hammadde ve Pazar gereksinimleriydi. Bu nedenle demiryolu güzergâhları belirlenirken de gereksinim duyulan hammaddeyi üreten ya da o üretim merkezinin hinterlandı olan bölgeler güzergâh olarak seçiliyordu. Eskişehir'in neden bu güzergâhlardan biri olarak seçildiğinin en önemli nedeni ise kentin bulunduğu konumdur. Eskişehir o dönemde hinterlandı olan, ticaretin çok fazla yapıldığı ve üstelik deniz kenarında da olan bir kent değildi. Fakat Eskişehir'in bulunduğu yer diğer merkezlere yakın olmasından dolayı önemliydi. Aynı zamanda Eskişehir Osmanlı devletinin ilk kuruluş merkezi olmasının yanı sıra Sultanönü sancağının da merkezi durumundaydı (Efe, 1998).

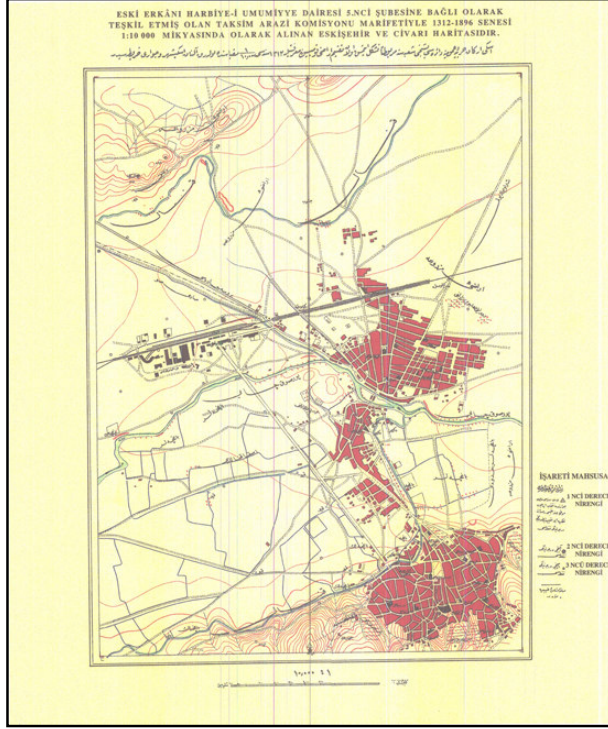
1894 yılında demiryolu hattından sonra yine Almanlar tarafından, Anadolu-Bağdat demiryolu ile ilgili olarak buharlı lokomotif ve vagon tamiri ihtiyacını karşılamak için Eskişehir'de Anadolu-Osmanlı Kumpanyası adı verilen küçük bir atölye kurulmuştur. Bu kurum daha sonra küçük çaplı lokomotif, yolcu ve yük vagonu tamirâtı yapılacak olan Tülomsaş'ın temelini oluşturmuştur. Anadolu-Osmanlı Kumpanyası kentin sanayi alanındaki ilk adımlarından biridir.

İlk kurulduğu yıllardan beri büyük gelişim gösteren bu kuruluş hem Eskişehir'e hem de tüm yurda büyük yararlar da bulunmuştur. İkinci Dünya Savaşında Cer Atölyesi'nde bir durgunluk yaşansa da 1940 yılına doğru Cer Atölyesi artık, işçi eğitimlerine başlamış ve atölye için nitelikli işgücü yaratmayı hedeflemiştir. Nitelikli elemanın kentte var olması, daha sonraları Eskişehir'de sanayi yatırımlarının artmasına neden olmuştur.

Demiryolunun sanayi alanındaki etkilerinin yanında sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri de olmuştur. Demiryolu kente gelmeden önce Eskişehir, merkezi Kütahya olan Anadolu Eyaleti'ne bağlı bir yerken, demiryolunun gelişinden sonra Ankara Vilayeti'ne bağlanmıştır.

Kentin, demiryolu geldikten sonra yönetsel yapısındaki en önemli değişikliklerden birisi de kentteki memur nüfusunun artmasıdır. Kentte sadece memur nüfusu değil aynı zamanda demiryolunda ve atölyede de çalışmak için gelen işçi nüfusu da artmıştır. Bu dönem nüfusun bu kadar çok artmasında sadece demiryolu etkili olmamış, aynı dönemde Rumeli ve Kırım'dan gelen göçmenlerin de nüfus yoğunluğunu arttırmada etkisi olmuştur. Kente yerleştirilen göçmenler özellikle demiryolu hattı üzerinde yerleştirilmişlerdir. Bunun nedeni ise demiryolunun geçtiği arazilerin devlete ait olması ve devletin bu alanları göçmenlerin yerleşim alanı olarak planlanmış olmasıdır. Bunun yanında Almanlar da Eskişehir'i hububat hattı ve Alman kolonizasyon bölgesi olarak düşünmüşlerdir (Efe, 1998).

Eskişehir'de mevcut yapılaşma ve yerleşmelerle ilgili olarak 19. Yüzyılda ilk kez bir ölçek kullanılarak kentin haritası yapıldı. 1896 yılında Erkan-ı Umumiye dairesi V. Şubesine yaptırılan ve "Taksim-i arazi" haritası adını taşıyan yapıt, kentteki mevcut yerleşim alanları, demiryolu tesisleri ve çevredeki tarımsal arazinin kullanımını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Ancak bu harita salt mevcut dokuyu gösterdiği için başka bir deyişle mekânsal düzenlemeyi ve şehre biçim vermeyi amaçlamadığından plan kapsamında değildir (Ertin, 1994) (Resim 3.3).

Resim 3.3: 1896 Tarihli Eskişehir Haritası (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Kent haritasında gösterilen yerleşme düzeninde demiryolunun diğer tarafında sınırlı sayıda yerleşme bulunmaktadır. Kentin çekirdek yerleşiminin dışında yerleşmelerin çoğu Porsuk Çayı ve demiryolu arasında gelişmiştir.

Kente gelen göçmenler, kentin merkez ve kırsal alanlarında mekânsal değişikliklere neden olmuşlardır. Her toplumun kendi kültürlerine göre oluşturdukları mekânsal bir kurguları vardı. Yeni gelen göçmenler istasyon çevresine ve Porsuk Çayı'nın sağ kıyısına yerleşmişler ve kentin istasyona doğru genişlemesine sebep olmuşlardır. Rumeli göçmenleri ovada yeni bir mahalle kurmuşlardı. Sonuçta ortaya çıkan dokuda Müslüman mahalleleri ovanın güneyinde, Hıristiyan mahalleleri sağda, Rum mahalleleri de solda yer almışlardır. Ermeni mahalleri de Pazar ve kapalı çarşıda Porsuk Çayına doğru yayılmışlardır (Efe, 1998).

Kentin yerleşme biçimi ve fonksiyonel yapısı, demiryolunun gelişinden oldukça etkilenmiştir. Demiryolu kente pek çok bakımdan özellik kazandırmıştır. Kentte ve tüm yurttaki o dönemde karayolu oldukça eski ve bakımsızdır. Kentin bulunduğu coğrafi konumla birlikte düşünüldüğünde demiryolu kent için önemli bir gelişmedir. Demiryolunun karayoluna oranla daha hızlı olması ve bunun yanında o dönemde başkent olan İstanbul'a direkt olarak bağlanması, kentin ticari fonksiyonunu yeniden canlandırmıştır. İstasyonun da kent içinde yer alması, çevre köylerden gelen ürünün Eskişehir'de toplanmasını sağlamış ve bu biçimde kır ile kent arasında başlayan ilişki, kente ticari organizatör rolü de kazandırmıştır.

Kentte gelişen bu olaylara bağılı olarak başlayan ekonomik kalkınma, tüccar ve esnaf sınıfı kente çekmiştir. Böylece kent, yeni gelenlerle ticari faaliyetlerini geliştirdiğı gibi mağaza, depo vb. tesislerin açılması ile finans alanında da kendini yenilemiştir. Eskişehir, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk dönemlerinde sınırlı bir gelişme gösterse de İmparatorluğun sonlarına doğru bir kasaba haline dönüşmüştür. Cumhuriyete kadar gelişmesini çok yavaş bir biçimde sürdüren kent, Cumhuriyetle birlikte hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir.

3.2.3. 1923–1956 yılları arasında Eskişehir

Eskişehir, 1925 yılında il merkezi olmuştur. Cumhuriyet dönemi ile birlikte hızlı bir kentleşme sürecine giren kent aynı zamanda kentsel fonksiyonlarını da artırmıştır. Özellikle 1923 ve 1950 yılları arasında kent çok büyük ilerlemeler kaydetmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kentte iki temel yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlardan ilki ana yerleşim yeri olan Odunpazarı bölgesi, diğeri ise kentin kuzeyinde Porsuk çevresinde yer alan yerleşmedir. Bu iki yerleşim yeri arasında ise daha düzensiz ve gevşek dokulu yerleşim sahaları bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte girilen yeni dönemde kentte konut alanında hareketlenmeler olmuştur. Bu durumda kent, hem eski yerleşim alanlarında gelişme gösterirken hem de yeni konut alanları ile birlikte yeni yerleşim alanlarında da gelişme göstermiştir.

1923 ve 1950'li yıllar arasında Türkiye'de sanayi alanında planlı bir döneme geçilmiştir. Sanayinin, bu dönemde devlet tarafından desteklenerek Anadolu kentlerinde yaygınlaşması hedeflenmiş gerekli sermaye ve yatırımlar Anadolu'ya yönlendirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Eskişehir'de kamu tarafından desteklenen yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Demiryolunun kent içinden geçmesi, sanayi tesislerinin bu bölgede daha çok yer almasına neden olmuştur. Sanayinin bu şekilde kent içinde yer alması ile birlikte sanayiye bağılı olarak bazı yan fonksiyonlarda kent içinde yerini almaya başlamıştır (Ertin, 1994).

Eskişehir’de bu dönem kentin gelişmesine etki eden belediye hizmetleri gelişerek planlamaya daha çok önem verilmiş ve bunun sonucunda kentin haritası yapılmıştır (Işık ve Şanlıer, 1988). Kent içi ulaşımında yeni yol düzenlemeleri yapılarak ulaşım fonksiyonunda bazı gelişmeler yaşanmıştır. Sivri ve düzensiz taş parçaları ile döşenmiş kaldırımların, parke kaldırıma dönüştürülmesi, kent içindeki yolların genişletilmesi veya yenilerinin açılması (İstasyon-Köprübaşı, Sivrihisar Köprübaşı, İstasyon-Atatürk-Tahıl-Odunpazarı-Muttalıp-Sakarya ve Çarşı içi caddeler) yeni köprülerin yapılması (Yediler, Akarbaşı, Köprübaşı, İstasyon köprüleri) ve belediye otobüs işletmesinin hizmete girmesi bu gelişmeler arasındadır (Ertin, 1994).

Bu gelişmelerin yanında yine bu dönemde belediye geniş çaplı planlar yaparak, kentte Yediler, Alaaddin parkı gibi yeşil alanlar oluşturmuş aynı zamanda kent içinde bazı caddeler genişletilirken bazı yerlerde de yeni caddeler hizmete açılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken kent için önemli unsurlardan biri olan Porsuk Çayı’na yönelik düzenlemeler de yapılmıştır.

Kent için Kurtuluş savaşı sonrası ile 1950 yılı arasındaki gelişmeler önemlidir. Şehirleşmenin hızlandığı ve nüfusun arttığı bu dönemde konut ihtiyacı da artmıştır. Artan bu ihtiyaçlar ile konut alanları genişlemiş aynı zamanda sanayinin gelişmesi ile sanayiye ayrılan alanlarda da artış olmuştur. Bu dönemde yapılan yeni yol düzenlemeleri ise merkezi konut alanlarının ticari birimlere dönüşmesini sağlamıştır. Yine bu dönemde sosyal donatım elemanları da kent içinde ortaya çıkmıştır.

1923–1950 yılları arasındaki dönemde kent, konut alanları, merkezi iş alanları ile sanayi tesisleri çevresinde yoğunlaşmış, dairesel olarak ve sınırlı bir mekânda gelişmiş, toplu bir yerleşim biçimi göstermiştir. Kentte hızlı nüfus artışı ve sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan konut sayısındaki artışa rağmen gecekondulaşma fazla olmamıştır (Eskişehir Valiliği). Eskişehir bulunduğu yer itibarıyla verimli tarım ovalarının üzerindedir. Zaten kentin ilk fonksiyonlarından biri tarımdır. Buna karşın kentte zamanla artan sanayi ve nüfus sonucu verimli tarım alanlarının çoğu bu amaçlarla kullanılmıştır.

Bu dönem sanayi fonksiyonunun kentin yerleşim sahalarının gelişmesi üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Nitekim tesisler çevresinde gelişen konut

alanları bu durumu açıkça ortaya koymuştur. Buna karşın yine de, söz konusu sanayi tesisleri konut yerleşim alanlarının nispeten uzağında yer seçmişler ve kentin dış sınırlarını çizmişlerdir (Ertin, 1994).

Kent içinden geçen Porsuk Çayı kentin gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir. Kentin gelişimini etkilediği gibi kimliğini de büyük ölçüde etkilemiştir. Porsuk Çayı kent içinden geçtiğinden bazı fonksiyonları da kendi etrafına çekmiştir. Özellikle rekreasyon amaçlı kullanım alanları Porsuk kenarına yerleşmiştir. Bu alanlarda otel, sinema, çok sayıda hamam, gazino, lokanta, çayhane gibi tesisler yer almaktadır.

3.2.4. 1956'dan günümüze kadar olan dönemde Eskişehir

Eskişehir, 1950'li yıllardan sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Bu dönem sadece Eskişehir için değil, tüm yurt için önemlidir. II. Dünya Savaşı'nın olması savaşa girmediği halde Türkiye'yi de etkilemiştir. Dönemin en büyük özelliği, kırdan kentte olan göçlerde büyük artışlar olmasıdır. Bu göçler sadece kent dışından değil, aynı zamanda kent içinde de yaşanmıştır. Dönemin en büyük eksikliği planlı bir döneme henüz girilmemiş olması ve plansızlıktan dolayı yanlış bir şekilde kentleşmenin gelişmesidir. Özellikle göçlerin fazla olması ile kentler konut ihtiyacını karşılayamaz duruma gelmiş ve sonuçta büyük bir karmaşa ve düzensizlik ortaya çıkmıştır. Bu sorun daha çok büyük kentlerde ortaya çıktığı gibi Eskişehir'de de belirmiştir.

Bu dönemdeki konut ihtiyacı Eskişehir'de yasal olan ve yasal olmayan yollarla çözülmeye çalışılmıştır. Bu nedenle sanayi ve sosyal donatı alanlarının yer seçim kararları kentin bütününden kopuk bir şekilde ele alınmış ve kentin yerleşim planı plansız bir hale dönüşmüştür (Ertin, 1994).

1950'den sonraki dönemde kentteki biçimlenme dağınık ve sıçramalı bir görünüm kazanmıştır. Bu biçimlenmenin nedeni ise kente yurtiçinden ve yurtdışından olan göçlerin fazla olmasıyla kentin toplu yerleşim özelliğinin ortadan kalkmasıdır. Özellikle gelenlerin çoğu fabrikalarda çalışmak amacıyla geldiklerinden yerleşim alanlarını da sanayi alanlarına yakın yerlerde seçmişlerdir. Bu durumda kentin şekillenmesinde sanayinin etkisi büyük olmuştur.

İmar planları kararları da Eskişehir'in mekânsal kullanım ve yerleşiminde etkili olmuştur. Özellikle imar planı kararları, konut alanlarının gelişme yönleri ve kent içindeki diğer kullanım alanlarının yer seçimlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte belediyelere imar planlarının yapılması zorunluluğunun getirilmesi kentte ilk kez 1952 yılında 1/5000 ölçekli imar planlarının yapılmasını sağlamış, bunu 1954 yılındaki 1/2000 ölçekli harita izlemiştir. 1956 yılında hazırlanan 1/1000 ölçekli imar planı ise 1985 yılına kadar ki gelişmeyi kapsayacak şekilde düşünülmüştür (*Resim 3.4*).

1960'lı yıllara kadar düzensiz bir gelişim gösteren kent, özellikle 1980 yılının sonlarına doğru bugünkü görünümünü kazanmıştır. Kentin bu dönemdeki biçimlenmesinde ulaşım faktörünün etkisi büyük olmuştur. Özellikle dönemde yapılan Bilecik-Ankara çevre yolu kentin kuzey yönüne doğru gelişen yerleşim alanları için önemli bir çekim noktası olurken, Eskişehir'i çevre il ve ilçelere bağlayan karayolları (Kütahya, Seyitgazi, Çifteler, Alpu, Mihaliççik) boyunca da yeni yerleşim sahaları gelişmiştir. Bu gelişmelere karşın, 1970 yılında kentin doğusunda Ankara karayolu üzerinde kurulan Organize Sanayi Bölgesi kentin biçimlenmesini etkileyememiştir. Bu durumda özellikle Organize Sanayi Bölgesi'nin kentten uzak olması ve askeri sahaya yakınlığı etkili olmuştur (Ertin, 1994).

Kent bugünkü haline gelinceye kadar pek çok gelişim sürecinden geçmiştir. Daha çok sanayi ile ön plan çıkan kent, eğitim kurumları ile de önem taşımaktadır. Dönemdeki en önemli gelişim, kent kimliğinin belirleyicilerinden olan bir yüksek öğretim kurumunun kurulmasıdır. 1958 yılında Yüksek İktisat Okulu olarak açılan bu kurum daha sonraki dönemlerde gelişmesini sürdürmüş ve Eskişehir'in daha çok öğrenci kenti olarak tanımlanmasında önemli bir etken olmuştur. Daha sonra bu okul 1959'da çıkan yasa ile İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne dönüştürülmüştür.

Anadolu Üniversitesi'nin temelini oluşturan Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1967 yılında günümüzde bulunduğu yere taşınmaya kadar, kentin değişik yerlerinde eğitim vermeye devam etmiştir. Akademi 1981 yılı sonunda Türkiye'de yüksek öğretim kurumlarının yeniden düzenlenmesi sırasında Anadolu Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür (Işık ve Şanher, 1988).

Anadolu Üniversitesi, kentin kimliğinin oluşmasında çok etkili bir faktör olmuştur. Kentte öğrencilerin varlığı, kentteki sosyal ve kültürel etkinliklerin artmasına ve kentin bu anlamda gelişmesine neden olmuştur. Üniversite bünyesinde kurulan Açıköğretim Fakültesi de özellikle kentin tanınmasında önemli bir yere sahiptir.

Anadolu Üniversitesi, kentin kuzeyindeki Yunusemre Kampüsü'nün alanını genişletirken, kentin güneyinde ikinci bir kampüs daha açılmıştır. Böylece kentteki pek çok gelişme bu iki kampüs arasındaki durumlara bağlı olarak gerçekleşmiştir. Daha sonraki yıllarda yeni açılan bu kampüs Eskişehir Osmangazi Üniversitesi adı ile kentin ikinci üniversitesi olarak yerini almıştır.

1956 tarihli imar planının onaylanmasından 17 yıl sonra şehrin yerleşme sahası planlanan hedefi aşmıştır. Bu sorunu çözmek amacıyla 1978 yılında 1/5000 ölçekli yeni nazım imar planı yürürlüğe girmiştir. Buna karşın bu imar planları gecekondu gibi kaçak yapılar nedeniyle plansız gelişen alanların çıkan birtakım yasa ve kanunlarla kabul edilmesiyle, hiçbir zaman istenilen hedefe ulaşamamıştır. Hatta şehrin gelişme yönleri ve kontrolsüz gelişme, imar planlarına da yön verecek düzeye ulaşmıştır (Resim 3.4).

1980 ve 1990 yılları arasındaki dönemde diğer dönemlere nazaran çok fazla gelişme gözlenmemiştir. Bu dönemde genelde daha önceki dönemlerde oluşan yerleşim alanları arasındaki boşluklar oluşmaya devam etmiştir.

Dönemde ulaşımdaki değişimler kentte hemen yansımaları bulmuştur. Bu dönemde kenti hem trafik yönünden rahatlatacak hem de kentin biçimlenmesini etkileyecek gelişmelerden biri Muammer Aksoy Caddesi'nin yapılmasıdır. Bu cadde ile Atatürk Caddesi kentin güneydoğusundan geçen çevreyolu, Kütahya caddesi ve Anadolu Üniversitesi Meşelik Kampüsüne bağlanmıştır.

Kentin yerleşme sahası üzerindeki gelişiminde imar planlarından çok yasaların etkisi fazla olmuştur. Yasalar, kentin mekânsal yapısında beliren yerleşim sahalarını kontrol altına alma, düzeltme ve yönlendirme yetkisine sahiptir. Aynı zamanda yasalar sadece belli bir döneme ait olsalar ve sonradan yürürlükten kaldırılırsalar bile kentin mekânsal yapısı üzerinde kalıcı etkiler yaratabilmişlerdir.

Planların kentteki planlama ve uygulama sorunları ise kentin bugünkü yapılaşmasını etkilemiştir. Planlar öncelikle kentin mekânsal gelişiminin gerisinde kalarak alt yapı yetersizliğine neden olmuştur. 1970’li yıllarda kent merkezi ve yakınında yer alan az katlı yapıların, kat mülkiyeti yasasının da yürürlüğe girmesi ile birlikte kısa bir sürede çok katlı yapılara dönüşmesi ile kent merkezinde önemli bir alt yapı yetersizliği sorunu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında belediyenin elinde mekânsal gelişimi yönlendirmek için kullanabileceği, kamuya ait yeterli arazi stokunun bulunmayışı ve belediyenin sürekliliği olan plan ve politikalar yerine, her dönemde değişken, birbirinden kopuk planlamalar yapması zaman, mekân ve ekonomik açıdan kayıplara neden olmuştur (Koca, 2004).

1990’lı yıllarda sanayi alanında gelişme gösteren kent, 90’lı yılların sonlarına doğru yerel yönetimin de etkisiyle büyük bir değişim göstermeye başlamıştır. Özellikle kent içi ulaşım düzeninin yeniden belirlenmesi ve ana ulaşım aracı olarak hafif raylı sistemin kente getirilmesi Eskişehir’i değiştiren en önemli etmendir. Kentte yapılan ulaşım planlaması ile bazı caddeler trafiğe kapanmış, otobüs güzergahları değiştirilmiştir. Ulaşım planlamasının yanında kentin içinde geçen Porsuk Çayı ıslah projeleri hazırlanmış ve Porsuk Çayı kente kazandırılmıştır. Bunun yanında kentin bir bütün olarak tasarlanması ve düzenlenmesi kapsamında kentte yeşil alanlar arttırılmaya ve kent mobilyaları üretilmeye başlanmıştır.

1980–2000 yılları arasında Eskişehir kentinin yerleşme ve mekansal kullanım kararları doğrultusunda, kent şimdiki makro formuna ulaşmış merkezde yoğunlaşmanın yanı sıra, merkezi iş alanının dışında kalan konut alanları arasındaki boşluklar dolmuştur (Ulu 2005). 1980’lerden 2000’li yıllara doğru kentte modernleşme eğilimleri görülmeye başlamıştır. Önemli ticaret merkezleri tek veya iki katlı kerpiç binaların istismak edilmesiyle yüksek binalar olarak inşa edilmiştir. Esnaf Sarayı, Ticaret Sarayı, Taşbaşı Kültür ve Ticaret Merkezi bu dönem yapılan ticaret merkezlerindedir. Diğer bir gelişmede kent içinde sıkışık kalan otobüs terminalinin şehir merkezinden uzak bir alana yapılmış olmasıdır (Tural ve Üstün, 1999).

4. ESKİŞEHİR’DE KENT KİMLİĞİNİN DEĞİŞİMİ ve BU DEĞİŞİMİ BELİRLEYEN ETMENLER

Kentlerin gelişimi fiziki faktörlerin beşeri faktörler ile etkileşiminde meydana gelmektedir. Zamanla gelişen fonksiyonel özellikler ile kent içinde yaşayanlar tarafından kent fiziki özelliklerine göre şekillenmeye başlar. Kentin değişmesine neden olan pek çok etken vardır. Bu etkenler kentte değişim yaşanmasının yanı sıra kentteki sosyal ve kültürel olayları da yakından etkiler. Bu değişimlerin hepsi kentin kendine özgü değerlerinin ön plana çıkmasına neden olur. Bu bölümde Eskişehir’in kimliğini oluşturan öğeler sosyo-kültürel yapı, sosyo-ekonomik yapı, fiziki çevre ve imaj öğeleri olarak dört grupta incelenecektir.

4.1. Sosyo-Kültürel Yapı

Kültür, toplumun bir parçası olan bireyin yaşamı boyunca kazandığı bilgi, beceri, gelenek, görenek, yetenek, alışkanlık vb. özellikleri de kapsayan karmaşık bir bütün ve çevre ile ilişkilene biçimidir. Nesillerden nesillere aktarılır. Yani kültür, bir grubun özgün durumudur ve o grubu tanımlar, gruba kimlik verir. Kentsel kimlik elemanı olarak ise kültür; insan çevre ilişkilerinin hareket noktası olan eylemlere kaynak oluşturur.

4.1.1. Sanayi ve kültür

Eskişehir’in mekânsal gelişiminde ve kent kimliğinin oluşumunda sanayinin çok büyük bir payı vardır. Kent ilk dönemlerinde ilgi görmeyen bir durumda iken demiryolunun kentten geçmesi, istasyonun yapılması ardından Cer Atölyesi’nin kurulması ve buna bağlı olarak nitelikli eleman yetiştirmek için okulların açılması kenti çekici bir hale getirmiştir. Kentte sanayinin diğer Anadolu kentlerine nazaran daha canlı olması kente bir “sanayi ve işçi kenti” imajının da verilmesine neden olmuştur. Kentte zamanla nüfus artışı yaşanmış buna bağlı olarak kent yeni yerleşim alanları yaratmak için genişlemek zorunda kalmıştır.

Kentin gelişimini büyük ölçüde etkileyen sanayi, çok hızlı bir gelişim gösterdiğinden kentin büyük bölümünü sanayi alanları kaplamış ve kent içinde sıkışıp kalmışlardır (Resim 4.1). Kentin biraz uzağında Organize Sanayi Bölgesi yer alırken kent içinde Şeker Fabrikası, Tülomsaş, Baksan Sanayi Sitesi ve tuğla fabrikalarının bulunduğu eski fabrikalar bölgesi bulunmaktadır.

Eskişehir’de sanayi yapılarının çoğu demiryolu etrafında gelişmiştir. Bunun en önemli nedeni ise demiryolunun sağladığı yükleme, boşaltma ve ulaşım kolaylığıdır. Kentte özellikle demiryolu etrafında kurulan sanayi yapılarının zamanla boşaltılması sonucu bu alanların dönüşümü ve kente kazandırılması gündeme gelmiştir (Tural ve Üstün, 2003)

Resim 4.1: Eskişehir’de Sanayinin Kapladığı Alanlar (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Kent içinde çöküntü alanlarına dönüşen bu sanayi alanları günümüzde kent dışına taşınmaya çalışılmakta ve yerlerine rant getirici kentsel mekanlar yapılmaktadır. Yerleşim alanlarının içinde kalan bu bölgelerdeki eski fabrika binaları yıkılarak yerlerine alışveriş merkezleri, plazalar ve oteller yapılmaya çalışılmaktadır. Özellikle kentte eski tuğla fabrikalarının bulunduğu bölge kente kimlik kazandıran bir bölgedir. Bu bölgedeki eski fabrika bacaları kentte yaşayanların belleğinde simgesel değerler ifade etmektedir. Buna karşın strüktürel problemleri nedeniyle yapıların yıkılmalarına karar verilmiş ve yeni yapılan alışveriş merkezinin yerleşimine göre farklı yerlerde yeniden inşa edilmiştir. Bu

şekilde kentin belleğinde yer almaya devam eden bacalar korunmaya çalışılmış ancak özgünlüğünü yitirmiştir (Resim 4.2–4.3–4.4).

Resim 4.2: Eski fabrika bacaları ve Espark'la birlikte yeniden canlandırılan fabrika bacaları (İlgar 2008)

Resim 4.3: Haller ve Eski Silolar (www.ibayrak.com)

Resim 4.4: Fabrikalar Bölgesinde eski fabrika binalarından dönüştürülmüş eğlence mekanları(www.ibayrak.com)

4.1.2. Eğitim ve kültür

Eskişehir'in kentsel değişimi ve buna bağlı kimlik elemanlarının değişimi kentte yaşanan diğer gelişmelerle bağlantılı olarak gelişmiştir. Kente öncelikli demiryolunun gelişi beraberinde sanayiye getirmiş ve bu da nitelikli eleman ihtiyacını doğurmuştur. Bu amaç doğrultusunda kentte eğitim kurumlarının gelişmiş olması, günümüzde kentin “öğrenci kenti” imajına sahip olmasının temelini oluşturmuştur.

Eskişehir, ilk dönemlerden itibaren diğer yerleşim yerlerini birbirine bağlayan yolların üzerinde bulunduğundan bazen hızlı bazen de durağan bir gelişme göstermiştir. Özellikle demiryolunun kentten geçişi ve bunun yanında cer atölyesinin de burada kurulması kentin gelişimini hızlandırmış ve yeni birimlerin gereksinimlerini ortaya çıkarmıştır. Cer atölyesinin kurulması ve genişletilmesi ile eğitilmiş işçilere ihtiyaç olduğundan bu işletme tarafından sanat okulu açılmış ve sanayiye nitelikli eleman yetiştirme görevi üstlenilmiştir. Özellikle sanayinin bu dönemden sonra daha genişlemesi kentte bu eğitimi alan insanların varlığıdır. Her şeyin hızla gelişmeye başladığı dönemde, Cumhuriyetten sonra tarım alanında yapılan modernleşmeler ülkedeki okur-yazar kişi sayısının da artmasına neden olmuştur. Eskişehir'de eğitim, kentteki diğer gelişmelere paralel gelişmeler göstermiştir. Kentte ilkokul, ortaokul ve liseler öğrenci sayılarına bağlı olarak artış göstermiştir. Bunun yanında kentte sanayinin gelişmesi ile birlikte meslek lisesi ihtiyacı doğmuş ve kentteki meslek lisesi sayıları da artmıştır.

Bulunduğu bölgede Ankara'dan sonra sanayi ve ticaret bakımından gelişmiş olan Eskişehir eğitim alanında da büyük gelişmeler göstermiştir. Sanayi ve ticaret hareketlenmelerinin fazla oluşu kentte mesleki ve teknik eğitim veren okulların gereksinimi arttırmış ve sadece kendini değil bulunduğu bölgeyi de bu anlamda beslemeyi hedeflemiştir. Bu anlamda kentte sadece ortaöğretime kadar eğitim değil yüksek öğretim eğitiminin de geliştirilmesi amaçlanmış ve 1958 de ilk yüksek öğretim kurumu olan “Yüksek İktisat Okulu” kurulmuştur. Daha sonra bu okul 1959'da çıkan 7334 sayılı yasa ile İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne dönüştürülmüştür.

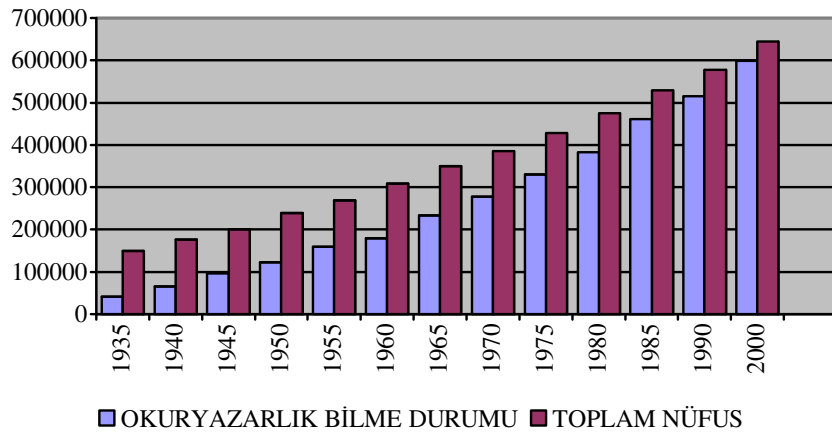
Anadolu Üniversitesi'nin temelini oluşturan Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1967 yılında günümüzde bulunduğu yere taşınmaya kadar, kentin değişik yerlerinde, iş hanlarında ve hatta işçi barınağı olarak yapılan barakalarda eğitimini sürdürmüştür. Sonraki yıllarda, Kütahya, Afyon, Bilecik ve Bolvadin'de açılan Meslek Yüksek Okulları'nı da bünyesine alarak 1979-1980 ders yılında bölgenin önemli bir eğitim kurumu niteliğini kazanan okul 1981 yılı sonunda Türkiye'de yüksek öğretim kurumlarının yeniden düzenlenmesi sırasında Anadolu Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür (Işık ve Şanlıer, 1988)

1970'lerin başında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde kurulan Eskişehir Tıp Fakültesi Anadolu Üniversitesine bağlı bir fakülte olmuş, üniversite bu fakülte etrafında kurulmak istenmiş fakat İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nin Anadolu Üniversitesi'ne dönüştürülmesiyle Tıp Fakültesi de bu üniversiteye bağlanmıştır. Sonraki dönemlerde Tıp Fakültesinin bulunduğu kampüs Eskişehir Osmangazi Üniversite'si olarak açılmış ve Tıp Fakültesi bu üniversiteye bağlanmıştır.

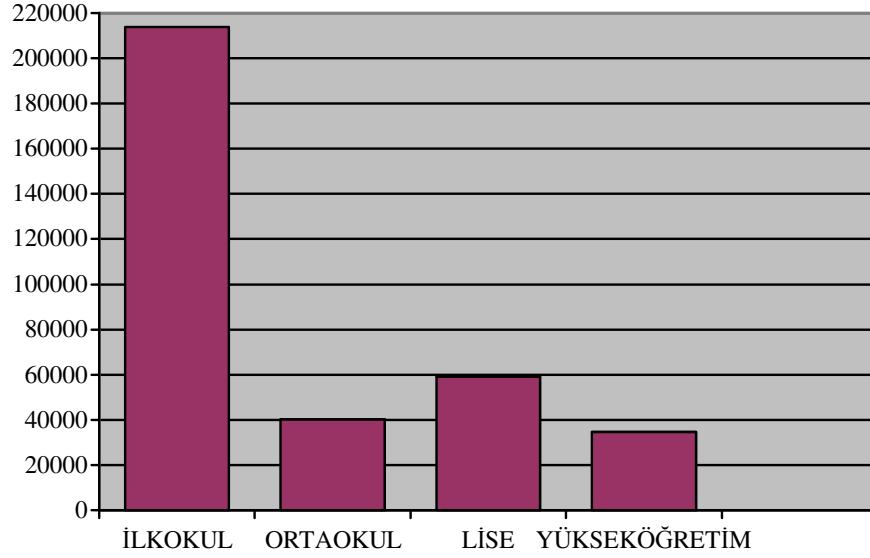
Anadolu Üniversitesi ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eskişehir'in sosyal ve kültürel yaşamına önemli katkılar sağlamıştır. Üniversitelerin kentin kimliğinin oluşmasında önemli rolleri olmuştur.

Kentte eğitim kurumlarının varlığı kentte yaşayan halkında okuryazarlık oranının artmasını sağlamıştır (Tablo 4.1, Tablo 4.2).

Tablo 4.1: Eskişehir'de halkın okuryazarlık durumu

Tablo 4.2: Eskişehir ilinde eğitim düzeyine göre nüfus oranı (25+) 2000

Eğitim kurumları kentin okuryazarlık durumunu arttırmanın yanında kentin mekansal gelişiminde etkili olmuştur. İlk kurulan yüksek öğretim kurumunun zamanla büyümesi ve kampüs sayılarını arttırması kentin de bu yerleşkelere doğru büyümesini sağlamıştır (Resim 4.5).

Resim 4.5: Eskişehir’de yüksek öğretim kurumlarının kapladığı alanlar (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

4.2. Sosyo- Ekonomik Yapı

Kentlerin biçimlenmesinde en önemli faktör nüfustaki değişimlerdir. Nüfus diğer gelişim faktörlerinden etkilenecek ve etkileyerek kentin oluşum sürecinde yerini alır. Sanayi, eğitim, sağlık ve benzeri pek çok faktör kentteki nüfus hareketlenmelerini etkileyerek kentin mekânsal yerleşiminde belirleyici bir etken olur. Konut alanlarının oluşması daha çok nüfus faktörüne bağlı olarak gelişir.

Bir kentin nüfus artışı o kentin gelişimini de büyük ölçüde etkiler. Aynı zamanda kent içinde zamanla oluşan katmanlarda nüfusun gelişimine göre oluşur ve değişim gösterir. Kent içindeki farklı bölgelerde ki nüfus artışları da yine kentteki mekânsal gelişmeyi etkileyen bir durumdur. Eskişehir kenti içinde nüfus artışı önemlidir. Kent, tarihsel gelişim süreci içinde nüfus hareketlenmelerini çok fazla yaşamış ve dolayısıyla da kentin mekânsal kurgusu oluşmuştur. Bunun yanında kentin farklı kültürlere sahip nüfusu kentin şekillenmesini etkilediği gibi kimliğini de etkilemiştir.

Kentteki kültür çeşitliliğinin nedeni kentin yurtdışından aldığı göçlerdir. Kırım göçmenleri ve Rumeli göçmenleri kentin belirli bölgelerine yerleştirilerek kentin biçimlenmesine katkıda bulunmuşlardır. Özellikle göçmenler Porsuk çayının güney kıyılarına yerleştirilerek burada mahalleler oluşturulmuştur. Göçmenler sadece yerleşimde değil kentin ekonomik kalkınmasında da etkili olmuşlardır. Göçmenler, kentin yerli halkına tarım tekniklerinde kullandıkları farklı yöntemleri öğreterek tarımın ve dolayısıyla ekonominin gelişmesine yardımcı olmuşlardır (Tablo 4.3).

Tablo 4.3: Eskişehir'e gelen göçmenlerin geldikleri ülkelere göre dağılımı(1960)

Göçmenlerin Geldikleri Ülkeler	Eskişehir İli	Eskişehir Merkez
Bulgaristan	13.100	10.364
Romanya	10.254	7.653
Yugoslavya	2.293	2.096
Yunanistan	1.977	1.623
Rusya	1.522	894
Diğer Ülkeler	426	23.008

Yurt dışından gelen göçler kentin biçimlenmesini etkilediği gibi kent dışından gelen göçlerde bu biçimlenmeyi etkilemişlerdir. Demiryolunun kente gelmesiyle birlikte, ulaşımdan uzak kalan bölgelerdeki tüccarlar kente gelerek buraya yerleşmişlerdir.

Genel olarak nüfus gelişimi 1927–90 yılları arasında sürekli bir artış göstermiştir. 1940 dönemi ve 1950 dönemi kentin nüfus artışını en az gösterdiği dönemdir. 1955 ve 1960 yıllarında kent hızlı bir nüfus artışı göstermiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4: Eskişehir kenti şehirsal nüfusu ile Türkiye’deki şehirsal nüfus miktarı

	Eskişehir Şehirsal Nüfus Miktarı	Türkiye’de Şehirsal Nüfus Miktarı
1927	41.327	3.305.879
1935	56.730	3.802.642
1940	70.894	4.346.249
1945	90.593	4.687.102
1950	100.724	5.244.337
1955	138.314	6.927.343
1960	176.360	8.859.731
1965	200.332	10.805.817
1970	245.905	13.691.101
1975	292.110	16.869.068
1980	343.923	19.645.007
1985	404.236	26.865.757
1990	477.436	33.326.351
2000	557.028	44.006.274
2008	625.453	70.586.256

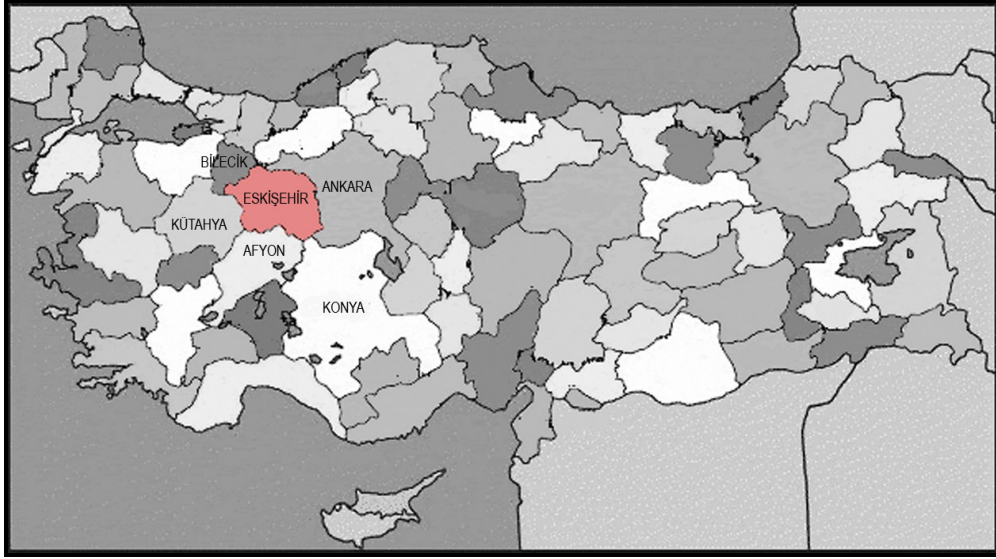
4.3. Fiziki Çevre

Kentin kimliğini etkileyen faktörlerden biri de kentin içinde bulunduğu fiziki çevre şartlarıdır. Fiziki çevreye ait her parça kentin şekillenmesini etkilediği gibi görüntüsünü de etkiler.

4.3.1. Kentsel kimlik doğal bileşenler ilişkisi

Kentin bulunduğu konum, topoğrafik durumu, iklim koşulları, su ögesi, bitki örtüsü vb. gibi doğal çevreden kaynaklanan verileri, o şehri diğerlerinden ayırır, tanımlar, özgün kılar ve şehre kimliğini verir.

Eskişehir'in bulunduğu konumun yer seçiminde, yüzey şekli, zemin tabiatı, toprak özelliği, hidrografya, iklim ve bitki örtüsü gibi fiziki faktörler büyük ölçüde etkili olmuştur. Eskişehir'in yüzey şekli, bulunduğu ova, toprak özelliği ve sıcak su kaynakları ile kentin bulunduğu konum yerleşme yeri olarak seçilmiştir. Toplam yüzölçümü 13.652m² olan Eskişehir ili, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya Bölümü'nde yer alır. Kentin kuzeyinde Bolu, doğusunda Ankara, kuzeybatısında Bilecik, güneybatısında Kütahya, güneyinde Afyon ve güneydoğusunda ise Konya illeri bulunur (Resim 4.6).

Resim 4.6: Eskişehir lokasyon haritası (www.gezinet.net)

Kent, yüzey şekilleri bakımından orta dereceli yüksek dağlar ile Porsuk Çayı ve Sakarya Havzalarının yukarı bölümünün çevresinde yer alan düzlüklerden meydana gelmiştir. Kentin merkezi de Porsuk Çayı ile Sarısu Nehri'nin geçtiği Eskişehir Ovası'nın güneyinde bulunan düzlüklerden biridir. İlin kuzeyinde Boz Dağ ve Sündiken Dağları, güneyinde Emirdağ, doğuda Orta Sakarya Vadisi,

batısında ise Türkmen Dağları vardır. Denizden yüksekliği ise 792–810 m. dir. Sakarya Nehri'nin bir kolu olan Porsuk Çayı kentin yeryüzü şekillerini büyük ölçüde şekillendirmiş ve kenti de pek çok dere yataklarıyla bölmüştür.

Eskişehir ili yurdun batı bölümü ile iç bölümü arasında bir geçiş iklimi gösterse de ilde genel olarak karasal iklim görülür. Karasal ikliminden dolayı da kentte sert bir iklim yaşanır. Eskişehir genel olarak karasal iklim özelliklerine sahip olsa da Sakarya Vadisi'nde ve Sarıcakaya bölgesinde Akdeniz iklimi özellikleri gösteren bir “mikro klima” bölge oluşmuştur. Kent merkezinde egemen rüzgârlar güneybatı, gün doğusu ve karayeldir.

Kentin düz ovada yer alması kentin her yönden gelişimine de yardımcı olmuştur. Öncelikle bölgenin ulaşım elverişli olması ilk çağlardan beri önemli yolların buradan geçmesine sağlamıştır. Daha sonraki dönemlerde demiryolunun bu bölgeden geçmesinin nedenlerinden biri yine ulaşımın elverişli olmasıdır. Günümüzde de kent içi ulaşımında bu olanaklardan yararlanılmış ve kentin ana ve iç ulaşım sistemi bağlantıları da dümdüz uzanan ve birbirini dik kesen caddeler olarak ortaya çıkmıştır.

Kent, yer üstü ve yeraltı suları bakımından oldukça zengindir. Kent ilk dönemlerdeki kimliğini sahip olduğu sıcak su kaynaklarından almıştır. Bu özelliğinden dolayı kent özellikle Roma döneminde bir dinlenme yeri olarak kullanılmıştır. Günümüzde de bu özelliğinden dolayı hamamlar kent içinde yaygın olarak bulunmakta ve bu bölgede sıcak sular mevki olarak adlandırılmaktadır. Bunun yanında son dönem belediye çalışmaları ile kentin bu özelliği daha fazla ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır (Resim 4.7).

Resim 4.7: Sıcak Sular Mevkii(www.eskisehir-bld.gov.tr) ve Bademlik Bölgesine yapılması planlanan Hidroterapi Merkezi (Bizim Şehir Gazetesi)

Resim 4.8: Eskişehir Porsuk Çayı ve Köprüleri (www.nablusi.com)

Porsuk Çayı, kentin biçimlenmesinde etkili olan en önemli yer üstü suyudur (Resim 4.8). Düzenli bir akışa sahip olan Porsuk Çayı, kenti ikiye bölerek devam eder. Kentin bir akarsu tarafından ikiye bölünmesi, kentte ulaşım anlamında zorluklar çıkarsa da kent kimliğine önemli etkilerde bulunmuştur. Porsuk Çayı'nın geçtiği yerlerdeki mekânsal dönüşümlerin yanında nehir üzerine yapılan köprüler de bu kimliğin birer parçası olmuşlardır. Köprü yapıları genel ihtiyacı karşıladığı gibi yapıldığı dönemin de özelliklerini yansıtırlar. Bu yapılar kentin en fazla kullanılan yapılarıdır. Bu nedenle zamanla artık kentle bütünleşen bu yapılar aynı zamanda kentte yaşayan insanların belleğinde de önemli bir yere sahip olurlar.

Porsuk Çayı üzerinde yapılan köprüler farklı dönemlerde yenilenmiş ve her seferinde farklı özellikleri bünyesinde bulundurarak yapılmıştır. Bizans Dönemine ait Roma köprüleri günümüzde artık bulunmamaktadır. Zamanla aşınan bu yapılar güvenlik nedeniyle de yenileri ile değiştirilmiş ve mimari özellikleri korunmamıştır. Kentteki önemli yapılar bu köprülere yakın yerlerde yapılmıştır. Örneğin kentte Tepebaşı Belediye Hizmet Binası'nın önünde Roma Köprüsü bulunmaktadır (Resim 4.9 ve Resim 4.10).

Resim 4.9: 1892 yılında Servet-i Fünun Gazetesi'nin kapağında yayınlanan Eskişehir'e ait bir Roma Köprüsü (Atuk 2002)

Resim 4.10: Çukur Çarşıdan Çekilmiş bir Roma Köprüsü (Atuk 2002)

Çok yakın bir döneme kadar Adalar'da kullanılan köprüler de son dönem yapılan belediye çalışmaları ile yenileri ile değiştirilmektedir. Bu yapılar herhangi bir kimlik ögesine de sahip olmamalarına rağmen Adalar ve Porsuk Çayı ile bütünleşmiş yapılardır (Resim 4.11). Bunun yanında köprüler eklektik dökme demir korkuluklar sahip ortaçağ dönemini andıran özelliklere sahip köprülerdir. Bu köprülerin üzerinde ise yine tarihselci ama daha çok Avrupalı aydınlatma direkleri yer alır (Tanyeli 2007) (Resim 4.12).

Resim 4.11: Adalarda bulunan köprünün eski ve yeni hali (İlgar 2008)

Resim 4.12: Porsuk Çayı üzerinde farklı caddelerde bulunan yeni köprüler (İlgar 2008)

4.3.2. Kentsel kimlik yapay bileşenler ilişkisi

Kentte yapay olan tüm bileşenler insanlar tarafından şekillendirilmektedir. Bu şekillenme insanların kent ile olan ilişkilerinden meydana gelmektedir. Kentin bulunduğu coğrafi konum, doğal çevre ve kent içinde yaşayan insanların sosyal ve kültürel özellikleri, kentteki yapay bileşenlerinin oluşumunda etkilidir. Bu yapay bileşenler belli bir kültür etkileşimi ile oluştuklarından kente belli bir kimlik kazandırmaktadır.

Kentteki yapay bileşenler, kentin oluşumunda küçük de olsa yer alan bütün elemanlardır. Binalar, yollar, yapılar kısacası insan eliyle yapılmış tüm elemanlardır.

Bu elemanlardan mimari yapılar kentlerin silüetlerini belirleyen, kentte özgünlük veren bileşenlerdir. Her kent kendine ait bileşenleri zamanla bir kültür ortamı içinde oluşturmaktadır. Farklı bir kültür özelliğinin yaşandığı her zaman dilimi bir katman olarak varsayılırsa, kentin de bu katmanların üst üste gelmeleriyle oluştuğu sonucu çıkar. Fakat bu durum her kent için geçerli olmamaktadır. Geçmişinde çok fazla bir kültür birikimiyle gelişmemiş olan kentler, günümüzde de çok fazla kimlik öğelerine sahip olamamaktadır. Bu tür kentler genelde hep birbirlerine benzemektedirler.

Kentler, karmaşık bir kimlik yapısına sahip olmalarına rağmen belirgin ve öne çıkan özelliklere sahiptirler. Bu özellikler, kentin kimliği açısından belirleyici olan özelliklerdir. Bazı kentler coğrafi özellikleri ile kimlik kazanırken (İstanbul, Boğazı ile Venedik, kanallarıyla tanınır); bazıları için iklim özellikleri kimlik belirleyicisi olabilir (Londra, sis ile tanınan bir kenttir); anıt yapıları veya kent silüetinde belirleyici olan yapıları ile özdeşleşen kentler de vardır (Newyork, Manhattan gökdelenleri; Moskova, Kremlin Sarayı; İstanbul, camileri; Paris, Eiffel Kulesi ile birlikte anılırlar); bazı kentlerin isimleri söylendiğinde bazı meydan ve sokakları çağrıştırırlar (Venedik, S.Marco Meydanı; Londra, Hyde Park bu tutum için iyi örnekleri oluştururlar). Bazı kentlerde ise kentsel kimliğin oluşumunda folklorik ve/veya sosyo-kültürel özellikler daha öne çıkmaktadır (örneğin; Viyana, valsleri; Rio, karnavalları ile bu türden kentlerdir) (Özerdim, 1980).

Eskişehir kurulduğu dönem itibari ile birçok kültüre evsahipliği yapmış ve bu kültürlerden de etkilenmiştir. Özellikle ulaşım açısından merkezi bir konumda olması kentin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu özelliğinden dolayı kent bazı dönemlerde istilalara uğramış ve bu istilalardan büyük tahribatlar alarak çıkmıştır. Buna karşın kentte hüküm süren her devletin, kentte kattığı bir anlam olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra büyük tahribat alan kent Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yeniden yapılaşmaya başlamıştır. Cumhuriyet dönemi sadece Eskişehir için değil aynı zamanda tüm Anadolu için büyük bir değişim sürecini de başlatmıştır. Gündelik yaşamın her alanında yaşanan bu değişimler dönemin mimari yapılarına da yansımıştır.

Eskişehir'de de bu değişim sürecinde önemli yapılaşmalar olmuştur. Kentteki yapılaşmalar tekil yapı ölçeğinde olan fakat kentin kimlik öğeleri bakımından önemli değerler taşıyan yapılardır. Bu yapılar özellikle Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk dönemini kapsayan ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan dönem mimari özelliklerini taşırlar. Günümüzde Anadolu Üniversitesi Atatürk ve Cumhuriyet Müzesi (Turan Numune Mektebi) (Resim 4.13) olarak kullanılan yapı Osmanlı mimarlığı son dönem mimari özelliklerini taşımaktadır. I.Dünya Savaşı sonrası yapılan Taşhan (Resim 4.13) ise I. Ulusal Mimarlık Dönemi özelliğinde yapılan ilk yapılandırdır. Dönemin özelliklerini yansıtan diğer yapılardan bazıları ise, Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası (Eskişehir Turing Otel)(Resim 4.14), Atatürk Lisesi(Eski Hükümet Konağı)(Resim 4.14), Şeker Fabrikası(Resim 4.15), Osmanlı ve Ziraat Bankasıdır (Resim 4.15). 1930'lardan sonra gelişen mimarlık ve mühendislik eylemleri ile meslek odaları kurularak yeni mevzuatlar yapılarak bina tasarımı gelenekselci özelliklerden kurtarılarak meslek sahiplerinin tasarımına bırakılır. II. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan dönemin önemli yapıları Eskişehir Hükümet Konağı ve Merkez Bankası binalarıdır (Resim 4.16) (Tural ve Üstün, 1999).

Resim 4.13: Anadolu Üniversitesi Atatürk ve Cumhuriyet Müzesi (1915–16) (<http://wowturkey.com>) ve Taşhan (1929) İlgar

Resim 4.14: Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binası (1927) (<http://bp0.blogger.com>) ve Atatürk Lisesi(1930–1933)(www.panoramio.com)

Resim 4.15: Osmanlı Bankası(1925)(İlgar, 2007) ve Eskişehir Şeker Fabrikası(<http://picasaweb.google.com>)

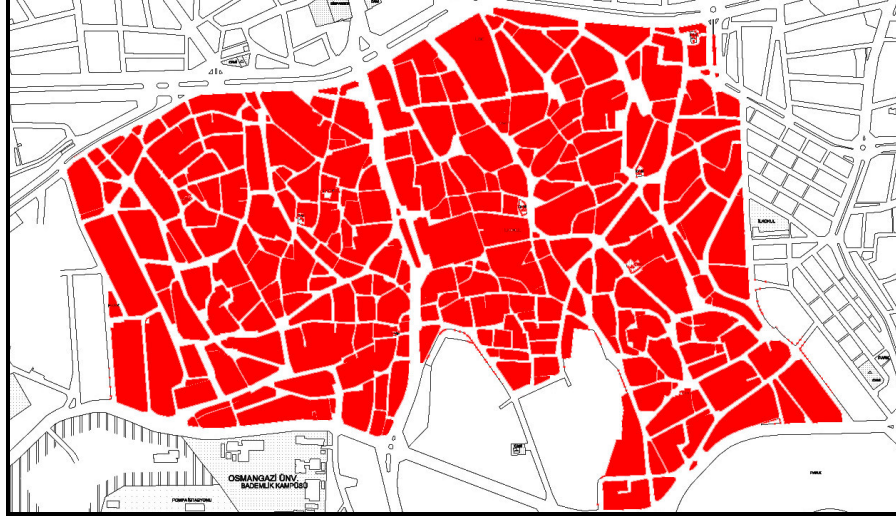
Resim 4.16: Eskişehir Hükümet Konağı ve Merkez Bankası(1945–1948) (www.eskisehir.gov.tr)

Eskişehir’de tekil yapı ölçeğindeki örneklerin yanında tarihi doku olarak özelleşmiş bölgelerde bulunmaktadır. Eskişehir’in en eski yerleşme bölgesi olan Odunpazarı, yerel dokunun olduğu bir bölgedir. İlk yerleşimden itibaren kent her yöne doğru büyük gelişmeler göstermiştir. Özellikle Odunpazarı tepelik bir yönde olduğundan, kentin gelişim yönü ovaya doğru olmuştur (Resim 4.17).

Resim 4.17: Kent içinde Odunpazarı Bölgesi (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Odunpazarı Bölgesi sadece mimari özellikleri ile değil sahip olduğu doku ile de önemlidir. Bölge konut merkezi olmasına rağmen topoğrafik yapısı nedeniyle kent merkez işlevleri yörede gelişme göstermemiş ve bu nedenle geleneksel bu doku günümüze kadar bozulmayarak gelmiştir. Kentin ilk ana yerleşim bölgesi olan Odunpazarı, Osmanlı kent dokusuna sahiptir (Resim 4.18). Bu yerel doku, daha çok organik bir yapıya sahiptir. Herhangi bir düzene bağlı değildir. Sokağın sonunda nereye varıldığı anlaşılamaz. Sokaklar arasında küçük meydanıklar oluşturulmuş buralara da çeşmeler yapılmıştır.

Resim 4.18: Odunpazarı Bölgesi (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Bölgede yer alan bu yapılar buldukları organik doku içinde farklılık göstermeseler bile aslında son derece özgün yapılardır. Başlangıçtan beri bir Anadolu-Türk kenti olarak kurulan ve gelişen Odunpazarı'ndaki konutlar geleneksel Türk evlerine özgü temel nitelikleri taşımaktadırlar. Evlerin hemen hemen hepsi sokağa cepheli genelde bitişik düzende ve bahçelidir. Birbirlerine görüş açıları tanıyarak yerleşen konutların oluşturdukları perspektifler, eski sokak dokuları, çeşmeler ve sokaklar arasında oluşan meydancıklar bölgenin belli başlı karakteristikleridir. Cepheleri oldukça yalın, belirli ilkelere sahip, birbirleri ile saygılı ve uyumlu bir biçimde oluşturulan Odunpazarı Evleri, buna karşın şaşırtıcı derecede zengin biçimsel çeşitlilik ve görsel değerler içermektedir. Kıvrılarak giden sokaklar üzerinde katlardan birbirlerine görüş açıları tanıyarak dışa taşan çıkmalar, belli oranlarla sıralanan pencere dizileri, zarif desenli pencere kafesleri ve parmaklıklar, çıkmaları destekleyen ve birer bezeme ögesine dönüştürülmüş ahşap payandalar konutlarda ve dokuda çeşitliliği arttıran, zenginleştiren öğelerdir (Resim 4.19–4.20).

Resim 4.19: Odunpazarı'nda bir konut ve sokak (İlgar 2006)

Odunpazarı ilk olarak 1978 yılında İmar İskân Bakanlığı ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınan kararlar doğrultusunda “Odunpazarı Protokol Sit Alanı” olarak 1/5000 ölçekli nazım imar planlarına işlenmiştir. Daha sonra 1981 yılında Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından bölgede 196 adet sivil mimarlık örneği ve 12 adet anıtsal tarihi yapı tescillenmiştir. Daha sonraki dönemlerde yapılan çalışmalarda bu sayılar değişmiştir.

Resim 4.20: Odunpazarı'nda konut (İlgar 2006)

Konutlar, bir yandan yerleşim alanlarının hakim yapı tipini oluştururken, öte yandan modern yapılaşmanın gerçekleşmeyen vaatlerini de yerine getirirler. Tarihsel olarak ele alındıklarında ise, iletişim, etkileşim, mekan, zaman ve anlamın örgütlü bir örüntüsüdürler. Bir yandan ait olduğu etnik grubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman-mekan taksonomilerini yansıtırken, öte yandan kullanıcısının

özüyle ilgili imgelerini, kendini kanıtlama ve anlatma eğilimini, böylece tasarım, donatım ve biçemi ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtırlar (Gür, 2000). Bu yüzden konut mimarisi, sosyal yapının, yaşama kültürünün ve toplum uygarlığının başat görüntüsünü ifade eder. Tarihi gelişmenin her çağında, günlük yaşam ile konut arasındaki organik bağlantının Türk evini ve kentini, Türk tarihinin toplum strüktürünü simgelemek açısından başta gelen verileri üretmenin arkasındaki gerçek de budur (Kuban, 2000).

Şehirli insanın üslup baskılarından ve yaşadıklarından uzakta, gündelik hayatın ihtiyaçlarıyla iç içe olmuş yerleşim dokuları bir bütün olarak yer ve iklimin aşılması zor sınırlamalarına karşı bir yanıt da oluştururlar. Birçoğu tek başına belli bir anıtsal değer taşımayan, ancak bir araya gelişleriyle oluşturdukları bütünlük bakımından önem kazanan Eskişehir-Odunpazarı konut dokusu bir bütün olarak bu yanıtı ifade etmektedir. Bu yanıt Odunpazarı kentsel konut dokusunu kentin kimliğinin belirleyici öğelerinden birisi yapmaktadır. Odunpazarı bölgesinde parsel ya da tek yapı ölçeğinde yapılan sokak sağlıklılaştırmalarının yanında yapı adası bazında hayata geçirilen en önemli proje olan Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından tamamlanan Odunpazarı Tarihi Koruma ve Geliştirme Projesi biçimlenmesindeki temel kararlar tartışılır niteliktedir. Odunpazarını bakımsız görüntüsünden kurtarıp yeniden hayata kavuşturmayı amaçlayan proje, Odunpazarının geleneksel mimarisinden esinlenerek, sokak konturlarını ve kotlarını koruyarak yeni bir yerleşme birimi oluşturmaktadır. Gerek cephe özellikleri, arazide konumlanışları, gerek kullanılan malzemeler ile tarihi Odunpazarı evlerinin geleneksel mimari yapısına bağlı kalınarak hazırlanan ve bünyesinde konuk evlerini, bir adet restoran-kafeterya-barı, bir adet Kültür Merkezini barındıran bu proje ile Odunpazarı Tarihinin en iyi şekilde yaşayıp hissedebilecekleri sosyal ve kültürel olanaklarından faydalanabilecekleri bir ortam sunulması da amaçlanmaktadır (Uçkan, 2002). Proje, cephe düzenleri, arazi kullanımları, kontur ve gabarileri ile gelenekseli görüntü düzeyinde yaşatmayı amaçlıyor olsa da tasarımı yapılan binaların daha önce aynı alanda yer alan binalarla görüntü düzeyinde bile bir ilişkisi yoktur. Kaldı ki, öncelikle Seyitgazi caddesine yönelen yapı cephelerinde daha yenilikçi bir yaklaşımın eksikliği hissedilmektedir. Yapılanma koşullarındaki bağlayıcı hükümler, özellikle yeni

yapılarda mevcut dokunun kolaj görünümünü arttırıcı bir etkiye sahip olmakla birlikte, tasarımcının gelenekseli yorumlama, stilize etme ve tasarımın da öz alabileceği bir tarza sınır koymadığı da açıktır. Yapılar gelenekseli görüntü düzeyinde yaşatmayı amaçlıyor olsa da plan şemasından cephe elemanlarına kadar birçok yapısal unsurun yapılarda kolaj olarak toplanması ya da aynen tekrarlanması yerine bu öğelerin özsel niteliklerinin çağdaş bir yorumla yeni yapılara yansıtılmaması, projede yer alan yapıların her yerde inşa edilebilmelerini ve her yere ait olabilmelerini olanaklı kılmaktadır (Tural ve Gökaltun, 2003) .

Kentin eski dönemlerde konut alanları ile çarşısı farklı bölgelerde gelişme göstermiştir. Yerleşim alanları Odunpazarı Bölgesinde yer alırken, çarşı da Taşbaşı denilen bölgede yer almaktadır. Fakat Taşbaşı Çarşısı koruma açısından Odunpazarı kadar şanslı bir bölge değildir.

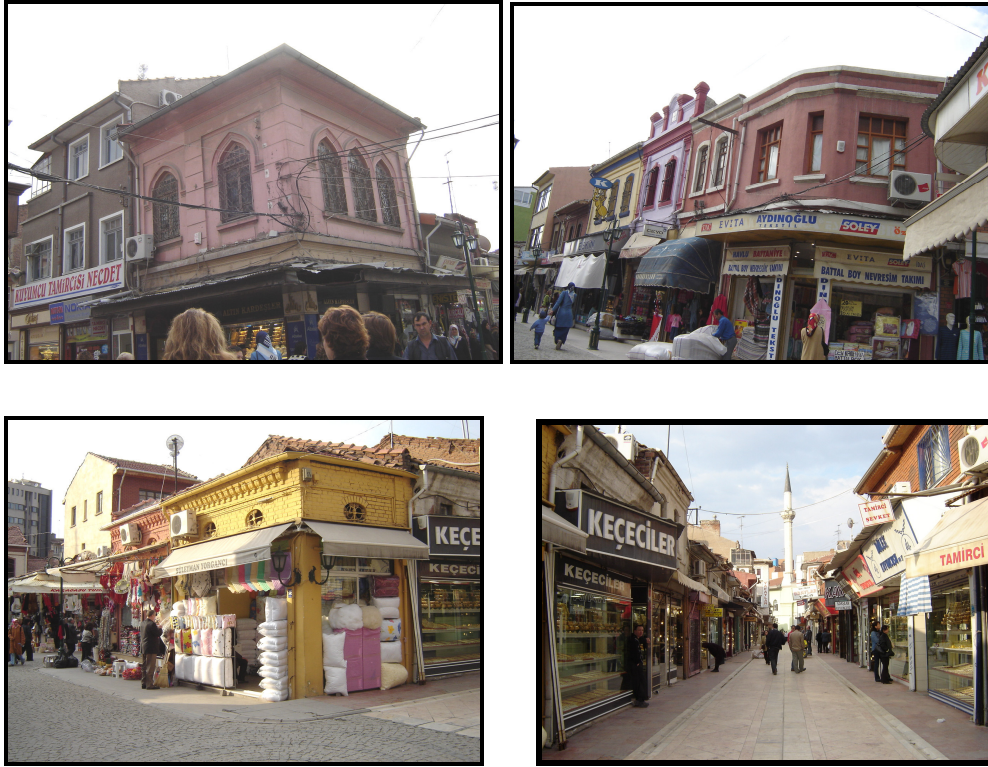
Taşbaşı Çarşısı tarihi değerinden çok belli bir dönemin yaşama, kullanım ve mimari tarzın özelliklerini taşımasından dolayı önemlidir. Taşbaşı bölgesi Kentsel Sit Alanı ile birlikte yaklaşık 13 hektar olup, 1986 yılındaki nazım imar planlarında “Ayrıntılı planı daha sonra yapılacak alan” olarak belirlenmiştir. 1989 yılında yapılan 1/1000 imar planlarında da yine “Ayrıntılı planı daha sonra yapılacak alan” olarak bırakılmıştır. Söz konusu alan daha sonra Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca incelenmiş ve 41 adet yapı tescillenmiştir (Resim 4.21–4.22–4.23).

Resim 4.21: Kent içinde Taşbaşı Bölgesi'nin yeri (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Resim 4.22: Taşbaşı Bölgesi (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Resim 4.23: Taşbaşı'nda ki dükkânlar ve bir sokak (İlgar 2006)

4.4. Kentin İmaj Öğeleri

Kent, Lynch'ın yaklaşımıyla ele alındığında imaj öğeleri, kenti oluşturan ve kentin algılanmasında etkili olan farklı yapıdaki elemanlardır. Bu etki öğeleri ise yollar, bölgeler, odak noktaları, sınırlar ve nirengiler olarak ele alınmaktadır.

4.4.1. Yollar

Yollar, insanların sürekli, ara sıra ya da alışkanlıklara bağlı olarak hareket ettiği kanallardır. Bu kanallar; sokaklar, caddeler, yürüyüş yolları, koşu yolları, toplu taşıma güzergâhları gibi kentte iz bırakan öğelerdir. Pek çok insan için bu güçlü bir imgedir. İnsanlar kentte sadece kentin içine doğru hareket etmezler aynı zamanda bu yollarda diğer çevresel öğelerle de ilişki kurarlar (Lynch, 1960).

Eskişehir'de yolların önem kazandığı noktalar kentin şekillenmesinde etkili rol üstlenen bağlantılardır. Eskişehir, merkezi bir alanda konumlandığından çevre yollarının da kesişimin de bulunur. Bu çevre yolları kentin büyümesinde de etkili olmuşlardır.

4.4.2. Bölgeler

Bölgeler kentin, orta veya geniş büyüklükteki, insanın içine girdiğini hissedebileceği, bir kimlik karakterine sahip kent bölümleridir. Bu alanlar her ne kadar içerisine girildiğinde algılanabilseler de dışarıdan değerlendirilmek içinde bir dış algılama özelliğine sahip olması gerekir. Çoğu insan, yollar ve bölgeleri kentte güçlü bir yapıya sahip öğeler olarak algılar ve temel farklılıklarını ortaya koyarak tanımlarlar. Fakat bu durum insana bağlı gözüke de aynı zamanda kente de bağlıdır (Lynch, 1960).

Eskişehir'de fiziksel ve fonksiyonel çeşitlilikler nedeni ile birbirinden ayrılan bölgeler, kentin gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir. Kentin gelişimini etkileyen bu bölgeler, üniversite kampüsleri, sanayi siteleri, merkezi iş alanları ve toplu konut alanlarıdır.

Kentte pek çok bölge sayılabileceği gibi kentin gelişimini etkileyen ana bölgeler vardır. Bunlardan ilki demiryolunun kente gelişi ile birlikte kurulan Cer Atölyesinin Kurulu olduğu alandır. Günümüzde Tülomsaş olarak bilinen bölge kentin yerleşimi üzerinde etkili olmuştur. Bölge büyük bir alana sahip olmakla birlikte, zamanla kentin büyümesi sonucu kent içinde kalmış bir bölgedir.

Diğer bir bölgede demiryolu etrafında gelişen sanayi yapılarının olduğu alandır. Özellikle kiremit fabrikalarının bulunduğu bu alan günümüzde kent içinde kalmış büyük bir alanı oluşturmaktadır ve kentsel yenileme projeleri ile bu alan kente kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu alanların dışında Baksan Sanayi Sitesi, Şeker Fabrikası, Organize Sanayi Bölgesi de sanayinin olduğu bölgelerdir.

Bu bölgelerden diğerleri ise Anadolu Üniversitesi Yunussemre Kampüsü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Meşelik Kampüsü ve Anadolu Üniversitesi İkiyeül Kampüsüdür.

Eğitim ve sanayi bölgelerinin dışında toplu konut alanları da kentin gelişimini etkilemektedir. Yenikent ve SSK Konutları'nın olduğu alanlar bu bölgelerdendir.

4.4.3. Odak Noktaları

Kişinin kentte gezinirken yoğun olarak kullandığı ve diğer insanlar tarafından da yoğun olarak kullanılan kentin stratejik noktalarıdır. Bu noktalar, kavşaklar, ulaşım sistemlerinin kesişme ve değişme noktaları, yolların ayrılma-kesişme noktaları ve bir yapıdan diğerine akış noktaları olabilir. Bir meydan ya da bir köşebaşı gibi önemini yoğunlaşma noktası veya fiziksel bir olgu olması ile kazanan toplanma noktaları da olabilir. Bazı düğüm noktaları da sembol özelliği kazanan merkezler niteliğindedir. Böyle özellik gösteren düğüm noktalarına merkez ya da göbek denir. Düğüm noktaları her durumda, imajın en güçlü ögesi olarak her imajda bulunabilir (Lynch, 1960).

Eskişehir'de bu anlamda kullanılan toplanma noktaları; Adalar Migros önü, Kanatlı Alışveriş Merkezi önü, Hamamyolu Ykm önü, Anadolu Üniversitesi Yunussemre Kapısı, Atatürk Lisesi, Taşbaşı Kuyumcular Çarşısı, Kılıçoğlu

Sineması, Köprübaşı Yapı-Kredi Bankası, Esnaf Sarayı önü, Kızılay Binası önü ve Espark önü gibi önemli kavşak ve merkezlerdir.

4.4.4. Sınırlar

İnsanlar tarafından bir sınır olarak kullanılmayan ya da algılanmayan lineer kent imgesidir. Kıyılar, demiryolu kesişimleri, ada kenarları veya duvarlar gibi iki farklı bölge arasındaki sınırlar sürekli olan lineer kesintilerdir. Yatay koordinattan çok dikey izdüşümleridir. Bazı sınırlar geçişi tam olarak engellemeyen özellikte olabilecekleri gibi, iki bölgeyi bağlayıcı özelliğe sahip olabilirler (Lynch, 1960). Sınırlar bölgeler arasındaki süreklilik gösteren alanlardır.

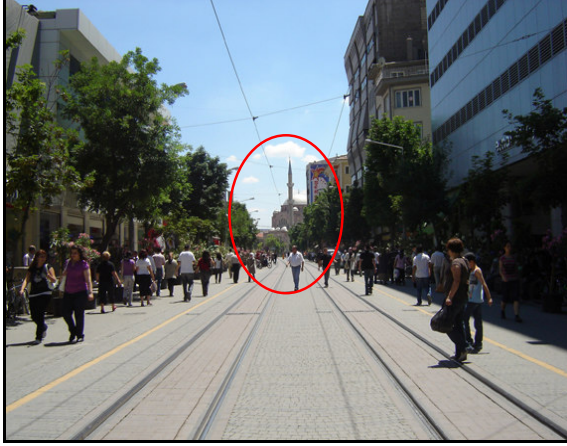
Eskişehir’de sınır özelliğinde olan yerler Porsuk Çayı ve demiryoludur. Porsuk Çayı kenti ikiye bölerek yerleşmelerin düzenini etkilemiştir. Demiryolu da kentin gelişim yönünü etkileyen önemli bir sınır elemanıdır.

4.4.5. Nirengiler

İnsanların, içine dâhil olmadığı, dışsal etkinin güçlü olduğu referans noktalarıdır. Bunlar basitçe fiziksel olarak tanımlanabilen nesnelere dir. Bu nesnelere bir yapı olabilir, herhangi bir doğal öge ya da bir işaret olabilir. Bu objeler birçok obje içinden sahip oldukları belirgin özellikleri ile sıyrılır. Bazı referans noktaları, kentin her açısından ve farklı uzaklıklarından algılanabilir. Bu türde noktalar kentin bir yönünü simgeselleştirebilir ve insan kendini bu noktaya göre konumlandırabilir. Örneğin güneş ya da yüksek tepeler olabilir. Diğer referans noktaları daha yakından görülebilen ve daha tanımlanabilir özelliklere sahip olan, yerel ölçeklerde objeler olabilir. Bunlar, tabelalar, dükkân önleri, ağaçlar, kapı kolları ve diğer kentsel detaylar olabilir. Genelde bu objeleri tanımlayan, herkes tarafından bilinen bir ipucu niteliğinde tanımlayıcı özellikleri vardır (Lynch 1960).

Eskişehir’de bu anlamda anıtsal yapılar çok fazla bulunmamaktadır. Taşbaşı Bölgesinde bulunan Reşadiye Camii, Odunpazarı’nda bulunan Sosyal

Sigortalar Kurumu, Açıköğretim Fakültesi Binası, Fabrikalar Bölgesinde bulunan fabrika bacaları kentteki nirengilere örnektir (Resim 4.24–4.25).

Resim 4.24: İkiyeşül Caddesi'nden Reşadiye Camisi (İlgar 2008)

Resim 4.25: Doktorlar Caddesi'nden Yeni Yapılan Fabrika Bacası (İlgar 2008)

4.5. Eskişehir'de Yapılan Kentsel Tasarım Projelerinin Kent Kimliğine Etkisi

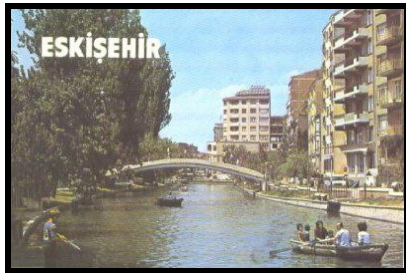
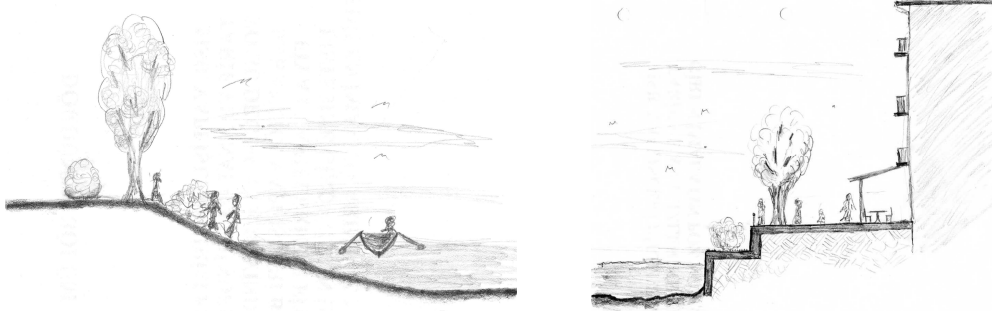
Kentin kimlik kazanmasında ekonomik ve sosyal etkilerin yanında siyasi ve politik kararlarında etkisi oldukça fazladır. Eskişehir'in son dönem sahip olduğu kimlik elemanlarının değişiminde yerel yönetimin kararları oldukça etkili olmaktadır. Kentteki son dönem çalışmalarından, kent içi ana ulaşımın değiştirilmesi, tarihi çevrelerin korunmasına yönelik yapılan projeler, kent için tasarlanan kentsel mobilyaların etkisi ve kentte yeni kentsel mekanların yaratılması kentin kimlik elemanlarının değişiminde etkili olmaktadır.

4.5.1. Porsuk Çayı Düzenlemesi'nin Eskişehir kent kimliğine etkisi

Porsuk Çayı'nın kent kimliği üzerindeki olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Porsuk Çayı'nın uzun bir dönem bakımsız ve kirli olması ve kentin içinden bu şekilde geçmesi kentliler üzerinde olumsuz bir iz bırakmıştır. Ancak Porsuk Çayı bu olumsuz etkilerine rağmen özellikle merkez

içinden geçen kısmı ile kentin en önemli rekreasyon alanlarından birini oluşturur. Bu nedenle mekânsal kullanım bakımından çok sayıda dinlenme yeri, kafe ve restoran bu alan çevresinde yoğunlaşmıştır.

Porsuk Çayı'nda büyük değişimler olmakta ve olmaya da devam etmektedir. Bu değişimlere rağmen Porsuk Çayı işlevini yitirmeyerek yine bir rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır. Porsuk Çayı eskiden kent ile daha bütünleşmiş bir yapıda iken zamanla yapılan ıslah projeleri ile kentten kopuk bir hal almaya başlamıştır. Kentte yaşayanlar eskiden Porsuk Çayı kıyısına yaklaşabilip suya dokunabilirken günümüzde Porsuk Çayı etrafına çekilen setlerle bu durum imkansız olmaktadır. Bu durumda Porsuk Çayı sadece kenti ikiye bölen bir su ögesi durumuna gelmektedir. Son dönem belediye çalışmaları ile Porsuk Çayı'nın kent yaşamına dahil olması için bir takım uygulamalar yapılmaktadır. Porsuk Çayı üzerinde düzenlenen su sporları ve tekne turları bu uygulamalardandır. Bu uygulamaların yanında Porsuk Çayı'nın Adalar kısmı özellikle kafelerin, restoranların yoğunlukta olduğu bir bölgedir. Bölgenin bu özelliği de kente bir canlılık vermektedir (Resim 4.26).

Resim 4.26: Porsuk Çayı ile kent halkının eski ve günümüzdeki su ilişkisi (Bizim Şehir Gazetesi)

4.5.2. Kent içi ulaşım ağının Eskişehir kent kimliğine etkileri

Kentin 2000’li yıllara kadar ana ulaşımı toplu taşıma araçları ile yapılmaktaydı. Bu dönem hazırlanan yeni ulaşım planlaması ile kent içi ana ulaşımında toplu taşıma aracı olarak hafif raylı sistem benimsenmiştir. Ana ulaşımın tramvay olarak belirlenmesindeki amaç kent içinde araç yoğunluğunu azaltmak ve insanlara yönelik mekanların gelişimini arttırmaktır. Bu amaçla kentte ana tramvay hattı belirlenmiş ve tramvayın geçtiği bazı caddeler trafiğe kapatılmıştır (Resim 3.33). Tramvay hattının geçtiği bu caddeler zamanla bir dönüşüm içine girerek mekanlar ile birleşmeye başlamaktadır. Yaya trafiğine açık olan bu caddelerde özellikle yapı cepheleri değişmeye başlamakta ve bu caddeler kentin en işlek yerleri olmaktadır (Resim 4.27). Kentin kimlik elemanlarının değişmesinde ve yeni kimlik elemanlarının oluşmasında tramvayın etkisi olmakta ve olmaya da devam etmektedir.

Resim 4.27: Doktorlar Caddesi'nin hafif raylı sistem gelmeden önceki ve sonraki hali (www.estr.am.com.tr)

4.5.3. Tarihi çevrelerin korunmasının Eskişehir kent kimliğine etkisi

Eskişehir yöresi doğal konumu ve bulunduğu toprağın verimliliği nedeniyle, tarih öncesi dönemlerden beri önemli yerleşme merkezlerinden biri olmuştur. İlk dönemlere kadar uzanan bu tarihi birikim kentte tarihi alanların oluşmasını sağlamıştır.

Kentteki en önemli tarihi alanlardan biri kentin ilk yerleşim yerlerinden biri olan Odunpazarı Bölgesidir. Kentin çekirdek yerleşim yeri olan Odunpazarı Bölgesi 1094 yılında Selçukluların kenti ele geçirmesi ile Türk kenti olmuştur. Odunpazarı'nın yer aldığı bölge Türkler tarafından Sultan Üyüğü adıyla anılmaya başlanmış ve kentin gelişimi ile büyük önem kazanmıştır. Bölge odun satışlarının yapıldığı bir Pazar haline gelmiş ve ticari öneminden dolayı “Odunpazarı” ismini almıştır.

Eskişehir'in günümüze ulaşabilmiş tarihsel dokusunu yansıtan, geleneksel konut bölgesi olan Odunpazarı, Kentsel Sit Alanı Tampon Koruma Alanı ile birlikte yaklaşık 70 hektardır. Bölgenin topoğrafik yapısı nedeniyle kentsel işlevler yörede gelişme göstermemiş ve bu sayede geleneksel doku bozulmayarak günümüze dek ulaşmıştır (Odunpazarı Belediyesi, 2005).

Kentlerin tarihi dokuları, kentlerin geçmişleri, kültürleri ve kimlikleri açısından korunması ve sürekliliğinin sağlanması gereken yerlerdir. Kentte bu anlamda tarihi alanların kente kazandırılması amacı ile farklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan biri Odunpazarı Belediyesi tarafından “*Odunpazarı Evleri Yaşatma Projesi*” adı altında hazırlanan Odunpazarı Bölgesindeki yapıların özgün hallerini koruyarak bakım ve onarım çalışmalarıdır. Bu çalışmaların önemi bölgedeki yapıları onararak, kentte çöküntü haline gelen bu bölgeyi kurtarmak ve kentte kazandırmaktır. Bu çalışma neticesinde bölge hem kazanılacak hem de zamanla kentin turizm potansiyeline sahip bir bölgesi olacaktır (Resim 4.28–4.29–4.30).

Resim 4.28: Odunpazarı Bölgesinde Beylerbeyi Konağı'nın onarılmadan önceki ve sonraki hali (Odunpazarı Belediyesi Arşivi)

Resim 4.29: Odunpazarı Bölgesindeki bir sokağın onarılmadan önceki ve sonraki hali (Odunpazarı Belediyesi Arşivi)

Resim 4.30: Odunpazarı Bölgesindeki bir sokağın onarılmadan önceki ve sonraki hali (Odunpazarı Belediyesi Arşivi)

Yapılan bu çalışma bölgenin kazanılması açısından olumlu olmasına rağmen yapıların sadece cephelerinin yenilenmesi, bunun yanında yapı içlerinin eski köhne durumlarının devam etmesi bu çalışmanın olumsuz yanıdır.

Bu çalışma dışında yapılan bir diğer çalışmada Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan ve “*Tarihi Odunpazarı Evleri Koruma ve Geliştirme Projesi*” adı altında yapılan yeni Odunpazarı evleridir. Bu çalışmada ise herhangi bir yerde olabilecek özellikteki evler Odunpazarı Bölgesi’nin belli bir yerine yapılmıştır. Bölgedeki eski yapılar yıkılarak yerine özgün olmayan ve bünyesinde hiçbir kimlik elemanı barındırmayan yapılar yapılmıştır (Resim 4.31–4.32).

Bu yapılar buldukları yer itibari ile görüntü olarak iyi bir izlenim bıraksa da aslında kentin kimliğini olumsuz yönde etkileyen bir durumdur.

Resim 4.31: Seyitgazi Caddesi üzerinde yapıların yeniden yapılmasından önceki ve sonraki halleri (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi-İlgar 2007)

Resim 4.32: Seyitgazi Caddesi üzerinde yapıların yeniden yapılmasından önceki ve sonraki halleri (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi-İlgar 2007)

Kentin tarihi alanlarına yapılan bu uygulamalar son dönem çalışmaları ile kentin tümü için geçerli bir hal almaktadır. Bu çalışmalar ile kent bir bütün olarak tasarlanmış ve bu anlamda kentteki bütün kentsel elemanlar tasarlanmıştır. Bu anlamda yapılan havuzlar, heykeller, korkuluklar, sokak lambaları gibi kentsel mobilyaların hepsi kentin çoğu yerine konumlandırılarak kent içindeki yerlerini almışlardır.

4.5.4. Kentsel mobilyaların Eskişehir kent kimliğine etkisi

Kentsel mobilyalarda kullanılan stillerin hiç biri Eskişehir'e ait olmadığı halde, zamanla kentliler tarafından kabul görmüşlerdir. Öte yandan bu uygulamalar Eskişehir'in sahip olduğu kimliğin zamanla unutulmasına ve kaybolmasına neden olmaktadır (Resim 4.33–4.34).

Resim 4.33: Kentin çeşitli yerlerin yerleştirilen havuz ve heykeller(Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Resim 4.34: Taksi durakları (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi) ve Es-Ulaş Bilet Büfeleri(İlgar 2007)

5. ESKİŞEHİR’DE KENT KİMLİĞİNİN VE BELİRLEYİCİLERİNİN TASARIMCILAR VE TASARIM ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın amaçları, araştırmanın yöntemi ve araştırmanın bulguları incelenerek araştırma yorumlanmıştır.

5.1. Araştırmanın Amaçları

Gelişmekte olan kentlerde hızlı sanayileşme ve hızlı kentleşme sonucu kentler düzensiz gelişmekte ve bu düzensizlik kentlerde büyük sorunlara neden olmaktadır. Değişen çevre koşulları insan yaşamını olumsuz etkilemekte, sosyal ve ekonomik açıdan da sorunlar yaratmaktadır. Artan nüfus ile birlikte değişen ihtiyaç ve istekler, toplumlar üzerinde farklı etkilere sahiptir ve bu toplum hareketlenmeleri içinde kentlere farklı şekilde yansır. Her kent, oluşum ve gelişim sürecinde yaşadığı farklı ekonomik ve sosyal olaylara bağlı olarak birbirinden farklı gelişmeler gösterir. Kentlerin belirli bir süreç içinde kazandıkları bu durum onlara özgü olgular olarak ortaya çıkar ve kentlerin karakterini oluşturur.

Kentlerin sahip oldukları karakterler onların kimliği anlamındadır. Kentler yalnızca kendi kimliklerini değil zaman içinde barındırdıkları toplumun da kimliğini yansıtırlar. Zaman içinde değişen her durum, her farklılaşma, toplumdaki bütün hareketlenmeler kentte okunabilir düzeyde olmalıdır. Kentlerin sürdürülebilirliği ve sahip olduğu çevrenin varlığını devam ettirebilmesi açısından, kentlerin kimliği önemlidir ve korunması gerekmektedir.

Kentler, hızlı bir kentleşme süreci içine girerek, özellikle değişen ekonomik durumlar neticesinde sahip oldukları kimlik elemanlarını zaman içinde kaybetmekte ve birbirlerine benzemektedirler. Bu benzerlik, kentlerin karakteristiklerini yok etmekte, kimlik öğelerinin tekliğini ortadan kaldırmaktadır. Kent kimliğinde kayba neden olan bu durum genellikle sosyo-ekonomik durumlardan kaynaklanmakta ve bu durumda daha çok rant amaçlı, kentin bütününden kopuk, kimliksiz çevrelerin oluşmasına neden olmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Eskişehir kentinin bir kent kimliğine sahip olup olmadığını belirlemek, kente dair söylemlerde ifade edilen özelliklerin kent kimliğinin oluşmasında önemli bir sorumluluğu olan tasarımcılar açısından kimlik elemanı olarak ele alınıp alınmadığı, hangi kentsel değerlerin kimlik elemanı olarak nitelendirildiği ve süreç içinde kimlik elemanlarında oluşan değişimleri ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla Eskişehir'in kentleşme süreci izlenmiş ve bu süreçte tasarımcının yeri ve katkısı belirlenmeye çalışılmıştır.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma “literatür taraması”, “gözlem” ve “anket uygulaması” teknikleri kullanılarak incelenmektedir. Literatür taraması kentin tarihsel ve mekansal gelişimine yönelik olarak yapılan araştırmaları içermektedir. Gözlem ve anket çalışmaları ile de kentteki mekansal gelişmeler ve değişimler tasarımcı ve tasarımcı adayları üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır.

5.2.1. Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni, Eskişehir kentinin bütünü olarak ele alınmıştır. Araştırmanın çözümleme birimi ise, kentte mesleki yaşamlarını sürdürmekte olan tasarımcı ve tasarımcı adayları gruplarıdır. Bu tasarımcı gruplar; Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi'ne kayıtlı mimarlar, Anadolu Üniversitesinde okuyan hazırlık sınıfı ve 4. sınıf öğrencileri ile Eskişehir Osmangazi Üniversitelerinde okuyan 1.sınıf ve 4.sınıf mimarlık öğrencilerinden oluşmaktadır. Eğitime başlarken, eğitimini tamamlarken ve meslek hayatının herhangi bir evresinde kente ve kentsel yaşama yaklaşımlarında bir farklılık bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla tasarımcıların (mimarlar ve mimarlık öğrencileri) aynı meslek grubunun farklı evrelerinden seçilmesine karar verilmiştir.

Eğitimlerinin ilk yılında olan mimarlık öğrencileri seçiminde Anadolu Üniversitesinde hazırlık bölümünde okuyan öğrenciler ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde hazırlık sınıfı olmadığından 1. sınıf öğrencileri anket uygulamasına dahil edilmiştir. Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi'ne kayıtlı 272

mimardan 113 tanesi ile hazırlık sınıfına ve 1.sınıfa kayıtlı toplam 88 öğrenciden 83 öğrenci ile dördüncü sınıfa kayıtlı toplam 84 öğrenciden 69 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır. Toplamda katılımcıların %42 'sini mimarlar, %31 'ini hazırlık ve birinci sınıf öğrencileri, % 27'sinide son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Katılımcılardan mimarlarla meslek hayatlarını sürdürdükleri çalışma ortamlarında, mimarlık öğrencileriyle ise, eğitim gördükleri okullarında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara yaşadıkları çevreyi ve Eskişehir'i hangi öğelerle tanıdıklarına ve kentin değişim sürecinde ne kadar etkili olduklarına dair çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

Anket uygulamasında;

- a. Mimarların, kentin değişim ve kimlik kazanmasında nasıl etkili oldukları, kenti ve kentteki kimlik elemanlarını nasıl algıladıkları,
- b. Dördüncü sınıf mimarlık öğrencilerinin, kent de yaşadıkları dönem boyunca kenti ve kentteki kimlik elemanlarını nasıl algıladıkları,
- c. Mimarlık Bölümü Hazırlık sınıfı öğrencileri ve 1. sınıf öğrencilerinin ise, Eskişehir'e gelmeden önce, kente yönelik bilgileri, düşünceleri, kent hakkında ilk izlenimlerinin ne olduğu, kentte hem yeni yaşamaya başlayan hem de birer tasarımcı adayları olarak kenti ve kentin kimlik elemanlarını nasıl algıladıkları,

belirlenmeye çalışılmıştır.

5.2.2. Araştırmanın varsayımları

1. Kentler sadece insan yoğunluğunun fazla olduğu ve binalardan oluşan bir yer değil aynı zamanda insanları barındıran da bir yerdir. Bu nedenle farklı kültürlerden insanlar yaşadıkları kentlerin şekillenmesine etkilidir.
2. Kentlerin çoğu hızlı kentleşme ve sanayileşme sonucu kontrolsüz büyümüş, nitelik değiştirmiş ve bunun sonucu olarak çoğu kimliklerini kaybetmiş ve birbirlerine benzemeye başlamışlardır. Hızlı kentleşme ve sanayileşme sonucu değişen kentler gibi Eskişehir'de de yaşanan değişimler kent kimliğinin ve kimlik elemanlarının özgünlüğünün ve tekilliğinin yitirilmesine neden olmuştur.

3. Bir kentin değişim sürecinde, değişen kentle birlikte toplum yapısı da değişir ve bu durum kent kimliğinin yeniden tanımlanmasına ya da üretilmesine neden olur.
4. Kentin kozmopolit yapısı, fiziki, sosyal, ekonomik ve tarihi özellikleri kent kimliğinin oluşmasında önemli bir role sahiptir.

5.2.3. Soru kağıdı, veri toplama ve veri işleme

Katılımcılara uygulanan anket soruları, araştırmanın amaçları ve varsayımları doğrultusunda, bu konuda yapılmış araştırmalardan da yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Anket soruları, örneklem grubundaki katılımcıların yaşadıkları çevreyi ve kenti tanıma, algılama, anlama ve yorumlama düzeylerinin belirlenmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.

Soruların ilk bölümü, anket yapılan kişilerin profillerini ortaya koyarken, diğer bölümleri katılımcıların kentte yaşayanlar ya da belirli nedenlerle dışardan gelenler olarak Eskişehir hakkındaki düşünceleri, kentle, kentsel mekanla ilişkileri, yaşadıkları kenti ne kadar tanıdıkları, kente karşı duyarlılıkları, kentteki değişime karşı farkındalıkları, değişimin kent ve kendileri üzerindeki etkileri, kentin kimliğini nasıl tanımladıkları ve kent kimliğine bir tasarımcı olarak katkılarına yönelik sorular içermektedir.

Anket soruları katılımcıların farklılığından dolayı mimar ve öğrenci anketleri olarak iki farklı şekilde düzenlenmiştir. Katılımcılardan mimar anketleri 25 soru, öğrenci anketleri ise 22 sorudan oluşturulmuştur.

Anket sorularının hazırlanması ile anketler Şubat 2008-Mayıs 2008 tarihleri arasında araştırmacı tarafından katılımcılara uygulanmıştır. Anket uygulanmasından önce, katılımcılara, soru kağıdı ve uygulama üzerine bilgi verilmiştir. Sorular, öncelikle pilot bir uygulamaya tabi tutulmuş, anlaşılmayan, açıklama gerektiren vb. durumlarla karşılaşmış ve sorular bu sorunlar giderilerek yeniden düzenlenmiştir.

Anket uygulamasındaki kapalı uçlu sorular bilgisayar ortamına geçilmiş ve SPSS istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Anketteki açık uçlu sorular ise, içerik çözümleme tekniği kullanılarak elle yapılarak analiz edilmiştir.

5.3. Araştırmanın Bulguları ve Yorum

- **Katılımcı profilleri**

• *Tablo 5.1 Katılımcıların yaş durumları*

Yaş Grupları	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
16–20					48	%57.8
21–30	39	%34.5	68	%98.6	35	%42.2
31–40	39	%34.5	1	%1.4		
41–50	9	%8				
51 ve üstü	26	%23				
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Görüşmeye katılan mimarlardan %34.5'i mezuniyetlerinden sonraki ilk on yılda, aynı orandaki bir başka grup meslek hayatlarının ikinci on yılında, %8 oranında düşük bir yüzde oluşturan grup üçüncü on yılı oluşturan 41–50 yaş grubunda yer almaktadır (mezuniyet yaşı yaklaşık olarak 22 olarak alınmıştır). 51 yaş ve üzerinde bulunan, belki de kentteki değişime en fazla tanıklık etmiş olan grup ise toplam görüşmeye katılanlar arasında %23 oranında bulunmaktadır. Görüşmeye katılan mimarlık hazırlık, 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin 1 tanesi dışında tamamı 30 yaşın altındadır. Anadolu Üniversitesi Hazırlık ve Osmangazi Üniversitesi 1. sınıf öğrencilerinin %57.8'i 16–20 yaş grubu, %42.2'si ise 21–30 yaş grubunda bulunmaktadır. 4.sınıf öğrencilerinin %98.6'sı 21–30 yaş grubu, %1.4'ü de 31–40 yaş grubu arasında bulunmaktadır. Yaş grupları ve mesleki hayatta geçirilen süre, hem kente yönelik yapılan tasarımlar, kente sağlanan mesleki katkı; hem de kentin deneyimlenmesi, kentte geçirilen zamanın kentte yaşanan değişikliğe de tanıklık etmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Tablo 5.1).

• **Tablo 5.2** Mimarların eğitim durumları

Eğitim Durumu	Mimarlar	
	Kişi sayısı	%
Üniversite	90	79.6
Yüksek Lisans	18	15.9
Doktora	5	4.5
Toplam	113	100

Tasarımcılar eğitim durumları açısından değerlendirildiğinde, %79.6'lık bir oranın üniversitelerin mimarlık bölümlerinden mezun olduklarını, %15.9 oranındaki bir bölümünün yüksek lisanslarını tamamladıklarını ve %4.5 oranındaki bölümünün de doktora derecesine sahip olduğu görülmektedir. Lisans mezunu dışındaki yaklaşık %20.4 oranındaki grubun yüksek lisans ve doktora programlarında ihtisaslaştıkları görülmektedir (Tablo 5.2).

• **Tablo 5.3** Mimarların şu anda buldukları çalışma durumları

Meslek Grupları	Kişi Sayısı	%
Kamuda Personel	28	24,8
Özel Sektörde Personel	27	23,9
Akademisyen	6	5,3
Serbest Büro Sahibi	52	46
Toplam	113	100

Görüşmeye katılan mimarların %24.8'i kamuda, %23.9'u özel sektörde, %5.3'ü akademik hayatta ve %46'sı ise serbest büro sahibi olarak görevlerini sürdürmektedir (Tablo 5.3). Doğum yeri Eskişehir merkez olan ve görevlerini Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi üyesi olarak sürdürenlerin oranı %37.2 iken, Eskişehir ilçelerinde doğan ve Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi'ne bağlı olarak yürütenlerin oranı ise %10.6 dır. Katılımcıların %52.2'si Eskişehir dışından gelerek ve Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi'ne bağlı olarak görevlerini sürdürmektedirler (Tablo 5.4). Bunun yanında 4. sınıf öğrencilerin %4,4 ünün

Eskişehir merkezde, %1,4 ünün Eskişehir ilçelerinde, %94,2 sinin ise Eskişehir dışında, 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin %4,8 inin Eskişehir merkez, %1,2 sinin Eskişehir ilçeleri, %94 ünün ise Eskişehir dışında olduğu ortaya çıkmaktadır. Doğum yerleri kent kimliğinin değişimini inceleme açısından önem taşımaktadır (Tablo 4.4).

• **Tablo 5.4 Katılımcıların doğum yerleri**

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Eskişehir Merkez	42	%37.2	4	%4.8	3	%4.4
Eskişehir İlçeleri	12	%10.6	1	%1.2	1	%1.4
Diğer	59	%52.2	78	%94.0	65	%94.2
Toplam	113	%100	83	%100	69	%100

• **Tablo 5.5 Katılımcıların Eskişehir’de bulunma süreleri**

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Doğduğundan Beri	44	%38.9	3	%4.4	3	%3.6
1–2 Yıl	4	%3.5			77	%92.8
3–5 Yıl	3	%2.7	65	%94.2		
6–10 Yıl	19	%16.8	1	%1.4	1	%1.2
11 Yıldan Fazla	43	%38.1			2	%2.4
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Anket görüşmesi yapılan mimarların %38.9’u doğduğundan beri Eskişehir’de yaşarken bu orana yakın %38.1’i ise 11 yıldan fazla Eskişehir’de yaşamaktadır. Dolayısıyla görüşmeye katılan mimarların %77’si 11 yıl ve daha fazla zamandır Eskişehir’de yaşamaktadır. Bu oran, kentte son yıllarda görülen

değişimin izlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanabilmesi için önemli bir bulgudur. Kaldı ki %16.8 oranındaki mimarların 6–10 yıl arasında Eskişehir’de yaşadığı da dikkate alınırsa toplam katılımcı sayısının %93.8’inin Eskişehir’de son dönemde yaşanan değişimi değerlendirmesinin kolay olacağı da açıktır. Kentte son beş yıla kadar yaşanan değişimi değerlendirebilecek katılımcı sayısı ise toplam katılımcıların %6.2’dir (Tablo 5.5).

Görüşme yapılan mimarlık 4.Sınıf öğrencilerinin %4,4 ünün doğduğundan beri % 1,4 ünün 6–10 yıldır, esas çoğunluğu oluşturan %94,8 lik kısmının ise son 5 yıldır Eskişehir’de buldukları görülmektedir. Katılımcıların son 5 yılda Eskişehir dışından geldikleri göz önüne alınırsa; Eskişehir’i daha önce yaşadıkları kentlerle kıyaslayabileceklerinden, katılımcıların görüşleri kent kimliğinin son 5 yıldaki değişimini ve diğer kent kimlikleri ile farklılıklarını yansıtması açısından önem taşımaktadır.

Görüşmeye katılan mimarlık 1.Sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin %3,6 sı doğduğundan beri, %1,2 si 6–10 yıl arası, %2,4 ü 11 yıldan fazla ve esas çoğunluğu oluşturan %92,8 lik kısmı ise 1–2 yıldır Eskişehir’de bulunmaktadır. Katılımcıların son 2 yılda Eskişehir dışından geldikleri göz önüne alınırsa; Eskişehir’i daha önce yaşadıkları kentlerle karşılaştırabileceklerinden katılımcıların görüşleri; yaşadıkları ve tanıdıkları diğer kentlerin kimlikleri ile kıyaslama açısından önemlidir.

Katılımcıların kentte kalma süreleri kentin kimlik elemanlarının ve kentteki değişimin anlaşılması açısından önemlidir. Eskişehir her ne kadar hızlı bir kentleşme sürecine sahip olsa da bu süreç içinde en hızlı ve en büyük değişimleri son 10 yıl içinde göstermeye başlamıştır. Özellikle yerel yönetimin uyguladığı ulaşım planlaması, hafif raylı sistem ve buna bağlı olarak bazı caddelerin yayalaştırılması, Porsuk Çayı ıslah çalışmaları ile Porsuk Çayı’nın kente kazandırılması, Odunpazarı Bölgesini canlandırmak amaçlı yapılan onarım ve yeniden işlevlendirme çalışmaları, kentte büyük alışveriş merkezlerinin açılması gibi çalışmalar kentin kimlik elemanlarının değişmesinde önemli bir yere sahip olmuştur.

• **Tablo 5.6** Mimarların Eskişehir’e sonradan gelme nedenleri

	Kişi Sayısı	%
İş Nedeniyle	16	14,2
Eğitim Nedeniyle	19	16,8
Ailevi Nedenler	16	14,2
Diğer	6	5,3
Cevapsız	56	49,6
Toplam	113	100

Anket görüşmesi yapılan mimarların Eskişehir doğumlu olmayanların %16.8’inin ve mimarlık öğrencilerinin tamamının kente eğitim nedeni ile geldiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum kentteki eğitim merkezlerinin özellikle yüksek öğretim kurumlarının kent için önemli bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir. Öğrenci yoğunluğunun fazla olması kente “öğrenci kenti” imajını vermektedir. Mimar katılımcılardan iş nedeni ve ailevi nedenlerden dolayı kente gelenlerin oranları aynı olup bu oran %14.2’dir. Eskişehir’e sonradan gelen %5.3 oranındaki katılımcı grubun ise, diğer sebeplerden kente geldikleri anlaşılmaktadır.(Tablo 5.6.)

•**Tablo 5.7** Katılımcılardan Eskişehir’e sonradan gelenlerin kent hakkında bildikleri

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Öğrenci Kenti	26	%68,4	40	%71,4	50	%60,2
Porsuk Çayı	13	%34,2	19	%33,9	18	%21,7
Kültür Kenti	9	%23,6			5	%6
Karasal İklim	5	%13,1				
Tren/Demiryolu	5	%13,1				
Hamamlar	3	%7,8				
Lületaş	3	%7,8				
Tarım ve Sanayi	3	%7,8				
Askeri uçaklar / jetler	2	%5,2				
Küçük Anadolu	2	%5,2				
Odunpazarı	2	%5,2				
Toz, çamur	2	%5,2				
İki Üniversitenin Bulunması			8	%14,3	3	%3,6
Anadolu Üniversitesi			7	%12,5	9	%13,1
Öğrenci için Uygun Bir Kent Olması			7	%12,5	9	%13,1
Coğrafi konumu			3	%5,4		
Ulaşım kolaylığı			3	%5,4	2	%2,4
Sert iklim koşulları			3	%5,4	13	%15,6
Güvenilir bir kent olması			3	%5,4	2	%2,4
Ucuz olması			2	%3,6	4	%4,8
Sosyal İmkanları Geniş					4	%4,8

Kente sonradan gelen mimarlar, kentin en fazla bildikleri özelliği olarak “öğrenci kenti(%68.4)” olmasını ifade etmişlerdir. Eğitim merkezlerinin pek çok sayıda öğrenciyi kente çekmesi ile kentteki öğrenci nüfusunun artması kente bu

kimliğin verilmesine neden olmuştur. Öğrenci kenti imajından sonra %34.2 lik bir oranla Porsuk Nehri'nin dışardan gelenler tarafından bilindiği anlaşılmıştır. Porsuk Çayı kent için önemli bir kimlik elemanı olup aynı zamanda kentin biçimlenmesinde de etkin bir role sahiptir. Kentteki eğitim merkezlerinin varlığı, kentteki kültürel ve sanatsal faaliyetlerinde artmasına neden olduğundan %23,6'lık bir oranla kültürel faaliyetlerin de dışardan gelenler tarafından bilindiği ortaya çıkmaktadır. Kentin iklimi (%13.1) ve kent içinde içinden geçen demiryolu (%13.1), hamamlar(%7.8), lületaş(%7.8), tarım ve sanayi(%7.8) de kente gelmeden önce kent hakkında bilinen özellikler arasında yer almaktadır. Odunpazarı geleneksel konut bölgesi (%5.2) ve kentin çamurlu bir yapıya sahip olması (%5.2) da kent hakkında bilinen özellikler arasındadır (Tablo 5.7).

Görüşmeye katılan mimarlık 4. Sınıf öğrencilerinin de kente gelmeden önceki bilgileri mimarlar ile paralellik göstermektedir. Son sınıf öğrencilerinin %71,4 ü Kenti “Öğrenci kenti” olarak tanımlarken %33,9 u kente gelmeden önce Porsuk Çayı hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların %14,3 ü iki üniversitenin bulunduğu şehir olarak tanırken (%14.3), diğer sıralamalar, Anadolu Üniversitesi(%12.5), Öğrenci için uygun bir kent olduğu(%12.5), coğrafi konumu(%5.4), ulaşımının kolay olması(%5.4), çok soğuk kışlarının olduğu(%5.4), güvenilir olduğu(%5.4), yaşam şartlarının uygun olduğu(%3.6) şeklinde olup “öğrenci şehri” tanımını destekleyecek doğrultudadır (Tablo 5.7).

Görüşmeye katılan mimarlık 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin de kente gelmeden önce kent hakkında sahip olduğu bilgiler; mimarlar ve mimarlık son sınıf öğrencilerinin bildiklerinden farklı değildir. Katılımcı öğrencilerin %60,2 si kenti “öğrenci kenti” olarak tanımlarken, %21,7 Porsuk Çayı hakkında bilgiye sahip olduklarını, %15,6 sı ise çok soğuk kışlarının olduğu bildiklerini belirtmektedirler. Katılımcıların diğer sıralamaları ise, üniversite okumak için uygun olduğu(%13.1), Anadolu Üniversitesinin varlığı(%13.1), kültür kenti olduğu(%6), sosyal imkanlarının geniş olduğu(%4.8), yaşam şartlarının uygun olduğu(%4.8), iki üniversitenin bulunduğu(%3.6), küçük hükmedilebilir(%2.4) bir şehir olduğu ve güvenilir(%2.4) olduğu doğrultusundadır (Tablo 5.7).

• **Tablo 5.8** Katılımcıların Eskişehir’e ilk geldiklerinde kent hakkında bildikleri ile kent arasında farklılık bulma durumları

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Evet, Farklılıklar var, Bildiklerimden Tamamıyla Farklı	4	%3,5	5	%7,3	3	%3,6
Evet, Farklılıklar var, Bildiklerimden Oldukça Farklı	5	%4,4	11	%15,9	11	%13,3
Evet, Bildiklerimden Çok Az Farklı	25	%22,1	37	%53,6	41	%49,4
Hayır, Farklılık Yok, Tamamı Doğru	13	%11,5	11	%15,9	22	%26,5
Cevapsız	66	58,4	64	%7,3	6	%7,2
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Görüşme yapılan mimarların, kente sonradan gelenlerin gelmeden önce kent hakkında bildikleri ile kentin görüldükten sonraki durumu arasında farklılık bulup bulmadıklarına dair verdikleri cevaplarda mimarların %22.1’si kent ile bildikleri arasında çok az bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Mimarların %11.5’si ise kent ile bildikleri arasında hiçbir fark bulmadığını, %7.9’u ise kent ile bildikleri arasında belirgin farklar olduğunu ifade etmiştir (Tablo 5.8).

Görüşme yapılan son sınıf öğrencilerinin, kente sonradan gelenlerin gelmeden önce kent hakkında bildikleri ile kent arasında farklılık bulup bulmadıklarına dair verdikleri cevaplarda katılımcıların %53,6’sı kent ile bildikleri arasında çok az bir fark bulmuştur. Katılımcıların %15,9’u ise kent ile bildikleri arasında hiçbir fark bulmamıştır. Katılımcıların %23.2’si ise kent ile bildikleri arasında belirgin farklar bulmuştur (Tablo 5.8).

Görüşme yapılan mimarlık 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin, kente sonradan gelenlerin gelmeden önce kent hakkında bildikleri ile kent arasında

farklılık bulup bulmadıklarına dair verdikleri cevaplarda katılımcıların %49,4 ü kent ile bildikleri arasında çok az bir fark bulmuştur. Katılımcıların %26,5'i ise kent ile bildikleri arasında hiçbir fark bulmamıştır. Katılımcıların %16,9'u ise kent ile bildikleri arasında belirgin farklar bulmuştur (Tablo 5.8).

Ankete katılan katılımcıların büyük çoğunluğu kent ile kentte buldukları arasında çok az bir fark olduğunu belirtmektedir. Bu durum Eskişehir'in kent dışında yaşayanlar tarafından bir niteliğe sahip olduğunu ve belirli bazı özellikleri ile tanındığını göstermektedir.

• **Tablo 5.9** Mimarların Eskişehir'de buldukları dönem boyunca etkilendikleri yerler

Yer/Mekan	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Odunpazarı Evleri	12	%12.2	11	%15.2	11	%18.9
Porsuk Nehri ve Çevresi	10	%10.2	9	%13.0	9	%15.5
Adalar	7	%7.1	9	%13.0	6	%10.3
Vilayet	6	%6.1				
Gar Binası	6	%6.1				
Kurşunlu Külliyesi	5	%5.1	5	%7.2		
Yunusemre Kampusu	5	%5.1	6	%8.7		
Haller Gençlik Merkezi	4	%4	6	%10.1	7	%12.1
Doktorlar Caddesi					6	%10.3
HamamYolu Bölgesi					6	%10.3
Tepebaşı Belediye Binası			4	%4	5	%8.6
Bademlik			5	%7.2		

Anket görüşmesine katılan mimarların Eskişehir’de buldukları dönem boyunca etkilendikleri yerlerden Odunpazarı Evleri %12.2’lik bir oranla en etkilenilen yer olarak belirlenmektedir. Odunpazarı Evleri’nin kent için önemi ise bu evlerin tarihsel bir doku içinde olmasından, kent kimliğinin tanımlanmasında ve aynı zamanda bu kimliğin sürdürülmesinde geçmiş ve gelecek arasında bir köprü kurmasından dolayıdır. Kent de Odunpazarı Evlerinden sonra en dikkat çekici yer ise %10.2’lik bir oranla Porsuk Çayı’dır. Porsuk Çayı Eskişehir’in kurulduğu ilk dönemlerden beri kentin biçimlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda kentin içinden geçmesi Eskişehir’in diğer pek çok kentten farklı olmasını sağladığından kent kimliği açısından önemlidir. Özellikle Porsuk Çayı etrafında gelişen gezinti ve dinlenme yerleri kentte yaşayan mimarlar tarafından yine dikkat çekici bir yer olarak seçilmektedir. Görüşmeye katılan mimarların kentten etkilendikleri diğer yerler ise vilayet binası(%6.1), gar binası(%6.1), Osmanlı Dönemi yapısı olan Kurşunlu Külliyesi(%5.1), Anadolu Üniversitesi’nin Yunusemre Kampüsü (%5.1) ve son dönemde yeniden düzenlenen ve adı da Haller Gençlik Merkezi(%4) olarak değiştirilen eski hal binasıdır (Tablo 5.9).

Anket görüşmesine katılan mimarlık son sınıf öğrencilerinin ise Eskişehir’de buldukları dönem boyunca etkilendikleri yerlerden Odunpazarı evleri %18,9 ile ilk sırayı alırken, ikinci sırayı % 15,5 ile Porsuk nehri, üçüncü sırayı ise %12,1 ile Haller Gençlik Merkezi almaktadır. Son sınıf öğrencilerinin etkilendiği diğer yerler ise, Adalar mevki(%13) ve Tepebaşı Belediyesinin(%4) halen kullanmakta olduğu tarihi binası olarak sıralanmaktadır (Tablo 5.9)

Görüşme yapılan 1. Sınıf ve Hazırlık Sınıfı öğrencilerinin de Eskişehir’de buldukları dönem boyunca etkilendikleri yerler %15,2 ile Odunpazarı evleri, %13 ile Porsuk nehri ve çevresi, yine %13 ile Adalar şeklinde olmuştur. Öğrencilerin etkilendiği diğer yerler ise, Haller Gençlik Merkezi(%12.1) ile Tepebaşı Belediyesinin(%8.6) halen kullanmakta olduğu tarihi binadır (Tablo 5.9).

Her üç grubun da Eskişehir’de buldukları dönem boyunca etkilendikleri yerlerin başında Odunpazarı evleri, ikinci sırada ise, Porsuk Çayı’nın geldiği, diğer yer ya da mekanların birbirine eşdeğer oranda etkileşim mekanları oldukları ortaya çıkmıştır.

• **Tablo 5.10** Katılımcıların Eskişehir’de kaldıkları süre boyunca onları olumlu etkileyen şeyler

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Yaya Olarak Ulaşım Kolaylığı	15	%15,9	14	%29,8	16	%26,23
Öğrenci Kenti	14	%14,8	7	%14,9	10	%16,4
Nitelikli ve Yaşanabilir	12	%12,7				
Tramvay	11	%11,7	5	%10,6	5	%8,2
Kültür Kenti	11	%13,1	8	%17	9	%14,8
Porsuk Çayı Düzenlemesi	9	%9,5	5	%10,6		
Gelişime Açık Bir Kent	8	%8,5	6	%12,8	4	%6,5
Kentteki Yaşamın Canlı Olması	5	%5,3	9	%19,1	4	%6,5
Park-Yeşillendirme Düzenlemeleri	5	%5,3			4	%6,5
Büyükşehir Olmasını Sağlayacak Adımlar	5	%5,3			3	%4,9
Kentsel Dönüşüm Projeleri	5	%5,3				
Kültür Hizmeti Veren Yapıların Artması	4	%4,2				
Sanayi ve Ticaret Merkezi Olması	4	%4,2				
Alışveriş Merkezlerinin Olması	3	%3,1			3	%4,9
Merkezi Bir Kent Olması	3	%3,1				
Trafiğe kapalı yaya alanlarının olması			4	%8,5		
Çarşının Tek merkezli ve Hükmedilebilir Olması			9	%19,1		
Güvenilir bir şehir olması			6	%12,8	4	%6,5
Kent halkının davranışları			5	%10,6	5	%8,2
Yaşam şartları ucuz			5	%8,5		

Ankete katılan mimarlara Eskişehir’de buldukları süre boyunca onları olumlu etkileyen durumlar ile ilgili soruya verilen en çok cevap yaya olarak(%15.9) ulaşımın kolay olmasıdır. Bunun yanında kentteki öğrenci yoğunluğunun fazla olmasının(%14.8) kentin gelişimini olumlu etkilediği verilen cevaplar arasındadır. Öğrenci nüfusun çokluğu kentteki öğrencilere yönelik faaliyetleri arttırmakta ve kente bir “kültür kenti(%13.1)” imajını vermektedir. Kentin bu imajı kazanması kent için verilen olumlu cevaplar arasındadır. Kentteki son dönemlerdeki en büyük değişim kent içi ana ulaşım hafif raylı sistem(%11.7) ile yapıyor olmasıdır. Tramvayın kentte gelişi kentin çehresini büyük ölçüde değiştirmiş ve değiştirmeye de devam etmektedir. Kentteki bu değişimde mimarlar tarafından olumlu bulunan durumlar arasındadır. Katılımcı mimarlar tarafından kent için olumlu olarak bulunan durumların hepsinin birbirleri ile dolaylı ya da dolaysız olarak bağlantısı vardır. Kentteki son dönem yapılan kentsel düzenlemelerin –tramvay(%11.7), Porsuk Çayı düzenlemesi(%9.5), park ve yeşil alanların artırılması(%5.3), kentsel dönüşüm projeleri ile kentteki çöküntü alanlarının kentte kazandırılması(%5.3)- hemen hemen hepsi kent de olumlu bulunan durumlardır (Tablo 5.10).

Ankete katılan mimarlık son sınıf öğrencilerinin de Eskişehir’de buldukları süre boyunca kendilerini olumlu etkileyen durumların başında, yaya olarak ulaşımın kolay olması(%29.8) gelmektedir. Çarşının tek merkezli(%19.1) ve hükmedilebilir olması, kentteki yaşamın canlı olması (%19,1) ile ikinci sırada yer almaktadır. Son sınıf öğrencilerini olumlu yönde etkileyen diğer durumlar ise Kültür kenti olması(%17), öğrencilere yönelik yaşam şartları(%8.5), güvenilir bir şehir olması(%12.8), kent halkının olumlu davranışları(%10.6), tramvay(%10.6), Porsuk kıyısı(%10.6), yaşam şartlarının uygun olması(%8.5) ve trafiğe kapalı yaya alanlarının olması(%8.5) şeklindedir. Diğer olumlu durumlar da öğrenci şehri olmasının sonuçları olarak görülebilir. Bu da öğrencilerin şehre yaptıkları olumlu katkının göstergesidir (Tablo 5.10).

Görüşmeye katılan mimarlık 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerini buldukları süre içerisinde olumlu etkileyen durumların başında yaya olarak ulaşım kolaylığı(%26.23), ikinci sırada ise öğrencilere yönelik yaşam şartları(%16.4) gelmektedir. Katılımcıların buldukları süre içerisinde olumlu etkilendikleri diğer durumlar ise kültür kenti olması(%14.8), kent halkının

davranışları(%8.2), tramvay(%8.2), güvenilir bir şehir olması(%6.5), gelişime açık bir kent olması(%6.5), kentteki yaşamın canlı olması(%6.5), park-yeşillendirme düzenlemeleri(%6.5), büyükşehir olmasını sağlayacak adımlar(%4.9) şeklinde olmuştur (Tablo 5.10).

• **Tablo 5.11** Katılımcıların Eskişehir’de kaldıkları süre boyunca onları olumsuz etkileyen şeyler

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Şehir İçi Ulaşım Sorunu	32	%37,6	18	%35,3	22	%35,5
Karasal İkliminden Dolayı Soğuk olması	10	%11,7			18	%29
Bitişik Nizam Yapıların Çokluğu	9	%10,5			2	%3,2
Kirli ve Çamurlu Bir Kent	8	%9,4	5	%9,8		
Sokakların Dar Olması	7	%8,2			5	%6,5
Yeşil Alanların Az Olması	6	%7	2	%3,9		
Hızlı Büyümenin Getirdiği Sorunlar	6	%7			8	%12,9
Porsuk Nehri Yapısal Sorunu	5	%5,8	5	%9,8	5	%6,5
Altyapı Sorunları	4	%4,7				
Kalabalık	4	%4,7	2	%3,9	6	%9,7
Heykellerin Abartılı Sayıda Olması	2	%2,3	10	%19,6	4	%5,8
Yeni Yapılan Köprüler	2	%2,3	8	%15,7	4	%5,8
Yoğun Yapılaşma	2	%2,3				
Modern Kent Görünümünde Olmaması	2	%2,3				
Kimlik Sorunu	2	%2,3	4	%7,8	2	%3,2
Yeni Yapılan Odunpazarı Evlerinin Taklitten Öteye Geçememesi	2	%2,3	2	%3,9	2	%3,2
Espark			8	%15,7		
Tramvayın Yetersiz Olması			8	%15,7	5	%6,5
Kiraların Yüksek Olması			6	%13,7		
Pahalılık			4	%7,8	3	%4,8

Kentteki son dönem yapılan kentsel düzenlemelerin birçoğu görüşmeye katılan mimarlar tarafından olumlu bulunurken bu düzenlemelerden olumsuz bulunan durumlar da olmuştur. Ana ulaşımın hafif raylı sistem olarak belirlenmesi ile bazı ana caddeler trafiğe kapatılmış(%37.6) ve bu şekilde pek çok düzenleme yapılmıştır. Bu durum görüşmeye katılan mimarlar tarafından önemli bir sorun olarak nitelendirilmiştir. Kent de olumsuz bulunan diğer bir durum da kentin sahip olduğu karasal iklimdir(%11.7). Bulunduğu konumdan dolayı kentin karasal iklim göstermesi, kentin çoğu zaman çamurlu olmasına(%9.4) neden olduğundan kent için olumsuz bulunmuştur. Kentteki diğer bir sorun çarpık kentleşme(%7) olarak ifade edilmiştir. Kentteki çoğu sokağın dar olması(%8.2), otoparkların da yetersiz olması ile kent içi ulaşımında ciddi sorunlar çıkarmıştır. Yine kentteki son dönem yapılan kentsel düzenlemeler sonucu Porsuk Çayı üzerinde yeniden yapılan köprüler(%2.3) ve kent içinde pek çok yerde yapılan heykeller(%2.3) abartılı olarak bulunmuş ve kentin kimliğini olumsuz yönde etkilediği düşünülmüştür (Tablo 5.11).

Görüşme yapılan mimarlık 4. Sınıf öğrencilerinin olumsuz buldukları kentsel düzenlemeler; kent içi ulaşım sorununun artması(%35.3), kent kimliğine etki eden ve çarşı merkezinin çeşitli yerlerinde bulunan heykellerin abartılı sayıda olmaları(%19.6), yeni yapılan Espark(%15.7) alışveriş merkezinin şehrin merkezinde olması ve trafiği yoğunlaştırması, tramvay'ın yolcu taşımacılığında yeterli çözüm olmaması(%15.7) ve Porsuk üzerinde yapılan köprülerin farklı tarzlarda yapılmış olmaları(%15.7) şeklindedir. Ayrıca katılımcıların belirttiği diğer olumsuz hususlar öğrenciler için kiraların yüksek olması(%13.7), porsuk nehri yapısal sorunları hakkında yapılan çalışmaların yeterli olmaması(%9.8), kentin kimlik sorunu(%7.8), pahalılık(57.8), yeşil alanların az olması(3.9), kalabalık(%3.9) ve yeni yapılan Odunpazarı evlerinin taklitten öteye geçmemesi(%3.9) şeklinde olmaktadır (Tablo 5.11).

Kente son 1 yıl içinde gelen mimarlık 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin son dönem yapılan kentsel düzenlemeleri hakkındaki olumsuz görüşleri şehir içi ulaşım sorununun artması(%35.5), şehrin iklimi(%29), nüfusun düzensiz artması(%9.7), bunun bir sonucu olan çarpık kentleşme(%12.9), porsuk nehri yapısal sorunlarının giderilememesi(%6.5), sokakların Büyükşehir ölçeğinde dar kalması(%6.5), yapıların bitişik nizam yapılmasının getirdiği olumsuz

sonuçlar(%3.2) ve son dönemde yapılan heykellerin(%5.8), yeni yapılan köprülerin(%5.8) ve tramvayın(%6.5) olumsuz etkileri şeklindedir (Tablo 5.11).

• **Tablo 5.12** Katılımcıların Eskişehir’de en belirgin ve en çekici buldukları yerler

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Porsuk Çayı	40	%57,8	25	%39,7	39	%50,6
Odunpazarı Evleri	19	%50	30	%47,6	45	%58,4
Adalar	13	%22,5	41	%65,1	38	%49,4
Anadolu Üniversitesi Yunusemre Kampusu	8	%9,1	21	%33,3		
Köprübaşı	8	%9,1				
Doktorlar Caddesi			36	%57,1	35	%45,4
Haller			21	%33,3		
Hamamyolu ve Çevresi					24	%31,2

Görüşmeye katılan mimarlardan kentteki en belirgin ve çekici yerleri belirtmeleri istenilen soruda katılımcılar tarafından Porsuk Çayı(%57.8) en belirgin yer olarak gösterilmektedir. Porsuk Çayı’ndan sonra kentin kültürel açıdan önemli bir yere sahip olan Odunpazarı Bölgesi(%50) kentte belirgin ve dikkat çekici bir yer olarak bulunmaktadır. Porsuk Çayı etrafında gelişen Adalar bölgesi(%22.5), Anadolu Üniversitesi Yunusemre Kampusu(%9.1) ve Köprübaşı bölgesi(%9.1) de kentte belirgin olarak bulunan yerlerdendir (Tablo 5.12).

Son sınıf mimarlık öğrencilerinin kentte en belirgin ve çekici buldukları yerlerden Porsuğun etrafındaki kafeler ve Adalar(%65.1) mevki ilk sırada yer alırken onu sırasıyla, tramvayın geçtiği ve trafiğe kapalı olması gibi özellikleri ile Doktorlar caddesi (İsmet İnönü Cad.)(%57.1), Odunpazarı evleri(%47.6), Porsuk(%39.7), Haller Gençlik Merkezi(%33.3) ve Anadolu Üniversitesi Yunusemre kampüsü(%33.3) izlemektedir (Tablo 5.12).

Ankete katılan mimarlık 1. Sınıf ve Hazırlık sınıfı öğrencilerinin seçimleri ise, sırasıyla Odunpazarı evleri(%58.4), Porsuk nehrinde yapılan düzenlemeler(%50.6), Adalar mevki(%49.4), Doktorlar caddesi(%45.4), Hamam yolu ve çevresi(%31.2) şeklinde olmuştur (Tablo 5.12).

• **Tablo 5.13** Mimarların Eskişehir’i hiç görmemiş bir arkadaşlarına kenti karakterteristik özellikleri ile anlatmaları

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Öğrenci Kenti	40	%45,9	30	%53,6	43	%59,7
Porsuk Çayı	23	%26,4	19	%33,9	13	%18,1
Kültür Kenti	23	%26,4				
Sosyal İmkanları Bol	8	%9,1			7	%9,7
Gelişmekte Olan Bir Şehir	8	%9,1			4	%5,5
Yürüme Mesafesinde Ulaşım Kolaylığı	7	%8	6	%10,7		
Karmaşık Olmayan Büyükşehir Olması	5	%5,7	4	%7,1	8	%11,1
Çağdaş Modern Avrupa Kenti	5	%5,7	4	%7,1		
Hızlı Hareketli			9	%16,1	10	%13,9
Ulaşım Kolaylığı			8	%14,3	5	%6,9
Rahat Yaşam			8	%14,3		
Kışları Soğuk					10	%13,9

Katılımcıların kenti hiç görmemiş bir arkadaşlarına kenti tanıtmak için kenti karakteristik özellikleri ile anlatmaları istenen soruda verilen cevaplar aynı zamanda Eskişehir’i diğer kentlerden ayıran farklılıklarını ortaya koymaktadır. Anket görüşmesi yapılan mimarların % 45.9’i Eskişehir’i “öğrenci kenti” olarak tanımlamaktadırlar. Öğrenci kenti kimliğinin yanında ayrıca Porsuk Çayı’nı

(%23.6) da kenti tarif etmek için kullanmaktadırlar. Kentin aynı zamanda gelişmekte olan bir kent olduğu(%9.1), kültürel faaliyetlerin(%26.4) ve sosyal imkanların da bol olduğu(%9.1), yürüme mesafesinde ulaşım kolaylığı(%8), karmaşık olmaması(%5.7) ve çağdaş bir Avrupa kenti(%5.7) gibi görülmesi de verilen cevaplar arasındadır (Tablo 5.13).

Mimarlık son sınıf öğrencilerinin %53.6'sı kenti bir "öğrenci kenti" olarak nitelendirirken %33.9'ü kenti Porsuk Çayı ile karakterize etmiştir. Bunun yanında yürüme mesafesinde ulaşım kolaylığı (%10.7), karmaşık olmayan Büyükşehir olması (%7.1), çağdaş modern Avrupa kenti (%7.1), hızlı hareketli (%16.1), ulaşım kolaylığı (%14.3), rahat yaşam(%14.3) olması da verilen cevaplar arasındadır.

1. Sınıf- hazırlık sınıfı öğrencilerinin çoğunluğu da kenti hiç görmemiş arkadaşlarına Eskişehir'i öncelikli öğrenci kenti(59.7) ve içerisinde Porsuk Çayı(%18.1) geçen bir kent olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin diğer tercihleri ise, Büyükşehir imkanlarına sahip(%11.1), sosyal(%9.7), gelişmeye açık(%5.5), hızlı, hareketli(%13.9), ulaşım imkanları kolay(%6.9), kışları soğuk(%13.9) bir şehir olarak saptanmıştır (Tablo 5.13).

• **Tablo 5.14** Mimarların Eskişehir'e dışardan gelen ve kenti tanımayan birine kenti tanıtmak amacıyla götürmeyi tercih ettikleri yerler

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	-%
Hamamyolu, Doktorlar Caddesi ve Porsuk kıyısındaki yürüme, dinlenme ve alışveriş mekânları	62	%54,9	56	%81,2	58	%69,9
Odunpazarı konutları, Taşbaşı Çarşısı	16	%14,2	4	%5,8	15	%18,1
Espark, Carrefour-SA, Kanatlı gibi alışveriş, eğlence, yeme-içme mekânları	12	%10,6	3	%4,3	6	%7,2
Diğer	18	%15,9	4	%5,8	3	%3,6
Cevapsız	5	%4,4	2	%2,9	1	%1,2
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Eskişehir'de yaşamlarının belirli bir dönemini geçirmiş olan katılımcılar kente gelen ve kenti tanımayan misafirlerine kentin geçmişten beri var olan kentsel mekanlarını tanıtmaktadırlar. Katılımcıların en fazla tercih ettikleri yerler arasında %57.4 oranıyla Hamamyolu, Doktorlar Caddesi ve Porsuk Çayı öncelik kazanmakta, bunu %16.7 oranında diğer başlığı altında hamamlar, Bademlik ve Yazılıkaya oluşturmaktadır. Geleneksel dokunun hakim olduğu Odunpazarı ve Taşbaşı Çarşısı ile Espark, Neo, Kanatlı gibi alışveriş, eğlence, yeme-içme mekanları ise, birbirine yakın oranlarda (%10.6) tercih edilmektedir. Kent kimliğinde baskın öğelerden biri olan geleneksel doku yerine Porsuk Çayı ve yakın çevresinin daha tercih edilir olması son yıllarda bu çevrenin yayalaştırılması ve niteliğinin artırılması sonucu oluşan büyük değişimle açıklanabilir (Tablo 5.14).

Kente mimarlık eğitimi almak için sonradan gelen mimarlık son sınıf öğrencilerinin kenti tanımayan misafirleri için kenti göstermek ya da kentte tanıtmak istedikleri yerler Eskişehir'de belirli bir süre yaşamış mimar

katılımcıların tercihleri ile aynı doğrultudadır. Öğrenci katılımcıların çoğunluğu kentte Hamamyolu, Doktorlar Caddesi ve Porsuk kıyısındaki yürüme, dinlenme ve alışveriş mekânlarını(%81.2) tercih ederken bunu sırasıyla Odunpazarı konutları, Taşbaşı Çarşısı(%5.8), Espark, Carrefour-SA, Kanatlı gibi alışveriş, eğlence, yeme-içme mekânları(%4.3) ve diğer başlığı altında Haller, Yunusemre Kampusu, Yazılıkaya, Musaözü ve eğlence yerleri(%5.8) izlemektedir (Tablo 5.14).

1. Sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin kenti tanımayan misafirleri için kenti göstermek ya da kentte tanıtmak istedikleri yerler sorusuna öğrenci katılımcıların çoğunluğu kentte Hamamyolu, Doktorlar Caddesi ve Porsuk kıyısındaki yürüme, dinlenme ve alışveriş mekânlarını(%69.9) tercih etmiştir. Daha sonraki sıralamalarda Odunpazarı konutları, Taşbaşı Çarşısı(18.1), Espark, Carrefour-SA, Kanatlı gibi alışveriş, eğlence, yeme-içme mekânları(%7.2) ve diğer başlığı altında Haller, Yunusemre Kampusu ve eğlence yerleri(1.2) izlemektedir (Tablo 5.14).

• **Tablo 5.15** Mimarların Eskişehir’i bildikleri diğer kentler ile karşılaştırdıklarında Eskişehir’de buldukları farklar

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Fark yok, diğer kentlerle benzer özellikler taşıyor	22	%19,5	16	%23,2	26	%31,3
Fark var	85	%75,2	47	%68,1	55	%66,3
Cevapsız	6	%5,3	6	%8,7	2	%2,4
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Son yıllarda yerel ve ulusal basın ile medyada yaygın bir şekilde vurgu yapılan kentin diğer kentlerden farklılıklarına (“*Radikal Gazetesi*, 18.09.2004: *Anadolu'nun ortasında Avrupa kenti*”, “*Takvim Gazetesi*, 16.12.2007: *Adı eski bir Avrupa kenti*”, “*Akşam Gazetesi*, 07.12.2005: *Eskişehir Avrupa kenti olmuş*”)

yönelik ise, katılımcılar ağırlıklı olarak son yıllardaki medyada yer alan yaygın görüşe paralel görüş bildirmişlerdir. Mimar katılımcılar arasında %19.5, 4. sınıf öğrencileri arasında %23.2, mimarlık 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencileri arasında ise % 31,3 oranında katılımcı Eskişehir diğer kentlerle karşılaştırıldığında belirginleşen ya da ön plana çıkan bir fark olmadığını, diğer kentlerle benzer özellikler taşıdığını ifade ederken, mimar katılımcıların %75.2'si, 4. Sınıf öğrencileri arasında %68.1, mimarlık 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencileri arasında ise % 66,3 katılımcı fark olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu görüşe katılanlar diğer kentlerle olan en belirgin farklılıkları ise, İstanbul ve Ankara gibi karmaşık olmaması, Porsuk Çayı'nın varlığı, kültürel etkinliklerin fazla olması, modern bir kent görünümünde olması, öğrenci kenti gibi görülmesi, iki üniversitenin varlığı, tek merkezli oluşu, eğitim düzeyinin yüksek olması, ulaşım sorununun olmaması ve raylı sistemin olması olarak sıralamaktadır.(Tablo 5.15).

Resim 5.1: Eskişehir'deki değişimin medyadaki yansıması (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Bülteni Sayı:8-14, Vatan Gazetesi, 15 Eylül 2008 s:16)

Resim 5.2: Eskişehir'deki değişimin medyadaki yansıması (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Bülteni Sayı:9)

Görüldüğü üzere bu farklılıklar kentin zaman içinde kazandığı özellikler nedeniyle kimliğine vurgu yapan farklılıklardır ve yaygın olarak basın ve medyada çıkan haberlere konu olan başlıklarla paralellikler göstermektedir (Resim 5.1–5.2).

• Tablo 5.16 Mimarların günümüz Eskişehir'i tanımladıkları özellikleri

	Mimarlar	4. Sınıf Öğrencileri	Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri
	%	%	%
Eskişehir Bir Öğrenci Kentidir	25,5	28,7	28,7
Eskişehir Bir Kültür Kentidir	19,4	19,6	20,4
Eskişehir Bir Sanayi Kentidir	18,6	18,1	15,1
Eskişehir Bir Ticaret ve Hizmet Kentidir	14,4	14,8	17,6
Eskişehir Bir İşçi Kentidir	13,6	12,4	11,8
Eskişehir Bir Tarım Kentidir	8,25	6,4	6,4

Eskişehir kenti kurulduğu dönemden itibaren değişen çevre koşullarına bağlı olarak değişim gösteren bir kenttir. Başta tarımın ağırlık kazandığı bu kentte daha sonra sanayi ağır basmaya başlamış, sanayinin ön plana çıkması nitelikli eleman yetiştirme ihtiyacı doğurmuş ve dolayısıyla eğitim önem kazanmaya başlamıştır. Birbirleri ile bağlantılı gelişen bu süreç içinde kent bir önceki işlevini ya kaybetmiş ya da bu işlevin önemi en aza inmiştir. Anket görüşmesine katılan mimarlar günümüz Eskişehir'ini tanımlarken daha çok eğitim özelliğini vurgulamış ve kenti bir öğrenci kenti (%25.5) olarak görmüşlerdir. Eğitim merkezlerinin bir sonucu olarak kenti bir kültür kenti(%19.4) olarak görenlerin oranı da oldukça yüksektir. Daha sonraki sıralamalarda kent bir sanayi kenti(%18.6) olarak değerlendirilmiş, bir alt sırada da kentin bir ticaret ve hizmet kenti(%14.4) olduğu belirtilmiştir. Sıralamanın sonunda ise kentin bir işçi kenti(%13.6) ve en sonda da bir tarım kenti(%8.25) olduğu vurgulanmıştır (Tablo 5.16).

Eskişehir'de son 5 yıldır mimarlık eğitimi için bulunan son sınıf öğrencileri de kenti öğrenci kenti(%28.7) buna bağlı olarak kültür kenti(%19.6) olarak tanımlamışlardır. Son sınıf öğrencilerinin diğer sıralamaları ise Eskişehir'in bir sanayi kenti(%18.1), ticaret ve hizmet kenti(%14.8), işçi kenti(%12.4) ve bir tarım kenti(%6.4) olduğu şeklindedir (Tablo 5.16).

Eskişehir'i son iki yıldır tanıyan mimarlık 1. Sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin de kent özellikleri hakkındaki yorumları farklı değildir. Eskişehir'i %28,7 si bir öğrenci kenti olarak tanımlarken bunu sırasıyla %20,4 ile bir kültür kenti, ticaret ve hizmet kenti(%17.6), sanayi kenti(%15.1), işçi kenti(%11.8) ve tarım kenti(%6.4) cevapları almaktadır (Tablo 5.16).

• **Tablo 5.17** Mimarların günümüz özellikleri kazanmadan önce Eskişehir’i tanımladıkları özellikleri

	Mimarlar	4. Sınıf Öğrencileri
	%	%
Sanayi Kenti Olması	21,8	24,2
İşçi Kenti Olması	18,6	15,6
Tarım Kenti Olması	17,4	13
Öğrenci Kenti Olması	16,4	17,9
Ticaret ve Hizmet Kenti Olması	14,7	16,1
Kültür Kenti Olması	10,8	13,1

Eskişehir, *Tablo 4.20’de* belirtilen özellikleri kentleşme süreci içinde bünyesinde bulundurmıştır. Bu özellikler birbirine bağlı olarak belli bir süreç içinde gelişen ve zamanla birbirinin önüne geçen özelliklerdir. Anket görüşmesine katılan mimarlar Eskişehir’in günümüz özelliklerini kazanmadan önceki özelliklerinde ise kentin önce bir sanayi kenti(%21.8) olarak geliştiği belirtilmiştir. Sanayiye bağlı olarak kent daha sonra işçi kenti(%18.6) olarak nitelendirilmiş ve sonraki aşamada da bir tarım kenti(%17.4) olduğu vurgulanmıştır. Son sıralarda kentin bir öğrenci kenti(%14.7) olduğu belirtilmiş, sonrasında ticaret ve hizmet kenti(%16.4) olduğu en son olarak da kültür kenti(%10.8) olduğu üzerinde durulmuştur.

Mimarlık 4.sınıf öğrencileri Eskişehir’in günümüz özelliklerini kazanmadan önceki özelliklerinde sanayi kenti(%24.2) olarak daha sonra bir öğrenci kenti(%17.9) olarak nitelendirmiş olup diğer özelliklerini de ticaret ve hizmet kenti(%16.1) olması, işçi kenti(%15.6) olması, kültür kenti(%13.1) olması ve en son ise tarım kenti(%13) olması şeklinde sıralamışlardır (*Tablo 5.17*).

1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencileri kentte çok az bir zaman geçirdikleri için anket sorularında bu soru sorulmamıştır.

• **Tablo 5.18** Mimarların günümüz Eskişehir'in sahip olduğu özelliklerin daha önceki dönemlerde sahip olduğu özellikleri ne ölçüde değiştirdiğine dair yorumları

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Tamamen Değiştirmiştir	9	%8	6	%8,7
Büyük Ölçüde Değiştirmiştir	84	%74,3	47	%68,1
Biraz Değiştirmiştir	13	%11,5	12	%17,4
Hiç Değiştirmemiştir	4	%3,5	0	0
Cevapsız	3	%2,7	3	%5,8
Toplam	113	%100	69	%100

Kentte belirli bir süreç içinde görülen bu farklılıklar aslında geçmişten beri süregelen bazı değişikliklerle gerçekleşmiş olanlardır. Değişiklikler günümüzde de sürmektedir. Değişimin kentin daha önceki dönemlerde sahip olduğu özellikleri ne derece etkilediğine yönelik verilen cevaplar bu değişimin sürmekte olduğunu ve bütünüyle bir değişikliğin gerçekleşmediğini göstermektedir. Buna karşın, mimar katılımcıların %74.3'ü kentin büyük ölçüde değişime uğradığını, %11.5'i değişikliğin sınırlı (biraz) olduğunu, %8'i ise kentin tamamen değiştiğini vurgulamaktadır. Görüşme yapılan sınırlı bir grup (%3.5) ise, kentin hiç değişmediğine yönelik görüş belirtmektedir (Tablo 5.18).

Eskişehir kentsel değişiminin son 5 yılında bulunan mimarlık son sınıf öğrencilerinin %68,1i kentin büyük ölçüde değiştiğini, %17.4 biraz değiştiğini, %8.7'si tamamen değiştiğini belirtmeleri kent kimliğinin değişimini son yıllarda da hızla devam ettiğinin göstergesidir (Tablo 5.18).

1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencileri kentte çok az bir zaman geçirdikleri için anket sorularında bu soru sorulmamıştır.

• **Tablo 5.19** Mimarların karar veren yönetici konumunda olsa idi Eskişehir ile ilgili öncelik verecekleri durumlar

	Mimarlar	4. Sınıf Öğrencileri	Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri
	%	%	%
Bir Üniversite Kenti Olarak Geliştirirdim	23,1	23,1	25,4
Tarihi Kimliğini Ön Plana Çıkarırdım	21,3	21,3	23,2
Turizm Potansiyelini Ön Plana Çıkarırdım	20,9	20,9	18,7
Sanayi Daha Fazla Geliştirirdim	20,9	20,9	17,3
Tarımsal Yapıyı Korumaya Çalışırdım	13,4	13,4	15,2

Mimar katılımcılara yönetici konumunda olsalar Eskişehir ile ilgili öncelik verecekleri durumların ne olduğuna ilişkin sorulan soruya, mimarlar kenti öncelikli olarak bir üniversite kenti olarak geliştirdim(%23.1) cevabını vermişlerdir. Kent kültürünün sürdürülebilirliği ve kent kimliği açısından kentin tarihi kimliğini ön plana çıkarmak(%21.3) isteyenlerinin oranı da azımsanmayacak derecededir. Bunun yanında kentin turizm potansiyelini ön plana çıkarmak isteyenler(%20.9) ile sanayiye daha fazla geliştirmek isteyenlerin(%20.9) oranı da aynı olup en son olarak da tarımsal yapının geliştirilmesine(%13.4) yönelik cevaplar verilmiştir (Tablo 5.19).

Görüşmeye katılan mimarlık 4. Sınıf öğrencilerinin yönetici konumda olmaları durumunda Eskişehir ile ilgili öncelik verecekleri durumlara yönelik cevapları ise kenti bir üniversite kenti olarak geliştirme(%23.1) şeklinde olmuştur. Eskişehir’de 4yıl boyunca üniversite okuyan öğrenci kenti tabirini en iyi şekilde bilen katılımcıların bu cevabı kentin üniversite kenti kimliğinin kente tamamen yerleştiğinin ve daha da geliştirebileceğinin göstergesidir. Kentin tarihi kimliğinin öne çıkarılması(%21.3) ve bununla birlikte kent turizminin ön plana çıkarılması(%20.9) da verilen cevaplar arasında yer almaktadır. Sanayi(%20.9)

ve tarımın(%13.4) geliştirilmesi ise son sıralarda yer alan tercihlerdir (Tablo 5.19).

Görüşmeye katılan mimarlık 1.sınıf öğrencilerinin yönetici konumda olmaları durumunda Eskişehir ile ilgili öncelik verecekleri durumlar mimarlar ve son sınıf öğrencileri ile paralellik göstermektedir. Mimarlık 1.sınıf öğrencilerinin de ilk tercihleri kenti Üniversite kenti olarak geliştirmek(%25.4), tarihi kimliğini öne çıkarmak(%23.2), turizm potansiyelini öne çıkarmak(%18.7) şeklinde sıralanmakta, 1.sınıf öğrencilerinin tercihlerinde de mimarlar ve son sınıf öğrencileri gibi sanayiye geliştirmek(%17.3) ve tarımsal yapıyı korumak(%15.2) son sıralarda yer almaktadır (Tablo 5.19).

• **Tablo 5.20** Mimarların son yıllarda kentte görülen değişimlerin kent kimliğini değiştirdiğine dair yorumları

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Evet, olumlu değiştirmiştir	83	%73,5	35	%50,7
Evet, olumsuz değiştirmiştir	21	%18,6	23	%33,3
Hayır, kent kimliğini değiştirmemiştir	7	%6,2	6	%8,7
Cevapsız	2	%1,8	5	%7,2
Toplam	113	%100	69	%100

Ankete katılan mimarlar, kentte yaşanan değişiklikleri **kentin daha önceki dönemlerde sahip olduğu özelliklerini** büyük ölçüde, biraz ve tamamen değişmiş olarak nitelemekte ve %93.8 oranındaki bu katılımcıları aynı zamanda bu değişimin kent kimliğine de yansıdığını ortaya koymaktadır. Değişimin kent kimliğini olumlu ya da olumsuz etkilemesi konusunda katılımcılar ağırlıklı olarak kent kimliğine yansıyan olumlu bir değişim olduğu konusunda hemfikirdirler. Katılımcıların %73.5'i kent kimliğini olumlu etkileyen bir değişime vurgu yaparken %18.6'luk bir grup ise kentin kimliğinin bu değişimden olumsuz

etkilendiğini ifade etmektedir. Değişimin varlığını ifade eden ancak kent kimliğini değiştirmediklerini söyleyenlerin oranı ise %6.2 düzeyindedir (Tablo 5.20).

Ankete katılan mimarlık öğrencilerinin %84'ü kentte yaşanan değişiklikleri kentin daha önceki dönemlerde sahip olduğu özelliklerini büyük ölçüde, biraz ve tamamen değişmiş olarak nitelirmektedir. Öğrencilerin %50,7 'si kent kimliğinin olumlu yönde değiştiğini vurgularken %33,3 bir grup ise kentin kimliğinin bu değişimden olumsuz etkilendiğini ifade etmektedir. Kent kimliğini değiştirmediklerini söyleyenlerin oranı ise %8.7 düzeyindedir (Tablo 5.20).

• **Tablo 5.21** Mimarların Eskişehir'in kimliğini olumlu değiştiren durumlara dair yorumları

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Tramvayın Toplu Taşımacılıktaki Yeri	30	%37,5	12	%38,7
Porsuk Çayının Kente Kazandırılması	28	%35	10	%32,25
Öğrencilerin Katkısı/Üniversite Kenti Olması	21	%26,25		
Alışveriş Merkezlerinin Açılması	17	%21,25	9	%29
Kent Merkezinde Yapılan Kentsel Mekan Düzenlemesi	17	%21,25		
Kültürel Varlıkların Korunması	15	%18,75	5	%16,1
Tarihi Odunpazarı Evlerinin Restorasyonu	13	%16,25	3	%9,7
Park ve Bahçelerin Yapılması	13	%16,25	7	%22,6
Modern Bir Kent Oluşu	12	%15	3	%9,7
Tiyatro ve Konser Salonlarının Açılması	8	%10	7	%22,6
Sanayi	8	%10		

Son yıllarda kentte görülen değişimlerin kentin kimliği üzerinde olumlu etkileri üzerine sorulan anket sorusunda görüşme yapılan mimarlar öncelikli olarak tramvayın(%37.5) kentin kimliğini olumlu değiştirdiğini düşünmektedirler. Yine kentte son dönemde yapılan düzenlemeler ile Porsuk Çayı'nın ıslahı(%35) ve kentte kazandırılması da kent kimliği için önemli görülmektedir. Yine kentte son dönem sayıları çokça artan alışveriş merkezlerinin(%21.25) ve kent merkezinde yapılan kentsel mekan düzenlemelerinin(%21.25) olumlu görülen yanıtlar arasındadır. Kentteki özellikle son dönem yapıların çalışmaların çoğunun kente modern bir görünüm verdiği düşünülmekte kent kimliğini olumlu etkilediği düşünülmektedir (Tablo 5.21.)

Kentteki son yıllarda görülen değişikliklerin son dört yılına tanıklık etmiş dördüncü sınıf mimarlık öğrencilerinin cevapları da mimarların cevapları ile paralellik göstermektedir. Öğrenciler tramvayın toplu taşımacılıktaki yerini (%38.7) kentin kimlik değişiminde önemli bir etken olarak görmekte aynı zamanda park ve bahçelerin yapılması(%22.6) ve tiyatro ve konser salonlarının açılmasını(%22.6) da kentin kimliğini olumlu değiştirdiğini düşünmektedirler. Porsuk Çayı'nın kente kazandırılmasını(%32.25) olumlu bir değişim olarak gören öğrenciler alışveriş merkezlerinin açılması(%29), kültürel varlıkların korunması (%16.1), tarihi Odunpazarı Evleri'nin restorasyonu(%9.7) ve Eskişehir'in modern bir kent oluşu da(%9.7) olumlu bulunan durumlar arasındadır.(Tablo 5.21).

1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencileri kentte çok az bir zaman geçirdikleri için anket sorularında bu soru sorulmamıştır.

• **Tablo 5.22** Mimarların Eskişehir'in kimliğini olumsuz yönde değiştiren durumlara dair yorumları

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Kent İçi Ulaşımındaki Sorunlar	29	%50	4	%10,8
Yapıların Kent Kimliği İle Uyuşmaması	9	%15,51		
Taklit Odunpazarı Evleri Yapılması	7	%12	4	%10,8
Taklit Mekanların Yapılması	7	%12	7	%18,9
Porsuk Düzenlemesi	6	%10,3	5	%13,5
Kalitesiz Göç	5	%8,6		
Alışveriş Merkezleri	4	%6,8	5	%13,5
Köprüler	3	%5,1	8	%21,6
Heykeller	3	%5,1	11	%29,7
Tramvay			4	%10,8

Son yıllarda kentte görülen değişimlerin kentin kimliği üzerinde olumsuz etkileri üzerine verilen cevaplarında mimarlar son dönem yapılarının(%15.51) kent kimliği ile uyuşmadığını belirtmektedirler. Bunun yanında yenilenen ve hatta bazıları yeniden yapılan Odunpazarı Evlerinin taklitten(%12) öteye geçememesi, taklit mekanların üretilmesi(%12) de kimlik üzerindeki olumsuz etkileri olarak ifade edilmiştir. Katılımcı mimarların çoğu alışveriş merkezlerini kentin kimliği açısından olumlu bulurken çok az miktarda katılımcı alışveriş merkezlerini(%6.8) olumsuz bulmaktadır. Yine kentte son dönemlerde yapılan kentsel mobilyalar, heykeller(%5.1) ve Porsuk Çayı üzerindeki köprüler(%5.1) abartılı ve kimliksiz bulunmaktadır (Tablo 5.22).

Kentteki son dönem çalışmalarında mimarlık öğrencilerinin olumsuz buldukları yönler ise öncelikle kentin pek çok yerine konumlandırılan heykellerin(%29.7) çok abartılı olmasıdır. Heykellerle birlikte Porsuk Çay'ı üzerinde yapılan yeni köprülerin(%21.6) tarzları da öğrenciler tarafından olumsuz olarak nitelendirilmiştir. Öğrencilerin diğer cevapları ise alışveriş merkezlerinin yapılması(%12.5), Odunpazarı bölgesinde son dönem geliştirilen yapıların taklit olarak değerlendirilmesi(%10.8) ve Porsuk Çayı'ndaki yapılan düzenlemeler(%13.5) olmuştur (Tablo 5.22).

1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencileri kentte çok az bir zaman geçirdikleri için anket sorularında bu soru sorulmamıştır.

• **Tablo 5.23** Mimarların Seyitgazi Caddesi üzerinde yakın dönemde inşa edilen Büyükşehir Belediyesi'nin Odunpazarı Evleri Uygulamasının kent kimliği açısından değerlendirmeleri

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Olumlu, abartılı, eklektik	18	%15,9	13	%18,8	43	%51,8
Olumsuz, taklit, gereksiz, yersiz, bağlamsız	58	%51,3	41	%59,4	10	%12
Uygulanabilir, ılımlı	21	%18,6	5	%7,2	21	%25,3
Diğer	14	%12,4	6	%8,7	6	%7,2
Cevapsız	2	%1,8	4	%5,8	3	%3,6
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Kent kimliğinin önemli bir parçası olan Odunpazarı bölgesinde yapılan bu projeye ilgili olarak yeni yapılan konutların kent kimliğiyle ilişkisine yönelik yapılan değerlendirmeler uygulamanın olumsuz, taklit, gereksiz, yersiz, bağlamsız olduğu yönünde ağırlık kazanmaktadır. Mimarların %51,3'ü, 4.sınıf öğrencilerin %59,4 ü, 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin %12 si bu görüşü savunurken, mimarların %18,6 sı, 4.sınıf öğrencilerinin %59,4 ü, 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin %12 si uygulamaları uygulanabilir ve ılımlı olarak tanımlamaktadır. Mimarların %15,9'u, 4.sınıf öğrencilerinin %18,8i ü, 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin %51,8 i yapılan uygulamaları olumlu, abartılı ve eklektik olarak nitelerken, mimarların %12,4'ü, 4.sınıf öğrencilerinin %8,7 ü, 1.sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin %7,2si oranındaki katılımcı ise kimliğin önemli olmadığını ancak o alanın kentte kazandırılması açısından bu yapıların yapılmasının doğru olduğu gibi değerlendirmelere vurgu yapmaktadır (Tablo 5.23).

Günlük hayatın çok boyutlu değişme sürecinde sabit tutulabilecek hiçbir şey yoktur. Üstelik yaşamsal deneyimin insan hayatında her geçen gün daha fazla yer talep ettiği bir dönemde değişim kaçınılmaz gözükmektedir. Zamanın mekan üzerindeki etkileriyle birlikte yaşam koşullarına bağlı olarak fiziksel, işlevsel, simgesel ve estetik yapıdaki değişimler genellikle yapıların biçimlenmesine ve paralel olarak yapı yüzeylerine de yansımaktadır. Böylece yapı, özgün biçimlenmesini ve cephe karakteristiğini büyük ölçüde kaybetmektedir. Bütün bunlara, Odunpazarı konutlarında olduğu gibi, yapının taşıyıcı sistemini oluşturan ahşap malzemenin eskimesi ve ahşap karkas strüktürü zorlayıcı müdahaleler ya da koruma amaçlı yapılan çalışmalarda ortaya çıkan farklı uygulamalar eklenince, geleneksel dokunun biçimsel ve işlevsel yapısının deformasyona ve değişime uğrama süreci hız kazanmaktadır. Bu durum aynı zamanda kent kimliğinin de aşınması anlamına da gelmektedir.

• **Tablo 5.24** Mimarların günümüz çağdaş yapılardaki geleneksel cephe karakteristikleriyle biçimlendirilmesini mimari kimliğin sürdürülmesi açısından değerlendirmeleri

	Mimarlar		4. Sınıf Öğrencileri		Hazırlık ve 1. Sınıf Öğrencileri	
	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%	Kişi sayısı	%
Uygun buluyorum, sürdürülebilirlik sağlıyor	29	%25,7	6	%8,7	43	%51,8
Uygun bulmuyorum, iyi ya da kötü taklit olarak değerlendiriyorum	69	%61,1	52	%75,4	31	%37,3
Diğer	10	%8,8	7	%10,2	6	%7,2
Cevapsız	5	%4,4	1	%1,4	3	%3,6
Toplam	113	%100	69	%100	83	%100

Son dönemde kentsel vitrinde yerini alan geleneksel doku içinde üretilen yeni gelenekselci bu tavır mimari kimliğin sürdürülmesini de olumsuz etkilemektedir. Günümüzde çağdaş yapılarının geleneksel cephe karakteristikleriyle biçimlendirilmesi dokuya uyum ya da tasarımcının tercihi ile açıklanamaz. Bu yüzden, günümüzde geleneksel doku içinde ya da yakın çevresinde tasarlanacak günümüz yapılarının geleneksel cephe karakteristikleriyle biçimlendirilmesi ile kent kimliği arasındaki ilişkinin uygunluğuna yönelik olarak tasarımcıların %61,1'i, son sınıf öğrencilerinin %75,4ü ve 1. Sınıf ve hazırlık sınıfı öğrencilerinin % 37,3 ü düzeyinde bu ilişkinin uygun olmadığını ortaya koymaktadır. Bu görüşü paylaşanlar geleneksel konut dokusu içinde yapılan bu düzenlemeleri “iyi ya da kötü taklit olarak değerlendirmektedir”. Buna karşın, tasarımcıların %25,7 i, son sınıf öğrencilerinin % 8,4 ü, 1.sınıf ve hazırlıkların %51,8 ise yapılan uygulamaları uygun ve mevcut dokunun sürdürülebilirliği açısından olumlu bulmaktadır (Tablo 5.24).

Katılımcıların mimarlar ve öğrencilerden oluşmasından dolayı anket soruları da bu iki grup için farklı olarak hazırlanmıştır. Bu nedenle bundan sonraki anket soruları mimarlar üzerinden incelenecektir.

• **Tablo 5.25** *Mimarların meslek hayatlarında kentsel mekana sundukları yapılarla kentsel kimliğe katkıda bulunma durumları*

	Kişi Sayısı	%
Evet	55	48,7
Hayır	54	47,8
Cevapsız	4	3,5
Toplam	113	100

Görüşme yapılan tasarımcılar kendi ürettikleri tasarımlarla kentsel kimliğe katkı sağlama konusunda da birbirleriyle çelişen iki görüş ortaya koymaktadır. Katılımcıların % 48.7'si tasarımlarıyla kentsel kimliğe katkı koyduğunu düşünürken %47.8 düzeyinde tasarımcı ise, bu katkıyı koyamadıklarını ifade etmektedir (Tablo 5.25). Tasarımcıların kentin değişiminde önemli rolleri vardır. Kent mimarların tasarladıkları yapılarla şekillenir ve bu şekillenme yapılan her yeni tasarımla devam etmektedir.

• **Tablo 5.26** *Mimarların meslek hayatlarında kentsel mekana sundukları yapılarla kentsel kimliğe katkıda bulunamama nedenleri*

	Kişi Sayısı	%
İmar Mevzuatı, yönetmelikler vb. tasarımı sınırlandırıyor	23	20,4
Mal sahibinin talepleri genellikle tasarımsal değerlerden öncelikli hale geliyor	15	13,3
Kent kimliğine katkı sağlayacak bir yapı tasarımında kendimi yetkin görmüyorum	5	4,4
Diğer	8	7,1
Cevapsız	62	54,9
Toplam	113	100

Tasarımlarıyla kentsel kimliğe katkı koyamayanlar, buna gerekçe olarak ağırlıklı olarak (%20.4) imar mevzuatını, yönetmelikleri gösterirken, ikincil olarak arsa sahiplerinin taleplerinin genellikle tasarımsal değerlerden öncelikli hale gelmesini(%13.3) göstermektedirler. İstedikleri gibi tasarım yapamama gibi nedenleri ileri sürenlerin ve çoğu kamuda görevli ya da özel sektörde ücretli çalışan mimar katılımcıların oranı %7.1 düzeyinde kalırken, kent kimliğine katkı sağlayacak bir yapı tasarımında kendilerini yetkin görmeyenlerin oranı ise %4.4 düzeyinde kalmaktadır. Bunun yanında bu soruya katılımcıların yarısından fazlası cevap vermemiştir (%54.9) (Tablo 5.26).

• **Tablo 5.27** *Mimarların Eskişehir'in kentsel kimliği hakkında düşünceleri*

	Kişi Sayısı	%
Belirli karakteristikleri bünyesinde barındıran bir kimliği var	21	18,6
Kentteki yakın dönemdeki değişim kentsel kimliği de değiştiriyor	57	50,4
Eskişehir'in bir kentsel kimliğe sahip olduğunu düşünmüyorum	21	18,6
Geçmişte var olan kentsel kimliğini kaybetmiş, kayıp ilanı verilmeli	12	10,6
Cevapsız	2	1,8
Toplam	113	100

Bütün bu gelişmelere paralel olarak kentin kimliği hakkında tasarımcıların ön plana çıkarttığı en önemli değer; kentteki yakın dönemdeki değişimin kentsel kimliği de değiştiriyor olmasıdır. Katılımcıların %50.4'ü bu görüşü paylaşırken, kentin belirli bir karakteristiği bünyesinde barındıran bir kimliğinin var olduğunu düşünenlerin kentin bir kentsel kimliğe sahip olduğunu düşünmeyenlerin oranı %18.6 düzeyinde bir birine eşdeğer oranda gerçekleşmiştir. %10.6 düzeyinde katılımcı ise kentin geçmişte varolan kimliğini kaybettiğini ifade etmektedir (Tablo 5.27).

5.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Eskişehir kentinin bir kent kimliğine sahip olup olmadığını belirlemek, kente dair söylemlerde ifade edilen özelliklerin kent kimliğinin oluşmasında önemli bir sorumluluğu olan tasarımcılar açısından kimlik elemanı olarak ele alınıp alınmadığı, hangi kentsel değerlerin kimlik elemanı olarak nitelendirildiği ve süreç içinde kimlik elemanlarında oluşan değişimleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmada bulguların değerlendirilmesi sonucu aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır;

— Anket çalışmasına katılanların kente geliş nedenleri arasında eğitimin öncelikli olması, Eskişehir’de eğitim kurumlarının kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

— Eskişehir SIRASIYLA öğrenci kenti OLMASI, Porsuk Çayı ve iklimi ile TANINMAKTADIR.

—Katılımcılar, kentin en etkileyici yerlerini Tarihi Odunpazarı Evleri, Porsuk Çay’ı, çevresi ve Adalar bölgesi olarak göstermektedir.

— Eskişehir kentinin kimliğini olumlu etkileyen durumlar, kent içinde yaya ulaşım kolaylığı, tramvay, kültürel ve sosyal faaliyetlerin olması, alışveriş merkezlerinin olması, Porsuk Çay’ındaki ıslah çalışmaları, kent içi park ve yeşil alanların düzenlenmesi olarak gösterilmektedir.

— Eskişehir’in kentinin kimliğini olumsuz etkileyen durumlar ise, kent içindeki trafik yoğunluğu, karasal iklimden dolayı soğuk olması, çamurlu bir görünüme sahip olması, Odunpazarı Bölgesinde taklit yapıların yapılması, yeşil alanların az olması, bitişik nizam yapıların çokluğu ve kentsel mobilyaların abartılı bir tarzda yapılmış olması olarak belirlenmiştir.

Bütün bunların sonucunda Eskişehir bir “öğrenci kenti”, “kültür kenti” ve “sanayi kenti” olarak nitelendirilmiş, kentin belirli bir kimliğe sahip olduğu vurgulanmış ancak kentte son dönem yaşanan gelişmelerin bu kimliği değiştirdiği de ortaya çıkmıştır.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kentler dinamik, teknik, ekonomik, politik ve kültürel pek çok unsurun etkilediği, insanların içinde yaşadığı, yaşam biçimine göre şekillendirdiği, sosyal ve kültürel birçok durumu içinde barındıran bir yerleşme, büyük ve karmaşık mekanlardır. Kentlerin oluşumunda etkili olan bu unsurların yanında sahip oldukları tarihi birikim ve deneyimler kentlerin şekillenmesinde ve mekansal kurgusunun oluşumunda etkilidir. Kentlerin mekansal kurguları, oluşum süreçleri içinde kimi zaman üretim ve tüketimin kimi zamanda kentte yaşayanların yaşamlarını düzenlemeye yönelik gelişmelerin ürünü olarak ortaya çıkar. Değişken bir yapıya sahip olan kentler, zamana, coğrafyaya ve özellikle içinde yaşadığı kentlilere bağlı olarak değişimlerini devam ettirirler. Bu değişken yapı kentlerin kendilerine ait karakterlere sahip olmalarını ve buna bağlı olarak da birbirlerinden farklılaşmalarını sağlar. Bu farklı karakterler kentin kimliğidir.

Bir kentin kimliği uzun zaman dilimlerinde oluşur ve şekillenir. Kentin kültürel öğeleri, coğrafi konumu, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimleri gibi özelliklerin karışımı kente biçim verir. Tarihsel bir birikim olmasının yanı sıra zaman içinde değişen toplum kültürü nedeni ile de kent bulunduğu her dönemde üzerine bir şey eklenerek biçimlenir. Kentte bir katmanlaşma oluşmaya başlar ve kentin sahip olduğu her tabaka kentin farklı bir kimlik elemanını içinde barındırır.

Kent kimliği, bir kenti diğerlerinden ayrı kılan, tekilleştiren, ona özgü nitelikler yaratan, bu özel niteliklerinin oluşumunu ve gelişimini etkileyen bazı etkenlere bağlıdır. Bu yüzden, çevresindeki doğal ve yapay elemanları ile tanımlanabilir. Doğal ve beşeri çevrenin ortak etkileri ile toplum üzerinde yarattıkları psikolojik durumlar, sosyo-kültürel öğeleri oluşturmaktadır. Her toplumun değerleri ve yaşam biçimleri, çevreye bağlı olarak birbirinden farklı özellikler gösterdiğinden; kimliği oluşturan öğeler de her bölgeye göre farklılıklar gösterir.

Bu çalışmada kentsel kimliği oluşturan öğeler sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, fiziki çevre ve imaj öğeleri olarak dört grupta incelenmiştir. İnsanlık var olduğundan beri doğal elemanlarla ilişkiler kurup üretken bir özellik kazanmıştır. Bu ilişkilerde doğal ve beşeri çevrenin etkileşimi ile de insan eliyle oluşturulmuş yapay çevre oluşmuştur. Kentin imajı da kentin kimlik ve profil

elemanlarının karışımlarının kentteki yansımasıdır ve kentin çekiciliği özellikle kentin imajına bağlıdır.

Bu çalışmada; kent kimliği ve kent kimliğini oluşturan öğeler Eskişehir'in değişim süreci içinde Eskişehir kenti ölçeğinde ele alınırken, özellikle tasarımcı-kent etkileşimindeki ilişki düzeyi de belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında, kent kimliğini oluşturan öğeler ve bu öğelere karşı tasarımcıların farkındalığı ele alınarak kent kimliğinin oluşmasında tasarımcıların yeri ve bakış açısı da belirlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, kimlik kentsel mekanlar ile ilişkilendirilerek, kent kimliğini oluşturan elemanlar ve bunların süreç içindeki değişimleri ortaya konulmuştur.

Tarihsel gelişim süreci içinde Eskişehir'in kent kimliğini ve elemanlarını etkileyen belli başlı önemli faktörler bulunmaktadır. Eskişehir'in doğal çevresinden, ekonomik ve sosyal yapılanmasından kaynaklanan ve fiziksel yapılanmasında önemli değişikliklere yol açan aynı zamanda alan çalışmasına katılan katılımcıların görüşleriyle ve Eskişehir'in tarihi süreç içindeki gelişimi de göz önüne alınarak belirlenen faktörler şunlardır:

Porsuk Çayı: Kent içinden geçen Porsuk Çayı kentin şekillenmesinde ve kentsel imajında eski dönemlerden beri etkilidir. Kent ilk dönemlerden beri sahip olduğu kimliğini sahip olduğu su kaynağına borçludur. Düzenli bir akışa sahip olan Porsuk Çayı, kenti ikiye bölerek devam eder. Kentin bir akarsu tarafından ikiye bölünmesi, kentte ulaşım anlamında zorluklar çıkarsa da kent kimliğine önemli etkilerde bulunmuştur. Porsuk Çayı'nın geçtiği yerlerdeki mekânsal dönüşümlerin yanında Porsuk Çayı üzerine yapılan köprüler de bu kimliğin birer parçası olmaktadır. Kentin önemli rekreasyon alanlarından birini oluşturan Porsuk Çayı etrafında çok sayıda dinlenme yeri, kafe ve restoran yer almaktadır. Geçmişten bu yana Porsuk Çayı kent ve kentli için önemli bir kimlik ögesi olduğundan yerel yönetimlerin kentleşme politikaları içinde önemli projelerle yerini almaktadır. Porsuk Çayı ve yakın çevresine yönelik yapılan bu projeler ile kent için önemli bir imge olan Porsuk Çayı'nın değişimlerle birlikte kent kimliği içindeki yeri korunmaktadır.

Demiryolu: Kente demiryolunun gelişi kentin gelişmesindeki en önemli faktördür. Demiryolunun gelişi kentin biçimlenmesini ve kentleşme sürecini etkileyen ve hızlandıran bir etki yaratmıştır. Kentteki demiryolu ve istasyonun varlığı sadece bölgenin değil aynı zamanda ülkenin de önemli kavşak noktalarından birini oluşturmaktadır. İstanbul-Bağdat Demiryolu kentten geçerek, kentin sosyal ekonomik yapısında olduğu gibi sosyal kültürel yapısında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Özellikle bölgede sanayileşme döneminin başlamasının ve gelişmesinin en önemli nedenlerinden biri de yine demiryoludur. Demiryolunun sanayi alanındaki etkilerinin yanında sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri de olmaktadır. Bu nedenle demiryolu, etrafındaki kentsel mekanların gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Demiryolu sadece şehirler arası değil kentsel mekan içinde de hafif raylı sistemle kentsel mekana sızmakta ve ulaşım ağının bir parçası haline gelmektedir.

Sanayi: Eskişehir'in mekânsal gelişiminde ve kent kimliğinin oluşumunda sanayinin çok büyük bir payı vardır. Kent ilk dönemlerinde ilgi görmeyen bir durumda iken demiryolunun kentten geçmesi, istasyonun yapılması ardından Cer Atölyesi'nin kurulması ve buna bağlı olarak nitelikli eleman yetiştirmek için okulların açılması kenti çekici bir hale getirmiştir. Kentte sanayinin diğer Anadolu kentlerine nazaran daha canlı olması kente bir "sanayi ve işçi kenti" imajının da verilmesine neden olmuştur. Kentte zamanla nüfus artışı yaşanmış buna bağlı olarak kent yeni yerleşim alanları yaratmak için genişlemek zorunda kalmıştır. Bunun yanında Eskişehir'de sanayi yapılarının çoğu demiryolu etrafında gelişmiştir. Bunun en önemli nedeni ise demiryolunun sağladığı yükleme, boşaltma ve ulaştırma kolaylığıdır. Kentte özellikle demiryolu etrafında kurulan sanayi yapılarının zamanla boşaltılması sonucu bu alanların dönüşümü ve kente kazandırılması gündeme gelmiştir.

Öğrenci kenti: Eskişehir'in kentsel değişimi ve buna bağlı kimlik elemanlarının değişimi kentte yaşanan diğer gelişmelerle bağlantılı olarak gelişmiştir. Kente öncelikle demiryolunun gelişi beraberinde sanayiye getirmiş ve bu da nitelikli eleman ihtiyacını doğurmuştur. Demiryolu-sanayi gelişiminin içinde nitelikli

eleman yetiştirmek amacıyla kurulan eğitim kurumları Eskişehir'in zamanla bir öğrenci kenti olarak nitelendirilmesini sağlamıştır. Kentte eğitim kurumlarının varlığı kentte yaşayan halkında okuryazarlık oranının artmasını sağlamış bunun yanında kentin kimliğinin oluşmasında da rol almış ve kentin mekansal gelişiminde de etkili olmuştur. İlk kurulan yüksek öğretim kurumunun zamanla büyümesi ve kampus sayılarını arttırması kentin de bu yerleşkelere doğru büyümesini sağlamıştır.

Yerel Yönetimler: Kentlerin daha yaşanabilir bir duruma gelmeleri için bir takım düzenlemelere ihtiyacı vardır. Bu düzenlemeler kenti geliştirip daha kullanışlı hale getirirken aynı zamanda kentin zamanla değişmesine de neden olmaktadır. Eskişehir'de kent için yapılan bu düzenlemelerden oldukça etkilenen bir kenttir. Yerel yönetimlerin kentin gelişimdeki etkisi büyük olmaktadır. Öncelikle kent içinden bir akarsuyun geçmesi, demiryolunun kente gelmesi ve buna bağlı olarak sanayinin gelişmesi ile kent hızlı bir büyüme göstermekte ve yerel yönetimlerin kent için geliştirdikleri imar planları ile de kent şekillenmesini sürdürmektedir. Özellikle son dönem geliştirilen projeler kentin değişiminde büyük rol oynamaktadır. Bu projelerden kent içi ana ulaşım ağının düzenlenmesi, tarihi alanlara yönelik geliştirilen projeler, kentsel mobilyaların geliştirilmesi kentin görünümünü değiştirmektedir.

Bu faktörlerin etkisinde kent biçimlenmesini sağlamış bunun yanında da bazı kimlik özelliklerine sahip olmuştur.

Sonuç olarak kentsel değişim, gelişme ve hızlı kentleşme sonucu kentlerde yaşanan sorunlar hem toplum kimliklerinin hem de kentsel kimlik elemanlarının ya yok olmasına ya da niteliklerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Kentlerde yaşanan hızlı sosyal ve kültürel değişimler, seri üretimin her alanda yaygınlaşması, birbirine benzer ve niteliksiz yapılaşmalar, özelliksiz ve özgün olmayan kentsel dokuların çoğalması, yerellik ve yerel kimlik olgularının zamanla kaybolması kimliksizleşmenin en önemli nedenlerindedir.

Bunun yanında kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı ve göç sorunu, kentlerde kültür karmaşasına neden olmakta, kırdan kente göç eden kesim de kentileşmekte zorlandığı için kendi kültürü ve kent kültürü arasında sıkışıp

kalmaktadır. Kentteki bu kültür karmaşası da kentsel mekanlara yansımakta dolayısıyla kimliğini yavaş yavaş kaybeden toplum gibi kentte kimliğini kaybetmektedir. Yoğun göçler ile kentler; fiziksel olarak hızla büyümekte ve bunların sonucunda, çevre değerlerinin bozulduğu ya da tamamen yitirildiği, kültürel değerlerin ve kentsel yaşam kalitesinin büyük ölçüde bozulduğu ve kimliğin kaybolmaya başladığı yerler haline gelmektedirler.

Kentler sahip oldukları tarihi geçmişleri ile bir birikime sahiptir ve bu birikimler kentin bulunduğu doğal ve fiziki çevreye bağlı olarak o kente ait doku ve yapı olarak yansır. Kentin tarihi geçmişinin okunabildiği bu alanlar, yeni yapılaşmalar ile tahrip edilmekte ya da tamamen yok olmaktadır. Kentlerdeki eski dokuların çoğu hızlı kentleşme sonucu eski önemlerini yitirmekte, nitelik değiştirmekte ve kentte çöküntü alanlarına dönüşmektedirler.

Kentlerin değişiminde ekonomik ve siyasi kararların etkisi de önemli bir yer tutmaktadır. Yerel yönetimlerin kentleri sağlıklı ve yaşanabilir kılama adına düzenledikleri çalışmalar kentleri büyük ölçüde etkilemekte ve kentler özellikle o dönemin siyasi özelliklerini gösteren imgelerle değişmektedirler.

Kentlerde yaşanan bu sorunlar nedeni ile kentlerde kimlikli mekanlar oluşturmak ya da kimliğin sürekliliğini sağlamak gittikçe zorlaşmaktadır. Hızlı kentleşme, sanayileşme, kent planlama sistemleri, tarihi alanların ve doğal çevrenin korunamaması kentsel ve kültürel kimlik öğelerinin yok olma sürecini hızlandırmaktadır.

Bu çalışmanın bulgularından da anlaşılacağı üzere kentlerin, akarsuları, tarihi dokuları, demiryolları, sanayileri, eğitim kurumları ve kentte mekansal etki yaratan doğal, beşeri, kültürel, ekonomik gibi değerleri kentlerin kimliklerinin oluşumunda önemli etkiye sahiptirler. Eskişehir örneğinde olduğu gibi bu etki, tasarımcılar ve tasarım öğrenimi gören kişiler tarafından da saptanmaktadır. Kolektif belleğin oluşumunda tasarımcı ve tasarım eğitimi alanların bakış açısı, kent kimliğinin oluşumuna ürettikleri ve üretecekleriyle yapısal anlamda katkıda bulunan kişiler açısından farklılıklar ortaya koymaktadır.

Kentlerin ve toplumların kimlikleri sürekliliğinin sağlanabilmesi açısından korunmalıdır. Kent kimliğinin korunabilmesi ve yeni kimlik elamanlarının eklenebilmesi için öncelikle kentte kimliği oluşturan kimlik elamanlarının ve

özelliklerinin saptanması gerekmektedir. Bu özelliklerin belirlenmesi kentte yeni kimlik elemanları oluşturulurken ve aynı zamanda kentin sahip olduğu kimlik elemanlarının da korunmasında önemli bir veri oluşturmaktadır. Bunun yanında kimliğin kent, insan ve toplum ile olan ilişki düzeyleri de göz önünde bulundurulurken kent kimliğinin korunmasına yönelik çözüm önerileri geliştirmek gerekmektedir.

Bu anlamda kent kimliğinin korunması, geliştirilmesi ve yeni kimlik öğelerinin oluşturulmasında planlamacı ve tasarımcı meslek gruplarının önemi ortaya çıkmaktadır. Kentlerde kimliği olumlu yönde geliştirecek bir planlama, tasarım ve yönetim sistemi oluşturmak gerekmektedir. Bu sistem içinde yerel yönetimin de yeri olmalı ve kentlerin sahip olduğu kimlik elemanları korunmalıdır.

Yerel yönetimlerin sağlıklı ve kimlikli kentler oluşturma da en etkili araçları imar planlarıdır. Bu planlar siyasal etkilerden ve rant kaygılarından etkilenmeden, kentlere özgü olarak hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu nedenle kent kimliğini oluşturan doğal ve yapay çevrenin birbirleri ile olan etkilenme düzeyleri ve kentin kimlik elemanları belirlenmeli ve planlama sürecinde etkin bir şekilde kullanılmalıdır.

Kentsel mekanların kurgulanmasında etkin görev üstlenen tasarımcılar olan mimarlar, yaşadıkları kentin değerini, hem kendileri hissetmeli hem de yapacakları tasarımlarla bunu topluma hissettirmeli ve kent kimliğini olumsuz değişimlere ve bozulmalara karşı korumalıdır.

Kentte hazırlanan her proje, bulunduğu dönemin kültürel ve sosyal özelliklerini yine içinde bulunduğu dönemin yenilikleri ve teknolojisini en şekilde kullanarak var olan kimlik elemanlarını da koruyarak hazırlanmalıdır.

Kent kimliğinin ve öğelerinin korunması, kentin sürekliliğinin ve içinde yaşayanlar da ait olma duygularının güçlenmesini sağlar. Bu anlamda yapay çevrenin doğa ile bir bütün olarak düşünülmesi ve tasarlanması gerekmektedir.

Sonuçta; kentte yapılan her yeni yapı, yapılması planlanan her yeni oluşum kent kimliğini etkileyecektir. Bu nedenle kentin oluşmuş kimliğine ve mimari değerlerine zarar verecek olan her yapılaşma tartışmaya açık olmalıdır. Böylece

evresini dikkate alan, geçmişine sahip çıkıp onu yorumlayabilen nitelikli ve kent kimliğini önemseyen çevreler oluşacaktır.

KAYNAKLAR

- Affiliations, 2007, *Place, Sense of Place and Presence*,
<http://www.benogo.dk/publications/Place,SoP-and-Presence-1.pdf>
- Akbulut, M. R., Gökçen, T., Gökçen, S. D., Tekkökoğlu, T., Ünsal, F. (1991),
“*Planlama Üzerine Bir Oyun Denemesi*, Türkiye’de Şehirciliğin
Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi”, Türkiye’de 15. Dünya
Şehircilik Günü 3. Türkiye Şehircilik Kongresi, İzmir, s:91-113
- Ardoin, N. M. (2007), *Sense of Place Environmentally Responsible Behavior:
What The Research Says*, Yale School Of Forestry And Environmental
Studies
- Asiliskender, B., Balcı, H.G. ve Yılmaz, N.(2005), “*Anıt Kavramı, Kimliğin
Sürekliliği ve Değişim: Gevher Nesibe Medresesi Deneyimi*”, Mimarlık
Dergisi, Sayı 322, s:55-59
- Aslanoğlu, R. A. (1996), “*Kent, Bellek, Kimlik ve Bursa*”, Birikim Dergisi, Sayı
86–87, s:144–148,
- Atuk, A. (2002), *101 Eskişehir*, Onur Matbaacılık, Ankara,
- Aydınğün, İ. (2000), *Kentsel İmgeler ve Kent Kimliği: Bursa’da Üç Yaşam
Çevresi Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aygen, Z. (1996), “*Kentlerin Tarihi Dokusu Korunmalı mıdır?*”, Cogito, Sayı 8,
s:43–62
- Bal, H.(1999), *Kent sosyoloji*, Turhan kitapevi, Ankara
- Balamir, A. (2003), “*Mimarlık ve Kimlik Temrinleri-I: Türkiye’de Modern Yapı
Kültürünün Bir Profili*”, Mimarlık, s:313–314
- Bayart, J. F. (1999), *Kimlik Yanılsaması* (Çev. Moralı M.), Metris Yayınları,
İstanbul
- Bilgin, N. (2007), *Kimlik İnşası*, Aşina Kitaplar, İzmir, s:220
- Bilsel, A. A. ve Bilsel, S.G. (2001), “*Kent Kültürü/ Kültürel Süreklilik/ Kimlik
Sorunsalı ve Gazimağusa*”, Gazimağusa Sempozyumu 2001 “Dönüşüm
Sürecinde Bir Kent: Gazimağusa”, Gazimağusa, K.K.T.C., s:1–10

- Bilsel, A., Bilsel, C., Bilsel, G. ve Bilsel, S. (1994), “*Kentlerimizde Kimlik Arayışları ve Kentsel Tasarım Olgusuna Kent Kültürü-Kentlilik Bilinci-Kent Görünümü Üçlemesiyle Yaklaşım*”, 5. Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul
- Bilsel, C. (2003), “*Gecekondu Alanlarının Dönüşümü, Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım Üzerine*”, İmar ve Şehirleşme, Bülten 15, TMMOB. Mimarlar Odası, s:9–11.
- Bilsel, S. G., Polat, E., Yılmaz N. (2003), “*Değişim-Dönüşüm Sürecinde “Kimlik Arayışları” ve “Kentsel Yenileşme” Kavramı*”, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, s:53-64
- Bingül, A.(2004), *Ankara'nın Farklı Mekânlarında Kent Kimliği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s: 37–38–231
- Bott, S., Cantrill, J.G., Myers, O.E. (2003), *Place And The Promise Of Conservation Psychology*, Human Ecology Review, **10** (2), s:100-112
- Bumin, K. (1990), *Demokrasi Arayışında Kent*, Ayrıntı Yayınları;20, İstanbul, s:148–149
- Can, N. (1999), *Kent Kimliği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Cansever, T. (1996), “*Şehir*”, Cogito, S:8, s:125
- Carter, J., Dyer, P., Sharma, B. (2007), “*Dis-Placed Voices: Sense Of Place And Place-İdentity On The Sunshine Coast*”, Social&Cultural Geography, **8**(5), s: 755-773
- Çizgen N. (1994), *Kent ve Kültür*, Say Yayınları, İstanbul
- Çöl, Ş. (1998), *Kentlerimizde Kimlik Sorunu Ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirsoy, M. S. (2006), *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi)*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

- Deniz, K. (2004), *Konya’da farklı Üç Kentsel Mekânda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Dixon, J., “Durrheim K. (2000), *Displacing Place-Identity: A Discursive Approach To Locating Self And Other*”, British Journal Of Social Psychology, **39**, s:27-44
- Doğru, H. (2005), *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, Odunpazarı Belediyesi Kültür Yayınları-5, Eskişehir
- Efe, A. (1998), *Eskişehir Demiryolu*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Ertin, G. (1994), *Eskişehir Kentinde Yerleşmenin Evrimi*, Anadolu Üniversitesi yayınları no. 773, Eskişehir,
- Erton, M. (1995), *Kent Kimliği: İznik ve Mudurnu Yerleşmeleri Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Ertük, T. (1996), *Şehir Kimliği: Amasya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Erzen, J. (2007), “Çevre, Kent, Mimarlık”, Mimarlık Dergisi, Sayı 334, s:34-53
- Giritlioğlu, C. (1991), *Şehirselsel Mekân Öğeleri Ve Tasarımı 1*, İTÜ. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul
- Güley, K. (2001), *Kent Kimliği Değişim Sürecinin Gazimağusa Örneğinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Gür, Ş.Ö. (2000), *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, YEM Yayınları, İstanbul, s.11
- Güvenç, B. (1991), “Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerine Notlar, Öneriler, Örnekler”, Mimarlık Dergisi, Sayı 1, s:19-28
- Güvenç, B. (2002), *İnsan Ve Kültür*, Remzi Kitapevi, İstanbul
- Hacıhasanoğlu, O. (1996), “Kimlik Sorunu; Mimarlığın Evrensel ve Yerel Boyutları”, Yapı ve Yaşam, Sayı 96, Bursa
- Hasol, D. (2002), *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 8.Baskı, İstanbul, s:257
- Hugo, V. ve Heidegger, M. (1996), “Kentın Felsefesi”, Cogito, Sayı 8, s:63-70

- İşık, C. ve Şanlıer, K. (1988), “*Sosyo-Ekonomik Gelişmede Eskişehir: Nereden Nereye?*”, Eskişehir Ticaret Odası Yayın; no. 2, Eskişehir
- İsbir, E. G. ve Açma, B. (2005), *Kentleşme Ve Çevre Sorunları*, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1645, Eskişehir
- İşcan, N. (2003), *Fotoğraflarla Eskişehir Tarihi*, İşcan Yayınları, Eskişehir
- İşcan, N. (2006), *Eskişehir Tarihin Şehri*, İşcan Yayınları-41, Eskişehir
- Keleş, R. (2002), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitapevi, Ankara
- Keleş, R. ve Harmancı, C. (1993), *Çevrebilim*, İmge Kitapevi, Ankara, s:21
- Kılıç, A. (2006), “*Dönüşüm-Kentsel Yenileme Kavramları ve Yaklaşımlar*”, Ege Mimarlık, Sayı 2006/1-56, s:12-15
- Koca, G. (2004), “*Planlı Dönemde Eskişehir’de Yaşanan Kentsel gelişme ve Planlama Sorunları*”, I. Uluslar arası Dünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu, Eskişehir, 2005
- Kortan, E. (1996), “*Mimarlıkta Kimlik Sorunu/Kimlik, Meşruiyet, Etik*”, Türkiye Mimarlığı Sempozyumu-II, s.96-97
- Köylü, P. (2001), “*Kent Kimliği ve Değişim*”, Gazimağusa Sempozyumu 2001 “Dönüşüm Sürecinde Bir Kent: Gazimağusa”, Gazimağusa, K.K.T.C., s:35-40
- Kuban, D. (2000), *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*, YEM Yayınları, İstanbul, s:149
- Kuban, D. (2002), “*Kentsel Korumayı Korumak*”, Yapı Dergisi, Sayı 250, s:125-130
- Kuban, D.(2000), “*Küreselleşme*”, Arredamento Mimarlık, Sayı 10, s: 78-80
- Kutlutan, R. (2003), “*Küresel Mimarlık*”, Yapı Dergisi, Sayı 254, s:45-49
- Laçiner, Ö. (1996), “*Kentlerin Dönüşümü*”, Birikim Dergisi, Sayı 86-87, s:10-15
- Lynch, K. (1960), *The İmage Of The City*, The Tecnology Pres&Harvard University Pres, Cambridge
- Moore, C.W. (1962),
- Morley, D. ve Robins, K. (1997), *Kimlik Mekânları* (Çev. Zeybekoğlu E.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

- Nalçakan, M. (2001), “Dönüşme Sürecinde “O” Kentin Verilerinin Farkına Varmak”, Gazimağusa Sempozyumu 2001 “Dönüşüm Sürecinde Bir Kent: Gazimağusa”, Gazimağusa, K.K.T.C., s:49–57
- Nalkaya, S. (2006), “Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği”, Yapı Dergisi, Sayı 292, s:39–43,
- Norberg-Schulz, C. (1979), *Genius Loci: Towards a Phenomology of Architecture*, Rizzoli-International Publications, Inc, New York, A.B.D
- Ocak, E. (1996), “Kentın Değişen Anlamı”, Birikim Dergisi, Sayı 86–87, s:32–41
- Ocakçı, M. (1993), “Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri, Kent ve Çevre Planlamaya Ekolojik Yaklaşım”, 17. Dünya Şehircilik Günü Sempozyumu, M.S.Ü.M.F.Ş.B.P.B. İstanbul, s:165-166
- Odunpazarı Belediyesi Planlama Bölümü, 2007
- Okulu, S. G. (2003), *Kent Kuramcılarında Frederick Law Olmsted, Ebenezer Howard, Frank Lloyd, Le Corbusier ve Kevin Lynch’in Kent ve Kentsel Peyzaja Bakış Açılarının İncelenmesi*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara
- Osmay, S. (1998), “1923’ten Bugüne kent Merkezlerinin Dönüşümü”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s:139–154
- Önem, A. B. ve Kılınçaslan, İ. (Mart 2005), “Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik”, İTÜ Dergisi/a, Cilt:4, Sayı 1, s:115–125
- Özer, M. N. (1998), *Planlı ve Tasarlı Yaşam Alanlarının Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri, Antalya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Özerdem, B. (1980), *Kentsel Çevre İmgesinin Görsel Yolla Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Araştırması, Yöntemin İzmir’de Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Özyapa, M. (1993), “İnsan, Mekân ve Kültür”, 2.Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu Post-Urbanizm Ve Kentsel Tasarım (Çubuk, M), Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, s:199–202
- Ponti M. (2007), “*Methodological Issues About The Empirical Study Of Place-Identity*”, <http://www.idc.ul.ie/place/pdfs/Ponti.pdf>

- Popov, L. (2004), “Küreselleşme ve Mimari Kimlik”, Mimarlık Dergisi, Sayı 316, s:40–43,
- Prohansky, H.B., Abbe, K.F., Kaminof, R. (1983), “*Place Identity:Physical World Socilazition Of The Self*”, *Journal Of Environmental Psychology*,
- Rapaport, A., *Human Aspects Of Urban Form: Towards A Man-Environment Approach To Urban Form And Design*, Pergamon Pres, Inc., New York, A.B.D
- Relp, E. (1976), *Place and Palacelessness*, Pion Limited, London, s: 79–80
- Roberts P.(2000), *The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneratin*, Urban Regeneration A Handbook, ed. By. Roberts P. Ve Syke H., Sage Publications, London, s:14, http://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=ZoMkqSCzjfQC&oi=fnd&pg=PR7&dq=the+evolution,+definition+and+purpose+of+urban+regeneration+a+handbook&ots=td0qHeIxG9&sig=h3_4xNF2lv5A5K7ja537LvnrNDw#PPA14,M1
- Shaukland, G. (1996), “*Tarihi Değeri Olan Kentlere Neden El Atmalıyız*”, *Cogito*, Sayı 8, s:23–36
- Suher, H. (2006), “*İmar Planı’ndan-Bölge Planlama, Sanayileşme, Kentleşme, Koruma Gereği, Kamu Yararına Geçiş*”, İTÜ Mimarlık Fakültesi-Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Şehircilik Semineri, Taşkışla, <http://sehirbolge.itu.edu.tr/duyuru/handesuher.htm>
- Tanyeli, U. (2007), “*Önderlik Estetiği ve Sefaleti*”, *Arredamento Mimarlık*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, Sayı: 2007/06, s:7-8
- Tekeli, İ. (1998), “*Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması*”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s:1–24
- Tezcan, E. Özlem. (1999), *Özgün Çevrelerde Tarihi ve Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği ve Yeni Binaların, Kent Kimliği ve Kentsel Süreklilik Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Tezcan, M. (1984), *Sosyal ve Kültürel Değişme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:129, Ankara

- Tuncer, M. (2007), “Ankara Kent Kimliği Ve Ankara Amblemi”,
www.yapiworld.com/cevre/tuncer_ankara_kimlik.htm.
- Tunçdilek, N. (1967), “Eskişehir Bölgesinde Yerleşme Tarihine Toplu Bir Bakış”,
İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt:15, Sayı:1-4, Ayrı Baskı
- Tutal, O., Gökaltun, E. (2003), “Eskişehir Odunpazarı Geleneksel Konut
Cephelerinde Yaşanan Değişimler”, Kebikeç, Ankara, s:171
- Tutal, O., Üstün B. (1999), “Bir Anadolu Şehrinde Yüzyıllık Mimarlık”,
Arredamento Mimarlık, İstanbul, Sayı: 1999/02, s:88-90
- Tutal, O., Üstün, B. (2003), *Kentlerin Halinden Eskişehir'in Haller'ine*,
Arredamento Mimarlık, İstanbul Sayı:2003/03, s:112-117
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü* (2007), <http://www.tdk.gov.tr>
- Uçkaç, L. (2005), *Kent Kimliği ve Kentsel Yenileme İlişkisi*, Yüksek Lisans
Semineri, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı
Ana Bilim Dalı, Ankara
- Uçkaç, L.(2006), *Kentsel Tasarımın Kent Kimliği Üzerine Etkileri: Keçiören
Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,
Ankara
- Uçkan, Y. (2002), *Eskişehir Odunpazarı Evleri*, TC Kültür Bakanlığı Yayınları,
Eskişehir, s: 77-79
- Ulu, A. (2003), “Eskişehir Kentinin Cumhuriyet Öncesi Mekânsal Gelişimi”,
Kebikeç, Sayı:15, s:147-154
- Ulu, A. (2005), “Kent Yönetiminde Kentsel Altyapı Politikalarının Önemi”, 4.
Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası
- Ulu, A. Karakoç, İ. (2004), “Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi”, Planlama
Dergisi, Sayı 2004/3, s:59-66
- Uludağ, Z., Özer, C. (2006), “Kentsel Dönüşüm Sürecinde Farklılaşan Kimlik
Değerleri: Yıldız Hilal 6.Cadde Örneğinde Kentsel Kimliğin
Sorgulanması”, Bülten 42., TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi,
Ankara, Ağustos 2006
- Ulusoy, A. H. (2006), “Kentsel Dönüşüm” ve/veya “Kent Toprakları Üzerinden
Sağlanan Rant'ın Bölüşümü”, Dosya 01, TMMOB Mimarlar Odası
Ankara Şubesi, Bülten 40, s:4-6

- Utz, H. L. (2001), *Collective Identity In Appalachia: Place, Protest And The Aep Power Line*, Yüksek Lisans Tezi, Virginia Polytechnic Institute And State University, Science In Sociology, Blacksburg, Virginia
- Wiberg, U. (1993), “*Medium-Sized Cities and Renewal Strategies*”, The Journal Of The RSAI, **72**(2), s:135–143
- Wirth, L. (1938), “*Urbanism As A Way Of Life*”, American Journal Of Sociology, Cilt. XLIV, s:1–24.
- Yaren, S. Ş. (2002), *Sağlıklı Kentleşme: Yaklaşımlar, Göstergeler ve Örnek Bazında Kent Karşılaştırmalı Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

FOTOĞRAF KAYNAKLARI

- 2.1. <http://www.tidb.adalet.gov.tr/ahsaray/emirdag1.jpg>
- 2.2. <http://www.tidb.adalet.gov.tr/ahsaray/kuşadası2.jpg>
- 3.1. Doğru, H. (2005), XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı, Odunpazarı Belediyesi Kültür Yayınları-5, Eskişehir
- 3.2. Tanyeli, U. (1987), Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci(11.15yy), Yüksek Lisans Tezi
- 3.3. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 3.4. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.2. İlgar, E. (2008)
- 4.3. <http://www.ibayrak.com/album.asp?eskisehir=eskibaglar>
- 4.4. <http://www.ibayrak.com/album.asp?eskisehir=eskibaglar>
- 4.5. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.6. <http://www.gezinet.net/images/kmharita-yeni.gif>, 2006)
- 4.7. <http://www.eskisehir-bld.gov.tr/>, Bizimşehir Gazetesi kapak resmi, Şubat 2008, Sayı: 16
- 4.8. <http://www.nablusi.com/resim/data/media/202/Eskisehir.jpg>
- 4.9. Atuk, A.(2002), 101 Eskişehir, Onur Matbaacılık, Ankara,
- 4.10. Atuk, A.(2002), 101 Eskişehir, Onur Matbaacılık, Ankara,
- 4.11. İlgar, E. (2008)
- 4.12. İlgar, E. (2008)
- 4.13. http://wowturkey.com/t.php?p=/tr144/YASARcumhuriyet_muzesi1.jpg - İlgar, E. (2007)
- 4.14. http://bp0.blogger.com/_monE9VFfn3ww/RnLqJPhIetI/AAAAAAAAATY_AqeaJ_qJKsUk/s1600-h/Belediye.jpg - <http://www.panoramio.com/photos/original/4306028.jpg>
- 4.15. İlgar, E. (2007) - <http://picasaweb.google.com/odobrucali/ESKESKEHR#5077407247440377938>
- 4.16. <http://www.eskisehir.gov.tr/foto.asp?tur=yeni1>
- 4.17. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi

- 4.18. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.19. İlgar, E. (2006)
- 4.20. İlgar, E. (2006)
- 4.21. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.22. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.23. İlgar, E. (2006)
- 4.24. İlgar, E. (2008)
- 4.25. İlgar, E. (2008)
- 4.26. <http://lh4.ggpht.com/odobrucali/RnaTYIOtedI/AAAAAAAAABC4/hNcpcgiqM Xg/kartpostal24.jpg> - Bizimşehir Gazetesi kapak resmi, Sayı: 15, s:3
- 4.27. <http://www.estram.com.tr/misyon.php>
- 4.28. Odunpazarı Belediyesi Arşivi
- 4.29. Odunpazarı Belediyesi Arşivi
- 4.30. Odunpazarı Belediyesi Arşivi
- 4.31. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi- İlgar, E. (2007)
- 4.32. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi- İlgar, E. (2007)
- 4.33. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- 4.34. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi- İlgar, E. (2007)
- 5.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Bülteni, Sayı:8-14 - Vatan Gazetesi, 15 Eylül 2008 s:16)
- 5.2. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Bülteni Sayı:9, s:6

7. Eskişehir'e gelmeden önce bu kent hakkında bildikleriniz nelerdir? (İlk akla gelenler)

8. Eskişehir'e ilk geldiğinizde, kent hakkında bildiklerinizle kent arasında farklılıklar buldunuz mu? Düşüncelerinizin ne kadarı doğru çıktı?

- a) Evet, farklılıklar var, bildiklerimden tamamıyla farklı
- b) Evet, farklılıklar var, bildiklerimden oldukça farklı
- c) Evet, bildiklerimden çok az farklı
- d) Hayır, farklılık yok, tamamı doğru

9. Eskişehir'de bulunduğunuz dönem boyunca sizi en çok etkileyen yer neresi(ydi)? Hala duruyor mu? Durmuyorsa şimdi yerinde nasıl bir yapı var? Yorumunuz nedir?

- a), evet duruyor,
- b), hayır durmuyor, yerinde bir yapı yok,
- c), hayır durmuyor, var, olumlu/uygun buluyorum
- d), hayır durmuyor, var, olumlu/uygun bulmuyorum

10. Eskişehir'de kaldığımız süre boyunca kente dair, sizi olumlu ya da olumsuz etkileyen şeyler nelerdir?

Olumlu _____

Olumsuz _____

11. Size göre, Eskişehir'in en belirgin, en fazla dikkat çeken yerleri nerelerdir? (Bina, bölge, özel yer, doğa parçası, vb) öncelik sırasına göre söyleyiniz?

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

12. Eskişehir’i görmemiş bir arkadaşınıza Eskişehir’i birkaç cümle ile hangi karakteristikleriyle anlattırsınız?

13. Eskişehir’e dışarıdan gelen ve kenti tanımayan bir misafirinizi kentte gezdirmek, kenti tanıtmak amacıyla nerelere götürmeyi öncelikle tercih ederdiniz? (yeterince zamanınız olduğu var sayılacak)

- a) Hamamyolu, Doktorlar Caddesi ve Porsuk kıyısındaki yürüme, dinlenme ve alışveriş mekânları
- b) Odunpazarı konutları, Taşbaşı Çarşısı
- c) Espark, Carrefour-SA, Kanatlı gibi alışveriş, eğlence, yeme-içme mekânları
- d) Diğer(belirtiniz)_____

14. Bildiğiniz diğer kentleri Eskişehir ile karşılaştırdığımızda, size göre, varsa Eskişehir’in en belirgin farkı/farklılıkları nelerdir?

- a) Fark yok, diğer kentlerle benzer özellikler taşıyor
- b) Fark var, en belirgin olanları:

15. Sizce, günümüz Eskişehir’ini öncelikle aşağıda sıralanan özelliklerinden en çok hangisi tanımlamaktadır? (Size göre en belirgin özellikten en az belirgin olana doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde sıralayınız.)

- a) Eskişehir bir sanayi kentidir. ()
- b) Eskişehir bir işçi kentidir. ()
- c) Eskişehir bir öğrenci/üniversite kentidir. ()
- d) Eskişehir bir kültür kentidir. ()
- e) Eskişehir bir ticaret ve hizmet kentidir. ()
- f) Eskişehir bir tarım kentidir. ()
- g) Diğer(belirtiniz)_____

16. Sizce Eskişehir, yukarıda belirttiğiniz özelliği kazanmadan önce, en çok hangi özelliği ile tanınıyordu? (Size göre en belirgin özellikten en az belirgin olana doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde sıralayınız.)

- a) Sanayi kenti olması ile ()
b) İşçi kenti olması ile ()
c) Öğrenci kenti olması ile ()
d) Kültür kenti olması ile ()
e) Ticaret ve hizmet kenti olması ile ()
f) Tarım kenti olması ile ()
g) Diğer _____

17. Sizce, günümüz Eskişehir'inin sahip olduğu özellikler, daha önceki dönemlerde sahip olduğu özelliklerini ne ölçüde değiştirmiştir?

- a) Tamamen değiştirmiştir. c) Biraz değiştirmiştir.
b) Büyük ölçüde değiştirmiştir. d) Hiç değiştirmemiştir.

18. Eğer karar veren yönetici konumunda olsanız, Eskişehir ile ilgili olarak, aşağıdakilerden hangisine öncelik verirdiniz? (Öncelik sırasınca göre 1, 2, 3, 4, 5, şeklinde sıralayınız.)

- a) Sanayi daha fazla geliştirdim. ()
b) Tarımsal yapıyı korumaya çalışırdım. ()
c) Tarihi kimliğini ön plana çıkarırdım. ()
d) Turizm potansiyelini ön plana çıkarırdım. ()
e) Bir üniversite kenti olarak geliştirdim. ()
f) Diğer _____

19. Son yıllarda kentte görülen değişimler kentin kimliğini olumlu ya da olumsuz değiştirmiş midir?

- a) Evet, olumlu değiştirmiştir.
b) Evet, olumsuz değiştirmiştir.
c) Hayır, kent kimliğini değiştirmemiştir.

20. Eğer cevabınız evet ise, kentin kimliğini olumlu ya da olumsuz değiştiren durumları belirtir misiniz?

Olumlu

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Olumsuz

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

21. Sizde Odunpazarı Seyitgazi Caddesi üzerinde yakın dönemde inşa edilen Büyükşehir Belediyesinin Odunpazarı Evleri uygulamasını kent kimliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Olumlu, abartılı, eklektik
- b) Olumsuz, taklit, gereksiz, yersiz, bağlamsız
- c) Uygulanabilir, ılımlı
- d) Diğer (açıklayınız)

22. Günüümüzün çağdaş yapılarının geleneksel cephe karakteristikleriyle biçimlendirilmesini mimari kimliğin sürdürölmesi açısından uygun buluyor musunuz?

- a) Uygun buluyorum, sürdürölabilirlik sağlıyor
- b) Uygun bulmuyorum, iyi ya da kötü taklit olarak değerlendiriyorum
- c) Diğer (açıklayınız)

23. Meslek hayatınızda kentsel mekâna sunduğunuz yapılarla kentsel kimliğe katkı sağladığınızı düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

24. Cevabınız hayır ise, bunu aşağıdakilerden hangisi ile açıklayabilirsiniz?

- a) İmar Mevzuatı, yönetmelikler vb. tasarımı sınırlandırıyor
- b) Mal sahibinin talepleri genellikle tasarımsal değerlerden öncelikli hale geliyor
- c) Kent kimliğine katkı sağlayacak bir yapı tasarımında kendimi yetkin görmüyorum
- d) Diğer (belirtiniz)

25. Eskişehir'in kentsel kimliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a) Belirli karakteristikleri bünyesinde barındıran bir kimliği var
- b) Kentteki yakın dönemdeki değişim kentsel kimliği de değiştiriyor
- c) Eskişehir'in bir kentsel kimliğe sahip olduğunu düşünmüyorum
- d) Geçmişte var olan kentsel kimliğini kaybetmiş, kayıp ilanı verilmeli

7. Eskişehir'e gelmeden önce bu kent hakkında bildikleriniz nelerdir? (İlk akla gelenler)

8. Eskişehir'e ilk geldiğinizde, kent hakkında bildiklerinizle kent arasında farklılıklar buldunuz mu? Düşüncelerinizin ne kadarı doğru çıktı?

- a) Evet, farklılıklar var, bildiklerimden tamamıyla farklı
- b) Evet, farklılıklar var, bildiklerimden oldukça farklı
- c) Evet, bildiklerimden çok az farklı
- d) Hayır, farklılık yok, tamamı doğru

9. Eskişehir'de bulunduğunuz dönem boyunca sizi en çok etkileyen yer neresi(ydi)? Hala duruyor mu? Durmuyorsa şimdi yerinde nasıl bir yapı var? Yorumunuz nedir?

- a), evet duruyor,
- b), hayır durmuyor, yerinde bir yapı yok,
- c), hayır durmuyor, var, olumlu/uygun buluyorum
- d), hayır durmuyor, var, olumlu/uygun bulmuyorum

10. Eskişehir'de kaldığımız süre boyunca sizi olumlu ya da olumsuz etkileyen kente dair şeyler nelerdir?

Olumlu _____

Olumsuz _____

11. Size göre, Eskişehir'in en belirgin, en fazla dikkat çeken yerleri nerelerdir? (Bina, bölge, özel yer, doğa parçası, vb) öncelik sırasına göre söyleyiniz?

1) _____

2) _____

3) _____

4) _____

5) _____

12. Eskişehir’i görmemiş bir arkadaşınıza Eskişehir’i birkaç cümle ile hangi karakteristikleriyle anlattırsınız?

13. Eskişehir’e dışarıdan gelen ve kenti tanımayan bir misafirinizi kentte gezdirmek, kenti tanıtmak amacıyla nerelere götürmeyi öncelikle tercih ederdiniz? (yeterince zamanınız olduğu var sayılacak)

- a) Hamamyolu, Doktorlar Caddesi ve Porsuk kıyısındaki yürüme, dinlenme ve alışveriş mekânları
- b) Odunpazarı konutları, Taşbaşı Çarşısı
- c) Espark, Carrefour-SA, Kanatlı gibi alışveriş, eğlence, yeme-içme mekânları
- d) Diğer (belirtiniz)

14. Bildiğiniz diğer kentleri Eskişehir ile karşılaştırdığımızda, size göre, varsa Eskişehir’in en belirgin farkı/farklılıkları nelerdir?

- a) Fark yok, diğer kentlerle benzer özellikler taşıyor
- b) Fark var, en belirgin olanları:

15. Sizce, günümüz Eskişehir’ini öncelikle aşağıda sıralanan özelliklerinden en çok hangisi tanımlamaktadır? (Size göre en belirgin özellikten en az belirgin olana doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde sıralayınız.)

- a) Eskişehir bir sanayi kentidir. ()
- b) Eskişehir bir işçi kentidir. ()
- c) Eskişehir bir öğrenci/üniversite kentidir. ()
- d) Eskişehir bir kültür kentidir. ()
- e) Eskişehir bir ticaret ve hizmet kentidir. ()
- f) Eskişehir bir tarım kentidir. ()
- g) Diğer(belirtiniz) _____

16. Sizce Eskişehir, yukarıda belirttiğiniz özelliği kazanmadan önce, en çok hangi özelliği ile tanıınıyordu? (Size göre en belirgin özellikten en az belirgin olana doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde sıralayınız.)

- a) Sanayi kenti olması ile ()
b) İşçi kenti olması ile ()
c) Öğrenci kenti olması ile ()
d) Kültür kenti olması ile ()
e) Ticaret ve hizmet kenti olması ile ()
f) Tarım kenti olması ile ()
g) Diğer _____

17. Sizce, günümüz Eskişehir'inin sahip olduğu özellikler, daha önceki dönemlerde sahip olduğu özelliklerini ne ölçüde değiştirmiştir?

- a) Tamamen değiştirmiştir. c) Biraz değiştirmiştir.
b) Büyük ölçüde değiştirmiştir. d) Hiç değiştirmemiştir.

18. Eğer karar veren yönetici konumunda olsa idiniz, Eskişehir ile ilgili olarak, aşağıdakilerden hangisine öncelik verirdiniz? (Öncelik sırasında göre 1, 2, 3, 4, 5, şeklinde sıralayınız.)

- a) Sanayi daha fazla geliştirdim. ()
b) Tarımsal yapıyı korumaya çalışırdım. ()
c) Tarihi kimliğini ön plana çıkarırdım. ()
d) Turizm potansiyelini ön plana çıkarırdım. ()
e) Bir üniversite kenti olarak geliştirdim. ()
f) Diğer _____

19. Son yıllarda kentte görülen değişimler kentin kimliğini olumlu ya da olumsuz değiştirmiş midir?

- a) Evet, olumlu değiştirmiştir
b) Evet, olumsuz değiştirmiştir
c) Hayır, kent kimliğini değiştirmemiştir

20. Eğer cevabınız evet ise, kentin kimliğini olumlu ya da olumsuz değiştiren durumları belirtir misiniz?

Olumlu	Olumsuz
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

21. Sizce Odunpazarı Seyitgazi Caddesi üzerinde yakın dönemde inşa edilen Büyükşehir Belediyesinin Odunpazarı Evleri uygulamasını kent kimliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Olumlu, abartılı, eklektik
- b) Olumsuz, taklit, gereksiz, yersiz, bağlamsız
- c) Uygulanabilir, ılımlı
- d) Diğer(açıklayınız) _____

22. Günümüzün çağdaş yapılarının geleneksel cephe karakteristikleriyle biçimlendirilmesini mimari kimliğin sürdürülmesi açısından uygun buluyor musunuz?

- a) Uygun buluyorum, sürdürülebilirlik sağlıyor
- b) Uygun bulmuyorum, iyi ya da kötü taklit olarak değerlendiriyorum
- c) Diğer(açıklayınız) _____
